

תוכן העניינים

OPENING LETTER	1
הנשר כלים	
TEVILAS KEILIM WHEN THE MIKVAH IS CLOSED	2
KASHERING A DISHWASHER	7
פסח.....	
MECHIRAS CHAMETZ	3
BIUR CHAMETZ	9
KITNIYOS	11
CHAMETZ SHE'ENO BIRSHUSO	12
BUYING CHAMETZ IN ADVANCE ON CHOL HAMOED	40
PESACH SHEINI	58
מנהגים.....	
TAANIS BECHORIM	3
COMMUNAL CUSTOMS IN DIFFICULT TIMES	8
NAMING A BABY GIRL	15
SHIR HASHIRIM ON CHOL HAMOED PESACH	20
SAYING KOL DICHFIN AT THE SEDER	27
ספירת העומר	
HAIRCUTS ON CHOL HAMOED AND SEFIRA	22
AVEILUS OF SEFIRA	48
תפילה/ברכות.....	
KRIAS HATORAH	13
HALLEL ON PESACH NIGHT	16
TEFILLAS TAL	16
TZIRUF TO A MINYAN	18
AANIM ZMIROS	35
DAVENING FOR THE SICK	36
MAKING UP KRIAS HATORAH AFTER THE CRISIS	53
BIRCHAS HA'ILANOS VIRTUALLY	56
BIRCHAS HAGOMEL.....	57

ISSUES IN KRIAS HATORAH	70
MAFTIR.....	70
MECHITZA FOR AN OUTDOOR MINYAN	72
INYANEI TEFILLAH	79
חולה/פיקוח נפש	
SICK IN ISOLATION	4
PIKUACH NEFESH ON SHABBOS	10
TRIAGE IN MEDICAL DECISIONS	29
SAFEK SAKANAH ON SHABBOS	47
טהרת המשפחה	
SHOWERING AFTER THE MIKVAH	21
שמחות.....	
WEDDING WITHOUT A MINYAN.....	23
JOINING A SIMCHA VIA ZOOM	28
מת/אבלות	
TAHARAS HAMEIS	25
TEMPORARY BURIAL.....	31
INYANEI AVEILUS	31
BURIAL ON SHABBOS/YOM TOV	45
ANINUS AND AVEILUS WITH DELAYED BURIALS.....	50
GUIDANCE FOR THE CHEVRA KADISHA DURING CORONA.....	74
שבת/יום טוב.....	
EIRUV TAVSHILIN	24
EIRUV CHATZEIROS.....	24
DOCTOR RETURNING HOME FROM HOSPITAL/WOMEN RETURNING HOME FROM MIKVAH ON SHABBOS/YOM TOV.....	37
TOSEFES SHABBOS	60
בין אדם לחבירו	
TZEDAKAH	42
שבועות	
EARLY SHABBOS ON THE SECOND NIGHT OF SHAVUOS	63
MINHAGEI SHAVUOS	73
תענית/בין המצרים	
DAVENING ON SHIVA ASAR B'TAMUZ	75

MOURNING CUSTOMS OF THE THREE WEEKS.....	76
LAUNDERING CLOTHES DURING THE 9 DAYS.....	77
DAVENING ON TISHA B'AV	77
WASHING HANDS ON TISHA B'AV.....	88
SHOMER PESA'IM HASHEM	89
ימים נוראים	
DAVENING ON YOMIM NORAIM	78
SHLIACH TZIBBUR DAVENING FOR MULTIPLE MINYANIM	90
INYANEI ROSH HASHANA V'YOM HAKKIPURIM	95
THE PLACE OF MINHAGIM	98
BOWING ON ROSH HASHANA AND YOM KIPPUR	100
סוכות	
INYANEI SUKKOS	92
REMAINING IN THE SHUL FOR YIZKOR	101
HOSHANOS AND HAKAFOS.....	102
INYANEI SIMCHAS TORAH	104
חנוכה	
LIGHTING CHANUKA CANDLES IN SHUL	105
פורים	
INYANEI PURIM	106

An Open Letter from Dr. Daniel Berman and Rabbi Dr. Aaron Glatt

The Corona Virus causes Covid-19, a very dangerous and contagious infection, far more dangerous and contagious than the flu (influenza). Not only individuals with pre-existing conditions are vulnerable. Anyone over age fifty, although robust and healthy, is vulnerable to potentially life-threatening complications. Additionally, as the Corona Virus continues *r"l* to (over)tax our healthcare system, we face the catastrophic prospect of not being able to provide life-saving treatment. This shortage would affect all patients with all serious conditions, not only those infected with the virus. The following sentence is difficult to fathom because no one alive today has ever experienced anything of this sort. Nonetheless, it is abundantly clear: We are currently confronted by communal *sakonas nefoshos* (danger to life) of the highest order.

Communal gatherings have contributed to the explosive, exponential spread of the Corona Virus. Accordingly, at the present time any communal activity or gathering in any venue is highly dangerous and literally, potentially life-threatening.

Dr. Daniel Berman

Rabbi Dr. Aaron Glatt

Psak Halachah from HoRav Hershel Schachter *shlit"l*

The *mitzvah* to safeguard and preserve life overrides all *mitzvos haTorah*. It is not a *midas chassidus* to ignore *sakonas nefoshos*. On the contrary, it is expressly and strictly forbidden. In the words of the *Ba'alei ha Tosfos* "*domov be-rosho*"; such an individual is culpable for any loss of life *r"l* that ensues.

In light of expert medical opinion regarding the current catastrophic danger, the following measures are halachically required and must be adhered to by all.

- Everyone should *daven* privately (*be-yechedus*). No *minyanim* should be formed in any venue.
- Weddings should be celebrated with a quorum of ten, no more (*minyan m'tzumtzom*).
- *Brisin* should be performed and celebrated without a quorum of ten (*minyan*).
- Funerals *r"l* must also be curtailed to a bare quorum of ten.
- *Bar* and *Bas Mitzvah* celebrations should be postponed.
- *Yeshivos* should be closed immediately

In the merit of the sacred *mitzvah* of attempting to preserve and protect life and our *teshuvah* (repentance), both communal and individual, may *HKB"H* (the Holy One, blessed be He) send the *yeshuah* (salvation).

Rav Hershel Schachter

טבילת כלים צעיר שהמקוה סגורה

טבילת כלים. מי שמפחד ללכת למקוה ולהטביל כליו שקנה זה עתה להשתמש בו לפסח, ע"י שו"ע יו"ד סוף סי' ק"כ סט"ז שיחננו לנכרי במתנה, דבשעה"ד שא"א לקיים המצוה, יש להתיר הערמה. [אשר דרך כלל אין להתיר הערמה להפקיע עזמו מלקיים מצוה, ע"י מש"כ זכ"ב זעקצי הנאן רס"י ט"ו]. ובספר ויהי בנסוע הארון כתב הר"ר אהרן הכהן הדלר נ"י בשם רבנו ז"ל שהקיל גם במפקיר הכלי אע"ג שכבר זכה בו. [ויש בזה מח' בין הגדולים שמלפני מאה שנה, ע"י זכ"ב זעקצי הנאן רס"י ט"ו]. ומסתברא שזמן הנכון להפקיר בפני שלשה, ושנים מהם יהיו כשרים לעדות וכו', ומסתברא דסגי בשומעים שלשה דרך האינטרנט ולא צענין שיהיו בפניו ממש.

בשנים בתקונם יעלו הגדולים לזוהר שלא למכור את כלי החמץ, כי אין איסור צ"י על בליעות כלים, ואם ימכרו ינטרכו לטובלם עוה"פ כשחזור הרב לקנות מהנכרי. ושנה זו, אם ירצו, אפשר לבקש מהרב שימכור את הכלים החדשים לנכרי יחד עם החמץ, כדי שלא יהיו צריכים טבילה, ומן הנכון שלאחר היו"ט, כשחזור הרב לקנות בחזרה את החמץ מן הנכרי, שלא יחזור לקנות את הכלים החדשים כי אז יתחייבו הצעלים לטובלם מיד, וקיימת אפשרות שאף אז לא יהיה ביכולתם.

Aside from the mitzvah of performing Tevilas Keilim, there is a prohibition to use metal and glass dishes and utensils prior to their immersion in a Mikvah. In these days where the Coronavirus has closed many mikvaos and it is not possible to use the regular community keilim mikvah, a reasonable effort should be made to find a natural body of water (ocean, pond, river etc) where utensils can be immersed. Please note that when using a natural body of water, care must be taken to immerse the item in its entirety below the water.

If it would be overly strenuous to travel and immerse the utensils in such a body of water, one should try and use disposable utensils whenever possible relying on the opinion of Rav Moshe Feinstein that disposable aluminum utensils do not require tevilas keilim.

If these options are not available, the Shulchan Aruch Y.D. 120:16 permits one to transfer ownership of the vessels to a non-Jew in order to relieve the obligation of tevilas keilim and the prohibition of using the utensils prior to immersion. However, this is not necessarily a reasonable option at this time when people are committed to maintaining standards of social distancing.

Therefore, since we are facing a unique situation of great need and limited options, it is permitted to use utensils that have not been immersed after renouncing ownership of the utensils.

When declaring the utensils as ownerless one must:

- Have full intent that they are truly declaring the items as truly ownerless and that if someone were to take the item before the original owner were to reclaim them they would be willing to let the item go.
- The declaration must be to 3 people who live in your neighborhood, so that one of them has the ability to potentially acquire the item and two people could be witnesses to say that the other person did not steal the item. 2 of the people should be valid Halachic witnesses.
- This doesn't have to be done in front of 3 people. It can be declared over email or social media to 3 people.

After declaring that the items are ownerless you should move the items out of your physical house or apartment and let them remain outside for a few minutes where someone could potentially come and take them.

Because the above approach is due to the difficult and pressing circumstances that we are currently facing, once a Mivkah, or an opportunity for immersing the utensils, becomes available the individual must take the items to be immersed without a blessing before using them again.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

בענין תענית בכורים

ראיתי בתשו' הרצ הנקין ז"ל (גבורות אליהו חאו"ח סי' קמ"ג) שכתב שמנהג הכורים להתענות לא קיים בזמנינו שכבר נהגו שכל משתתפים בקיום מסכתא ולא מתענים. ואילו היה חיוב להתענות (אפילו מטעם מנהג) לא היה הקיום שעושים אל לנו מספיק להתיר אכילה, הואיל ואין עושים באמת סעודת מצוה, אלא רק מקצת מזונות ומיץ תפוזים וכדומה. ע"כ מן הנכון לפדות התענית בצדקה עכ"ל. וכמדומה לי שבשנים כתקונם הרבה טסים להוריהם על פסח ויהא צמטום (או בשדה התעופה) בצקר צי"ד ניסן, וכבר נהגו להשתתף דרך הטלפון בקיום, וככה יעשו אף בשנה זו.

Regarding the Fast of the Firstborn, Rabbi Yosef Eliyahu Henkin wrote that in our time the custom of first-born sons fasting no longer exists because everyone participates in a siyum. There is clearly no mandate to fast since we find people don't participate in an actual Seudas Mitzvah and instead, following the siyum, they simply partake of some juice and cookies. Therefore, Rabbi Henkin felt it was proper to give tzedakah to take the place of the custom of fasting. In past years those people who are traveling on Erev Pesach have participated in a siyum over the phone or internet. The same practice can be relied upon this year when we are not gathering together because of the Coronavirus.

מכירת חמץ

מינוי הרב לשליח למכור את החמץ לנכרי נהגו לקבל קנין לחזק מינוי השליחות. צ"כ אורחות רבנו הציא שהחזו"א וגם גיסו בעל הקה"י לא נהגו כן, כי הצינו ברמז"ס שהוא מנהג שטות. וצ"כ נפש הרב (עמ' קע"ט) הצאחי צ"כ עלות מרצנו היאך אפשר (וכן מן הנכון) לקיים את המנהג הזה, אפילו אם אין הצעה צ"כ עומד בפני הרב. אכן צודאי גם החזו"א מסכים כשמוכר הרב את החמץ לנכרי נהגו לעשות ו' קנינים (כי על כל אחד מן הקנינים יש פקפוק כמבואר באחרונים), ואחד מהם הוא קנין סודר, והיות דקיי"ל דבעינן כליו של קונה, הנכרי נותן את הכלי שלו להרב (ודלא כאלו שטועים לחשוב שהרב מוסר כלי שלו ליד הנכרי), אבל אין זה דומה לקנין סודר שנהגו לעשות בשעת מינוי הרב לשליח ששמה הרב הוא הוא הקונה, שקונה את הזכות לשמש כשליח עבור הצעה צ"כ ובעינן שימסור הרב כלי שלו ליד הצעה צ"כ.

צבי שכטר
כ"ח אדר תש"פ

חולה צדידוד

מי שלפי דעת הרופאים וחוקי הממשלה חייב להישאר צדידוד במשך היום טוב, אך הוא חולה הסובל מדיכאון או מחלת נפש אחרת עד כדי כך שדעת הרופאים שמכירים את מצבו מסכימים שיש מקום להסתפק שאם הוא ילך במשך כל היום טוב צלי לדבר או לשוחח עם בני משפחתו שהוא יהיה בסכנת נפשות ממש, ויש חשש שמא יאבד את עצמו לדעת ר"ל, אז הרי בני משפחתו מותרים וחייבים להתקשר אליו על הטלפון באמצע היום טוב, או אפילו להניח את האינטרנט פתוח עמו במשך היום טוב כדי לחזק את רוחו ולצדוק אחר מצבו, [וראה בס' בעקבי האלון (סי' ט' אות י')]. ובתשו' אגרות משה (ח"א אהע"ז סי' ס"ה) הוכיח מדברי רש"י לתענית (כז: ד"ה מפני רוח רעה, ששגעון דינו כסכנת נפשות כשקיימת אפשרות שיטבע בנהר או יפול וימות. ורצנו הגרי"ד סולובייצ'יק ז"ל אמר בשם זקנו הגר"ח ז"ל, דאפילו כשאין שם חשש זה, להליל משגעון גרידא דינו כסכנת נפשות, שחשש שגעון דינו כסכנת כל הגוף, וא"כ כל היכא שיש חשש שגעון אמייתי ג"כ יש להתיר בכל הנ"ל, [וראה בס' נפש הרצ (עמ' רט"ז) ובס' בעקבי האלון (סי' י' אות ה')]. וכל חולה, שהרופאים חוששים שמא יתחזק חליו במשך היום טוב ויתפתח מצבו להיות ספק סכנה, ג"כ מותרים וחייבים בני משפחתו להתקשר אליו לצדוק אם הוא נרץ עזרה או טיפול רפואי.

ואם החולה יש לו נכרי המשמשו והבנים גרים בא"י, פשיטא שיכולים ללצל אליו בטלפון ציו"ט שני שהוא אללם חול, ולדבר אל הנכרי (המשמש של החולה) להגיד לו שהכל בשלום אללם ולשאול בשלום החולה. ואפילו להראות להחולה על הסמ"ט פו"ן את תמונתם שהם כולם בריאים. ומן הנכון להתקשר איתו (עם המשמש) לפני פסח ולורזו שאם החולה יטער בשבת או ציו"ט שאין מתקשרים איתו, שיגיד השמש להחולה ששבת היום או יו"ט היום, ואחר יו"ט בודאי יתקשרו בני המשפחה.

אמנם מי שהוא אינו חולה צ"ה, אך מחמת המצב של מחלת הקארונא הוא חייב להישאר בעצמו בשביל היום טוב, למרות שזה מצב מצער וכואב בגלל שהוא משתוקק להתאחד עם בני משפחתו ומתגעגע אליהם, מכל מקום כל זמן שאין צו שמך של סכנת נפשות אין מקום להתיר לחלל שבתות וימים טובים.

ומי שמשאיר את הטלפון שלו פתוח מערב יו"ט ועורך את הסדר צדידוד בקול באופן שאחרים (כגון בעלי תשובה שאף פעם לא ראו סדר) יוכלו לשמוע ולערוך סדר כמותו, אולי יש מקום להקל בשעת הדחק גדול, כי (כמש"כ הגרמ"פ באגר"מ) זה לא כ"כ ברור איזה איסור יש לדבר בטלפון שהיא כבר פתוחה [ראה בתשו' מנחת שלמה ח"א סי' ט', ובס' בקעבי האלון סי' ט' אות י']. אכן להשאיר האינטרנט פתוח כדי שאחרים יוכלו לראותו, זה כבר בעיא של מלאכת כתיבה, דכשאלה עומד בפני המראה ודמותו נראית במראה אין כאן כתיבה כלל אלא ריפלקטש"ן בעלמא, אבל כשאלה עומד בפני האינטרנט במקום אחד, ותמונתו ניכרת במקום אחר זהו כבר כתיבה, שהרי הרמב"ם כתב שהצר לורה חייב משום כותב. ואע"פ שכאן אינו של קיימא, עכ"פ מדרבנן י"ל שיהיה אסור. אך מסתמא אפשר לעשות (ומסתמא כבר יש) וידיאו איך לערוך את הסדר בפרטות, והיות שיש עוד שני שבועות עד פסח, אפשר לכל בעלי התשובה לחזור על הוידאו כמה פעמים עד שלמדו איך לערוך סדר. אא"כ המדובר הוא עבור סומא הגר לצדו שממש לא יוכל לערוך סדר צלי ההקשבה לטלפון.

אם ההורים מצווים על צניהם שיבואו אללם על יו"ט היות שלפי משרד הבריאות של הממשלה דבר זה אסור מטעם ספק סכנה אין צבה"ג משום מלות כבוד או"א. הא למה זה דומה לאחד שתמיד מעשן וזה גורם סכנה לגופו שצניהם מותרים להחזיא את הסגריות מהם ואין בזה משום ביטול כבוד או"א.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

If the government or a physician has decided that an individual must remain in isolation over the course of Yom Tov and this individual has a psychological condition where physicians who know this patient have determined that there is a possibility that this person being alone over the course of Yom Tov would be in a situation of pikuach nefesh (possible suicide) if the individual was not able to communicate or speak with family members, then the family members must reach out to this person over Yom Tov to speak on the phone or use the internet by leaving a connection open from before Yom Tov. Rav Moshe Feinstein has decided that, in certain circumstances, psychological danger is considered life threatening. Rabbi Soloveitchik went further and noted, in the name of his grandfather Rav Chaim Soloveitchik, that even if there is a concern that someone will lose his or her mind even if their life is not in danger, that too is considered a case of Pikuach Nefashos.

If a person is physically ill and alone and the physicians have determined that there is a possibility of the condition deteriorating further to a point of being life threatening, then the family must remain in contact using electronic devices with that person over the course of Yom Tov in order to check on the person's well being.

If a parent who is ill lives outside of Israel and the parent has a non-Jewish aide then the children who live in Israel are allowed to call the non-Jew and speak with the non-Jew when it is Yom Tov outside of Israel and not Yom Tov in Israel in order to check in on the parent. Those family members in Israel can also ask the non-Jew to show the parent a live screen of the family so that the patient can see that his family members are safe and healthy. It is also proper to tell the non-Jewish aide in America that if the patient is upset or concerned over Yom Tov and the patient would like to speak to family members, then the non-Jew should remind the patient that it is Passover or the Sabbath and that after the Sabbath and holiday is over they will certainly be able to speak on the phone.

However, if someone is not as ill as described above, however they must be confined and alone because of the circumstances related to the Coronavirus then they may not use any electronic devices in order to connect to family members on Shabbos and Yom Tov. Although it is painful and sad to be alone and people want to be with family and friends, this is not a sakanas nefashos, a life threatening situation, and there is no place at all to allow the violation of Shabbos and Yom Tov.

If a person were to leave the phone on before before Yom Tov and conduct a Pesach Seder from their home so that others can follow along (like Baalei Teshuvah who may not know how to run a Seder)

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

there may be reason to be lenient under great and pressing circumstances. However, to leave a computer screen on and to have people watch and connect over the internet is a greater concern of violating Shabbos and Yom Tov since it creates images and pictures when the people move. Another possible suggestion for those who are unfamiliar with the Pesach Seder is to create videos of how to run a Pesach Seder and in the weeks leading up to Pesach people can watch and learn from this video in order to know what to do when Pesach arrives. However, the video may not be played over Shabbos and Yom Tov. If the individual in need of help is handicapped and these preparations from before Yom Tov are not sufficient then they should rely on listening to the live Seder over the phone.

If the government and medical professionals have said that it is not safe for parents and children to be together then children may not visit for Pesach, even at the insistence of the parents. Not listening to the parents in this situation is not a violation of Kibbud Av V'Em.

צבי שכטר
כ"ט אדר תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

הכשרת די"ש וואשער

בשנה פשוטה שנת פרשת זו היא תמיד שנת הגדול, וכתב המשנ"ב (סי' תכ"ח ס"ד צצה"ל בשם האבודרהם) דה"ט, דדין מריקה ושטיפה (דהיינו הגעלה) מופיע בפר' זו, שחמיד מגעילים כלים לפני פסח. ובפ' מטות מופיע דין גיעולי כלי מדין, וכחוב שמה, כל דבר אשר יצוא צאש ... וכל אשר לא יצוא צאש תעזירו במים, ומאותו הפסוק למדנו דצאיסורא בלע הכלל הוא דכזולעו כך פולטו, בנגוד למריקה ושטיפה (דפ' זו) ששמה המדובר הוא בהיתרא בלע, ותמיד סגי בהגעלה (גמ' ע"ז דף ע"ו). ובדי"ש וואשער"ר שהחמץ (או הטריפות) נבלע ע"י עירו מהמים הרוחחים אל תוך הדפנות ואל תוך הסל, שפיר אפשר להכשיר צאותו האופן. ואף שבכמה ממכשירים אלו יש תערובת של חומר של חרס (שלא מועילה לה הגעלה), מקובל אלל הפוסקים שאפי הכלי נקבע ע"פ רוב החומר, והרוב אינו מחרס.

ונכון שהגה"צ רמ"פ ז"ל רצה להחמיר (משום חומרא דחמץ ולא לענין שאר טריפות) שלא להגעיל כלי של פלאסטיק, למעשה לא נתפשטה הנעתה, וכנראה שלא נתקבלה, והמקובל הוא שמגעילים כלי פלאסטיק אף לפסח. ובשעתו החמיר הגרמ"פ שלא להגעיל הסל ששייכים בו הכפות והמזלגים מפני שבזמן ההוא היו עשויים נקצים קטנטנים מאוד בקופסא שבסל, וא"א לנקר את כל הצעין מתוך הנקצים הקטנטנים, כמו בצנפה וכברה (עי' רמ"א לשו"ע או"ח סי' תנ"א סי"ח), אצל בזמנינו אין עושים כן, ואין שמה בקופסא שום נקצים קטנטנים, ושפיר אפשר להגעיל הדי"ש וואשער"ר, אם אין בו זכוית שמנהג האשכנזים (רמ"א סי' תנ"א סע' כ"ו) שלא להכשיר כלי זכוית לפסח, ואפילו אם רק חלק מדופני הכלי עשוי מזכוית אין להכשירו. אכן הגעלה צאופן זה מיוסדת על כמה קולות ובשנים כתיקונם אינו מן הנכון לסמוך על הנ"ל.

Regarding the use of a dishwasher that was used for Chametz. If all of the material of the walls of the dishwasher are metal, even though the metal may contain a certain percentage of porcelain, since the metal is the majority we can kasher the dishwasher for Pesach. (Ashkenazim have a Minhag to not kasher glass utensils for Pesach, therefore even if only part of the inside wall or door of the dishwasher consists of glass Ashkenazim would not kasher). To kasher a dishwasher one must first wait 24 hours without using the dishwasher. Then one should run the empty dishwasher on a full cycle. The cleaning cycle should be run with just water burning hot water and no detergent. (If many people in the home are using hot water at that time then the water in the dishwasher may not be hot enough).

The custom for Ashkenazim is that a kashering should only be done in order to remove the status of something that is Treif or Chametz. However, this should not be done in order to make a vessel that is dairy into Pareve or a meat vessel into Pareve.

In general, the kashering of a dishwasher in this manner relies on a number of leniencies and in years where there is no great need one should not rely on this approach.

מנהגי הלצור בשעת הדחק

משך כל הדורות נהגו בכמה וכמה מדות חסידות, משום חומרא דחמץ, לדקדק לאכול רק מצות שמורה כל הפסח וכיוצא, והשיטה המקובלת בשו"ע י"ד (סי' רי"ד) היא כדעת בעלי המוס' (שהביא הר"ן לנדריס פ"א:) שמנהג טוב מחייב מדרבנן מטעם נדר, וכמו שיש שזועת היחיד ויש שזועת הציבור (השוה גמ' סוף כתובות - ג' שזועות השזיעה הקצ"ה - השזעתי אתכם בנות ירושלים וגו') כמו"כ יש מנהג היחיד ומנהג הציבור. וכל יחיד המשתייך לאיזו קהילה, מחוייב ליזהר במנהגי אותה הקהילה. ויחיד שקבל על עצמו מדת חסידות ורוצה לחזור בו מהנהגתו מכאן ולהבא צריך התרה צ"ד. אכן עיי"ש בדגול מרצבה (לסי' רי"ד) שאם אירע שעת הדחק חד-פעמית, ואינו רוצה לחזור בו מכל וכל מהנהגתו, זה מוצן מאליו, שכל זה היה כלול ב"נדרו" מלכתחילה, דבנדריס הלוך אחר לשון בני"א, ואחר כונת הנודר, ופשטות הנהגתו במדת החסידות הייתה, דהיכא דאפשר ינהוג כן, וממילא א"צ לזה התרת נדריס, ולכשיחזרו הנדרים לקדמותם להיות כשנים כתיקונם, צדעתם להמשיך במנהגם וצמדת חסידותם. ומה"ט נהגו בכל המקומות שצשנת צרות שלא היה מספיק מצה לאכול, היו הגדולים מתקצנים יחד להחיר קטניות, דהוא ג"כ רק מטעם מנהג ומוצן מדבר מאליו שצשעה"ד לא היה צדעת הקהילות מלכתחילה לנהוג באיסור, והתקצנות הרבנים היה רק בכדי לקבוע שיש באמת שעה"ד, [וראה בקו' מסורה חו"ב ה' עמ' צ"ב].

ושמעתי מעשה שהיה מלפני ארבעים שנה, שצחור אחד נסע מנוף יארק ללמוד בארץ על שנה, ולא חזר למשפחתו על פסח, והוכרח לאכול אצל משפחתו שמה שלא היו נוהרים בגעבראק"ם, ומנהג משפחתו בנאף יארק היה ליזהר בזה, ויעלו לו שיעשה התרת נדריס, ולדעתי אין זה נכון. חדא, כדגול מרצבה הנ"ל, ושנית כשיחיד מקבל נדר (או מדת חסידות) על עצמו, והוא בעל-הנדר, יכול הוא לצוא לצ"ד ולצקש התרה, אצל במנהג המשפחה או מנהג הקהילה (שאליה הוא משתייך), שאין היחיד הזה בעל-הנדר, איננו הצעלים לצקש התרה, ולשון הגמ' הוא תמיד ש"נשאלים" על הנדר, דצעינן שבעל-הנדר יצוא לצ"ד לשאול מהם ולצקש מהם ההתרה.

וכל כיוצא"כ אין צריך התרה, שהמנהג הפשוט הוא שממתיינים כמו שש שעות בין אכילת צשר לאכילת גבינה, אצל היות שהוא רק מנהג, ואינו אפילו דין דרבנן, דצריא שיש לו מיחוש בעלמא כבר אפשר להתיר, (ח"ס הו"ד צפ"ת ליו"ד סי' פ"ט סק"ג), וה"ה במנהג געבראק"ם, שצשעה"ד גדול מעולם לא שמענו שצריך התרה, מהני תרי טעמי הנ"ל.

Regarding the observance of Minhagim and stringencies during times when keeping these practices are difficult. Generally, if one wants to discontinue observing one's Minhagim and stringencies it would require annulling the vow, Hataras Nedarim. However, if a person is in a situation where they would like to continue following their customs and now circumstances have made it difficult to keep the Minhag for the time being, then it is understood that under difficult circumstances the practice of the stringency should not apply. Therefore, one can suspend the practice of the custom or stringency without annulling the vow with Hataras Nedarim. When the circumstances return to the way they were before the crisis then the individual should continue practicing their customs as before. It is important for individuals and families to ask their rabbi what is a Din (a real law) and what is a Minhag, a custom.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

ציעור חמץ

כשהשנים כתקונם נהגו (כצר מזמן התנאים) לקיים מצוה זו בצריפה. ובכמה קהילות עושים מדורה גדולה, והכל צאים וזורקים את חמצם אל תוכה. אכן בשנה זו, שסכנה היא להתאסף חבורת אנשים, ואם כל אחד ואחד יעשה מדורה לעצמו יש לחוש שזה גופא יגרום לסכנות של שריפה, ועוד, במדורה קטנה קיימת אפשרות שרק ישרף החמץ על פניו מצחוץ, ומצפנים ישאר עדיין ראוי לאכילה. ועוד שצריכים לזהר מאנטוישמיות, שלא יראו השכנים הנכרים שכל אחד ואחד מהיהודים שורף את חמצו בפומבי, כאילו לא קרה שום דבר, וכאילו אין לנו משתתפים בהצטרף מחמת הדת שלנו, וכאילו לא איכפת לנו בצרת כל העולם כולו.

ואולי הענה היא שלא להשזית כ"כ חמץ (דמעיקר הדין סגי בכזית לקיום המצוה), ועל השאר ימנו את הרצ כשליח למכור עזרם, ולקיים מצוה תשזיתו שלא בצריפה, דמעיקר הדין קיי"ל כחכמים דר' יהודה (במשנה ר"פ שני דפסחים) דהשזיתו בכל דבר, ולעשות כמו שעושים כשע"פ חל להיות צשצת כשזורקים את פתיחי החלה אל תוך האסלם שזצית הכסא, ושוטפים את המים, וזה דומה למפרר וזורה לרוח או מטיל לים.

It has been our custom that Chametz should be destroyed on Erev Pesach by burning it. Many communities have made controlled public Chametz burnings for the sake of fire safety. However, during these times it is not safe to gather. On the other hand there is a real danger of people making their own fires on their property. In addition, when people make small fires the heat is not intense enough to burn the Chametz all the way to the center and sometimes people are left with edible Chametz that they did not realize was still there. Finally, we must also be careful of the public perception that Jews are going about their business as usual and conducting their affairs in public while the rest of the world is confining themselves to their homes. It could appear as if the Jewish people are not sharing the burden and pain with the rest of humanity because of our religion.

Perhaps the best advice would be to limit the amount of leftover Chametz we have in our possession on the morning of Erev Pesach. And the small amount of Chametz (no more than a k'zayis is needed) should be crushed into tiny particles, so as to not clog the plumbing, and flushed in the toilet. This would also fulfill the directive of Chazal.

צבי שכטר
ר"ח ניסן תש"פ

For further halachic inquiries please email ravschachter@gmail.com

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

פקוח נפש שדוחה שבת

אחד מהקהילה אושפז צביה"ח מפני שחלה במחלת הקורונה"א, והיום שכ"כ חולים יש, אין מניחים לחולים להשאר צביה"ח עד שיצריחו, אלא משמרגישים שהחילו להתרפא, כבר שולחים אותם הביתה, ובעינין שאחד ממשפחתו יבוא ויקח אותו הביתה. וציוס החמישי הודיעו למשפחה שקיימת אפשרות שיפטררוהו מצביה"ח ציוס השבת, ולא שייך כלל שישאר אחד מצני המשפחה שמה צביה"ח או צממוך לו מע"ש, וגם סכנה הוא לנסוע צמקסי או באובע"ר כי קיימת אפשרות שהנוסע הקודם מילא את המכונית בחידקים מהמחלה הממארת, ואין ענה אלא שאחד מצני ביתו יסע בשבת במכונית שלו (שיודע צו שאין צה המחלה הנ"ל) ויצילו הביתה, דלא שייך שישארו שמה צביה"ח עד מוצ"ש, כי צתי החולים כעת - המה המקומות הכי מנוגעים, ונראה פשוט שספק ככנ"פ הוא, וצבית ברירה מותר ומחוייב הוא צן-המשפחה לחלל את השבת ע"מ להציל את החולה בחזרה לביתו, וכל מאי דאפשר לשנויי משנין, ויפתח את ענג"ן המכונית בהכנסת המפתח צידו השמאלית. וכעת שצהרצה מהמכוניות החדשות לא מכניסים שום מפתח אלא לוחצים על כפתור, וע"פ פשטות יש מקום לומר שללחוץ באצבע מהיד השמאלית איננו כ"כ שינוי, יש ליעך שילחוץ על הכפתור לא צראש האצבע כרגיל אלא צנאק"ל (knuckle), וכשצריך לסגור את הענג"ן יש לעשות ע"י שינוי, דפתיחת הענג"ן מסתמא מהווה מלאכת הצערה (כתשו' חכם עובדיה ז"ל), וצסגירתו - מכזה, אצל אין כאן פחס בכלל, וממילא אינה אלא דרבנן (כנזכר בגמ' לענין מכזה גחלת של מתכת), ומה שעושה ע"י שינוי, משווהו לשבות דשבות, דצמקום הפסד מרובה וצורך גדול מאד מקובל להיתירא. וכן הוה"נ למי שישתחרר מצביה"ח ציו"ט של פסת, כן מן ההכרח לעשות.

During the current Coronavirus epidemic, a person who was discharged from the hospital on Shabbos or Yom Tov may return home since it is not advisable to remain in the hospital longer than necessary. Since it is potentially dangerous for the patient to get into a taxi or an Uber, a family member may drive on Shabbos to bring the patient home. However, every attempt must be made to minimize the amount of chilul Shabbos involved whenever possible. This means the car should be turned on with a shinui (in an unusual fashion) by turning the key with one's weaker hand, or by pressing the button with one's knuckle. When turning off the engine it should also be done with a shinui. Additionally, a shinui should be used when opening and closing the car door. However, a shinui or any deviation from safe driving practices should never be used in the actual operation and driving of the car.

צבי שכטר
עש"ק פ' ויקרא
צ' ניסן תש"פ

קטניות

נשאלתי מאחד שהרופאים ציררו שבנו קובל ממתלת הקרוני"ז דיומן וזריח לשמות כ"פ ציום חלב המעושר עם קטניות, ורונה לדעת, א', אם זריח להמתין ו' שעות בין בשר לחלב המעושר, וב', אם מותר לו לשמות החלב הנ"ל בפסח.

ונראה ע"פ דברי הח"ס (שהוצאו דבריו בפ"ת סי' פ"ט ס"ק ג') דבכה"ג א"ל להמתין ו' שעות, וסגי בשעה אחת. ולענין קטניות בפסח, שהוא ג"כ רק מנהג האשכנזים (הוצא ברמ"א לאור"ח רס"י תנ"ג) דכל שיש שמה קצת חולי, כבר סגי להתיר המנהג, וא"ל בדוקא שיהיה החולה בצחינת חולה שאב"ס.

וצימים אלו שכולנו מודאגים ממתלת הקארונ"א, והרבה רוצים לחזק את מוגם שיהיו יותר צריאים כדי שלא יחלו, ורוצים לקחת גלולות של ויטמינים שיש בהם תערובת של קטניות, נמי יש להתיר, לא מצעי בערב פסח, שהגאון חכם עוצדיה ז"ל כתב שאפילו לפי מנהג האשכנזים אין לאסור רק בפסח גופא, ולא בערב פסח, אלא אפילו בפסח ג"כ נראה פשוט שדבר זה מותר. דהרבה פעמים אין טעם כלל בגלולות, והן בצחינת נפסל מאכילת הכלב. ולא שייך לאסור אפילו מדרבנן מטעם אחשביה (כדקיי"ל בזה כדעת הרא"ש לאסור מדרבנן) דהיינו דוקא ציושצ ואוכל הרבה גלולות זה אחר זה, שהרי מראה שלגבי דידיה זה לא נפסל מאכילה, והרואה מאחר שהוא יושצ ואוכל כמו שאוכל אגוזים או קטניות, אבל בצולע גלולה אחת (או שלש) ליום, הרי ברור הדבר שרק צולעה לשם רפואה, ולא שייך לומר כאן אחשביה.

אכן נראה שאפילו אם יש בגלולה טעם טוב מכח הקטניות, ולא שייך לומר עליה שנפסלה מאכילה, א', קיי"ל בזה דלא צעין ששים וצטל הוא צרוב, עיי"ש צמשנ"צ סק"ט. ובר מן דין ובר מן דין נראה שכל האיסור דקטניות אינו אלא מנהג, ובמקום מקצת חולי כבר יש להתיר, וכנ"ל, וק"ו כאן שרונה לחזק בזה מוגו כדי שלא יחלה במחלה הקשה. ועי' בס' בעקבי הנאן (עמ' נ"ד) דלמנוע את עצמו מלהיות חולה שאב"ס, דינו כמי שהוא כבר חולה שאב"ס ורונה להתרפא, שמתירים כל הגזרות דרבנן [אבל להתיר מלאכה דרבנן צעין דוקא שיהיה לכה"פ סכנת אבר, עי' בס' ארץ הצבי (סי' ו')].

If a patient with Crohn's Disease needs to drink enriched milk that contains kitniyos: a) Must he wait 6 hours after eating meat in order to drink this milk? b) Can this milk be consumed on Pesach?

Regarding the issue of waiting, the Crohn's patient must only wait 1 hour between eating meat and drinking his milk. Regarding the issue of kitniyos, the custom of Ashkenazim to refrain from eating kitniyos is suspended for an individual who is slightly ill, even if they are not ill enough to be designated as a choleh shein bo sakanah.

Additionally, during these times when people are trying to strengthen their immune system one may also take vitamins and medication that contain kitniyos on Pesach. This would be the case for medicine that is swallowed or chewed, even if the medicine has a pleasant taste. These vitamins and medications, containing kitniyos, can be taken prophylactically, as a preventative measure, even before the individual feels ill. If there is actual chametz in the ingredients the halachah might be different, please consult with the kashrus organizations to determine the status of your items.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

חמץ שאינו ברשותו

קיי"ל כריו"ח (צ"ק סט.) שגזל ולא נתיאשו הצעלים שניהם ח"י להקדישו, דדצבר שאינו ברשותו חסר משהו בצעלות שלו, ואינו יכול להפקירו ולא למכרו וכו'. והריטב"א כתב בצ"מ שרק גזלה חשיבא אינה ברשותו, ולא חצדה, אע"פ שאינו יודע מקומה של האצדה. ואפילו נניח שהרמב"ם חולק (עי' פ"ג מנחלות ה"א - ספינה צים, עיי"ש ברצ"ד וצנו"כ), נראה דהיינו דוקא באצדה - שאינו יודע מקומה, אבל במוכר חמנו שיש לו במשרד שלו, או בציתו שצעיר אחרת, ואסור לו מכח חשש סכנה ומדינא דמלכותא לזאת מציתו ולהגיע למקום החמץ, אין זה מגרע מצעלותו, דלאחר שתעבור הסכנה יחזור המנצב לקדמותו, הא למה זה דומה לפקדון הנמנא בצית השומר וציתו סגור, דמאחר שהשומר מחזיק בפקדון עבור הצעלים, שפיר חשוב ברשותו, וכמש"כ התוס' צ"ק (ע.) ד"ה לא.

וכעיי"ז נשאלתי מאחד שיש לו סחורה של חמץ שקנה מאמעזא"ן, שדעתו למכור לאחרים אחר הפסח, וכעת אינו יודע בצירור מקום החמץ, אם במחסן א' שצעיר פלוניתי, או במחסן ב' שצעיר אחרת, או אולי כעת - בע"פ בשעה שהרב מוכר את החמץ - הוא בדרך ממקום האחד למקום השני, נראה דאין זה בעיאי, דפקדון חשוב שלו וברשותו של המפקיד, אפילו אינו יודע מקומו בדיוק, ובשטר הרשאה שנהגו לפרט את מקום החמץ יכתוב אלו הג' הספקות, שהחמץ נמנא או במקום א', או במקום ב' (של אמעזא"ן), או בדרך.

With regard to people who have chametz in an office that is currently inaccessible, there is no problem with including such chametz in their sale. The Ritva explains that the problem of inaccessible chametz only applies if the chameitz was stolen, and even those who disagree, would concede that when the location of the chametz is known, it remains fully in the possession of its original owner. This is akin to a guard watching chametz in a locked facility. Since the guard is protecting it on behalf of the owner, there is nothing lacking in his ownership and his ability to sell it. Therefore, one should make sure to include in their sale of chametz, all chametz that is in their possession, including the chametz which is presently inaccessible.

I have been asked a similar question from someone who has plans to sell chametz on Amazon and it is currently being stored in one of their warehouses. Even though he does not know precisely where the chametz is located he can still sell the chametz and it is considered to be completely his and in his possession. In the authorization form, where we customarily specify the location of the chametz, if he is aware of the possible locations of the warehouses, he should mention them in the document.

צבי שכטר
עש"ק פ' ויקרא
ב' ניסן תש"פ

קריאת התורה

מלות קריאת התורה אינה מתקיימת בפחות מעשרה כמבואר במשנה מגילה (כג:), ויש שיעזו שכדאי ליחידים העושים ציתם (צלי מנין) לקרוא את הפרשה מתוך חומש צלי ברכות.

ועי' בסף משנה ריש פ"י מהל' ס"ת שהציא מתשו' הרשב"א, שהרמב"ם צילדומו כתב בתשובה שאפשר לקיים מלות קרה"ת מס"ת פסול. אכן בזקנותו חזר בו וכתב (שמה) במשנה תורה דבעינן דוקא ס"ת כשר לקיים תקנת חכמים דקרה"ת. והוסיף שמה צ"ש רבו מהר"י צי רב, דאם צאמצע קרה"ת מנא"ו פסול צס"ת, מו"ציאים ס"ת אחר וגומרים את הפרשה, אצל אין צריכים לחזור על כל מה שכבר קראו צספר הפסול, דצדיעצד סומכים על תשובת הרמב"ם. ועי' רמ"א לאו"ח (סי' קמ"ג ס"ד) שיש סוצרים דצשעת הדחק שאין לצבור רק ס"ת פסול, דיש לקרות צו צצבור ולצרך עליו. כלומר דשעה"ד דציעצד דמי, דצשעה"ד אנו מתירים לכתחילה מה צצדרך כלל רק מותר צדיעצד. אכן עי"ש צמשנ"צ (ס"ק כ"ט) שהמקובל להלכה צאחרונים כדיעה האחרת, שלא לקרות צצרכה מס"ת פסול אפילו צשעה"ד, דלא תמיד אמרינן דשעה"ד דציעצד דמי. ונראה שאפילו הסוצרים צשעה"ד יש לקרות צצבור שלא צצרכה מס"ת פסול, דהיינו דוקא צצבור, דלכה"פ דעת הרמב"ם בתשובה שיש צזה קיום, אצל לקרוא ציחיד מחומש הנדפס (או אפילו מס"ת כשר) שלכו"ע אין צזה קיום של קרה"ת, לא ירויח צזה כלום.

ויש שהיו סוצורים לומר דצמצצ שאנו צו כעת, אין מן הצורך לעבור על שנים מקרא וכו', דלשון הגמ' צצרכות (ת.). היא שישלים פרשיותיו עם הצבור, וצמצצ שלנו אין הצבור קוראים הפרשיות כלל, אכן נראה דאדרבא, עי' הגהמ"י סוף פ"ג מהל' תפילה צשם הראצ"ן (סי' פ"ח) דדין זה (דשנים מקרא וכו') איירי ציחיד הדר (צכרך) [צכפר] שאין צו מנין לקרות צתורה, אצל אם הוא צעיר שיש צזה מנין ושומע הפרשה משליח צבור, אינו צריך להשלים. ואע"פ שנדחו דצריו [כמבואר צהגהמ"י שמה, וצצ"י לטור או"ח סי' רפ"ה], היינו לענין זה שאפילו מי ששומע קרה"ת מש"ץ צציהכנ"ס ג"כ מחויב צשמו"ת, ולא להיפך. כן נראה פשוט.

ואף שהראצ"ן שמה כתב שהיחיד הדר צעיר שאין צו מנין יש לו לכוון השעה שהצבור קוראים צציהכנ"ס כדי שיקרא הוא ציחידות צציתו צאותה השעה, ודלא כמו שכתבנו מקודם, לי נראה פשוט שכל זה נדחה לגמרי לדעת הפוסקים, דאין צזה קיום של כלום.

The mitzvah of Kerias HaTorah can only be fulfilled in the presence of a minyan (Mishnah Megillah 23a). Some have suggested that it is worthwhile for those who are confined to their home and will be davening without a minyan to at least read the Parshas HaShavuah from a Chumash without making the blessings.

The Kesef Mishnah cites the Teshuvah HaRambam who wrote in his youth that the mitzvah of Keriyas HaTorah can be fulfilled even with a Sefer Torah that is invalid. The Rambam later retracted this position in his Mishneh Torah. Nonetheless, if a mistake is found while reading the Torah, even though we replace the Sefer Torah with another one which is valid, the Mahari Beirav ruled that we need not reread that which was already read. Since it was done already, we can rely on the position

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

of the Rambam from his youth. Similarly, the Rema quotes an opinion that in times of difficulty we can read from a Sefer Torah which is invalid, even with a blessing. However, the Mishnah Berurah disagrees and does not permit this. Even according to the Rema who quoted an opinion that this is permissible, it would only apply to reading in the presence of a minyan but not to private individuals reading in their own home, and therefore one would not accomplish the mitzvah of Keriyas HaTorah in any way by doing so.

Nonetheless, some feel that by reading the whole parshah, even without a minyan, they are accomplishing a zecher to the mitzvah of Keriyas HaTorah. The rule in the Gemara is that we permit one to do a zecher to a mitzvah if one is unable to fulfill the actual mitzvah unless we are concerned that a misconception (kilkul) will be created. For this reason, the Gemara tells us that during the Second Beis HaMikdash the Tanaim permitted the women to perform imitation semicha on their korbanos by holding their hands on the head of the korban without leaning on the animal.

Others have raised the suggestion that since presently we are not attending minyanim and not hearing Keriyas HaTorah, we should also not be obligated to perform the weekly mitzvah of shnayim mikrah v'echad targum (to read the parsha twice with one commentary). The language of the Gemara Berachos (8a) is that shnayim mikrah must be done "together with the community", and today there is no local community reading Keriyas HaTorah in shul. This is incorrect, and in fact just the opposite is true. The opinion of the Ra'avan is that the requirement of shnayim mikrah was specifically formulated for those who are alone and can not attend shul to hear Keriyas HaTorah. While the accepted opinion is not like the Ra'avan, and even those who attended shul and heard Keriyas HaTorah must still perform shnayim mikrah, all would agree with the Ra'avan that the obligation of shnayim mikrah should still continue to apply even when the local shuls are closed.

צבי שכטר
עש"ק פ' ויקרא
צ' ניסן תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

קריאת שם לבת

נהגו לומר מי שצרך ולקרוא לבת שם בקשר לעלייה לתורה, ויש בזה כמה שינויי מנהגים - אם דוקא בשבת הראשונה, או אפילו בימות החול - בצו"ה, ע"י צאורך בתשו' מנחת יצחק. ובמנצב הנוכחי שאין לנו קרה"ת בצבור כי כולנו עוורים בצתינו - בצדידות, דבר פשוט הוא שאין זה מעכב, ואין להמתין עד לאחר שנצא מן הסכנה, אלא קובעים ההורים שם לבתם, וקוראים לה בשמה.

ואף צבן שנדחית בריתו מפני איזה חשש סכנה ג"כ כבר כתב הגרמ"פ שמן הנכון לקבוע לו שם תומ"י - כדי שיוכלו להתפלל עבורו. כי המנהג שהוצא בס' מטה משה לקרוא שם לבן בשעת הצרית [כי שמו של אברהם ניתן לו בקשר עם הצרית] היינו במנצב נורמלי שהמילה עומדת להתקיים בזמנה, [וע"י בס' נשמת אברהם (חיו"ד עמ' קע"ד)].

With regard to the issue of naming a daughter while quarantined in our homes, the usual practice is to name a baby girl in shul after the father receives an Aliyah to the Torah. There are several different customs with regard to the specifics of the naming. Some have the custom to wait until Shabbos, while others give the name on the next Monday or Thursday. In our current predicament where we are unable to have Kerias HaTorah, the parents should simply decide on a name and begin calling their daughter by that name.

Even when naming a baby boy, if his Bris Milah is delayed due to health concerns, Rav Moshe Feinstein zt"l suggested that the baby should be named immediately so that people can daven for him. The practice recorded in Mateh Moshe to name a baby boy at his bris, which is derived from Avraham Avinu, who was given a new name at the time of his Bris, would only apply under normal circumstances when the Bris will be done soon after the baby's birth.

צבי שכטר
עש"ק פ' ויקרא
צ' ניסן תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ' ש"כט
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

הלל זליל פסח

אמירת הלל זליל פסח לאחר תפילת ערבית לאלו הנוהגים כמזוהר במחזר (סוף סימן תפ"ז), היינו דוקא בהתפללו זכור, אזל אס מתפללים זיחידות כל הענין הזה דהלל לא שייך, כאשר זיאר רבנו ז"ל ע"פ זבגר"א (להל' חנוכה תרע"א ס"ק כ"א), ומזוהר הענין זס' נפש הרב (עמ' רכז). ואפילו יש משפחה של עשרה אנשים הנמצאים זיחד ומתפללים זכור, אס כולם יעשו את הקדר זיחד, ואין שמה זשעת התפילה יותר אנשים מאשר זשעת הקדר, ג"כ אין ענין לומר את ההלל פעמיים שאין כאן תוספת פירקומי ניסא (עיי"ש זנפש הרב), ומספיק מה שיאמרו ההלל אח"כ זשעת הקדר.

With regard to the Hallel that many shuls have the practice of reciting on the Seder night after Ma'ariv, this practice is only for those who will be davening with a tzibur, and not at all relevant to those who will be davening alone, without a minyan. Even a large family that has a self contained minyan, but will be having the Seder together, should not recite this extra Hallel at the conclusion of Ma'ariv. The extra Hallel after Ma'ariv is only recited when there will be a larger crowd for Ma'ariv and additional pirsumei nisa (publicizing of the miracle).

הפיוט שאומרים זקשר להזכרת הטל

נראה פשוט שלא הונהג לאומרו אלא זכור, אזל המתפלל זיחידות, אף שודאי רשאי לאומרו (שלא זתוך התפילה שזלחש שלו) אס ירצה, אזל אין על כך חיוב מכח המנהג לאמרו, כי לא הונהג אלא זכור. והנה הזדל גדול יש זין שאלה (ותן טל ומטר לזרכה) להזכרה (משיב הרוח), עי' מש"כ זשס רבנו זס' מפניני הרב (זערך תפילה אות ה'), זלשנות תארי ה' (ממשיב הרוח למוריד הטל) זעיין רשות הזכור, ואין היחיד רשאי לשנות מעצמו, וזמנזנו כעת, מסתמא יש זכור של עשרה זאיזה מקום שהוא שמתפללים זיחד, אך אין זה הזכור שלנו, אך אין לנו זרירה אחרת, ולא שייך אזלנו לומר שימתינו היחידים מלשנות את הנוסח שזכרנו אתה גבור עד שכזר שינו אותו הזכור, וממילא זליית זרירה, נראה שכל אחד המתפלל מוסף יאמר מוריד הטל, כי התוס' זתעניית (ג: זתחילת ד"ה זימות החמה) הזיאו מהירו שלמי שזימות הגשמים אס שכח לומר משיב הרוח ומוריד הגשם אלא שאמר מוריד הטל, זדיעזד א"ל לחזור, אזי ממילא, אף אס מעיקר הדין היינו זריכים לומר עדיין משיב הרוח וכו' זמוסף, זדיעזד יואאים זמה שזוכיר מוריד הטל, וזה גופא - שכל היחידים אומרים מוריד הטל זמוסף - ישמש כהחלטת הזכור הנזכרת לשנות את הנוסח של תארי ה' (והנוסח של תארי ה' זריך להתאים עם הפערסעפשי"ן שלנו, וזקיך זא"י ליכא גשמים, רק זחורף, עמש"כ זס' זעקצי הזאן עמ' רכ"ד).

The Piyut of Tal which is recited on Pesach was only instituted when davening with a tzibur and not when davening alone. One can certainly recite it if they wish, but there is no mandate based on the existing custom to do so.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

Rabbi Soloveitchik maintained that in order to change the manner in which we describe Hashem from “One who brings the rain” to “One who brings the dew” we require the authorization of the community and therefore an individual may not undertake to make this change himself. However, since there is no existent tzibur davening together at this point each individual should recite Morid HaTal in their private Mussaf prayer on the first day of Pesach. When all of the individuals across the Jewish world recite Morid HaTal in their private Mussaf this will create a “resolution of the community” that will be effective in changing the Nusach of our seasonal description of Hashem. However, from Mincha of that day and onward, those who daven Nusach Ashkenaz will stop saying Morid HaTal and those who daven Nusach Sefard will continue to say it, each one according to their custom.

צבי שכטר
עש"ק פ' ויקרא
צ' ניסן תש"פ

צירוף למנין

כשכל אחד מתפלל לבדו צביתו על המרפסת, וכל המרפסות סמוכות אהדדי צאופן שמקצתם רואים אלו את אלו, יש שר"ס לומר שמנטרפים לעשרה לומר דברים שבקדושה, וחזרת הש"ץ, ע"פ דברי המשנ"צ (סי' נ"ה ס"ק נ"ז) שהסיק שבמקום הדחק אפשר שיש להקל. לשונו צס"ק זה לקוחה מהשע"ת צס"ק ט"ו צסס החיד"א, וסיוס לשונו שס, שלא יתבטלו ארבעים יום מלומר קדיש וקדושה.

אכן קולא זו קשה מאוד, דהכל מיוסד על הדין המופיע צמשנה צרכות (ג.) לענין זימון, וצתשו' הרשב"א נסתפק צזה אס הדין של מקצתם רואים אלו את אלו שייך אף לדצצ"ק. (עי' שעה"צ להמשנ"צ לסי' נ"ה אות נ"ג). ומפשטות כל הגמ' משמע שלדצצ"ק צעינן שיהו כל העשרה צחדר אחד. והקולא לענין זימון צעשרה הוא מפני שזימון צסס אין לו דין דצצ"ק (עי' ס' ארץ הצבי עמ' צ"ח).

ועי' משנ"צ (לסי' קצ"ה צבה"ל ד"ה שתי צצורות) שהציא שהרשב"ש חולק על הרשב"א אפילו לענין צירוף לעשרה לצרהמ"ז. ועי"ש עוד צבה"ל, דלדעת הרשב"ש והגר"א, לא מהני תנאי זה (דמקצתם רואים אלו את אלו) אפילו להצטרף לשלשה [אס אין שס שלשה צחדר אחד] אלא רק לענין שאס יש שס שלשה צחדר זה, שהמצרך יכול להוציא את האחרים צצרכות שלו, [דצדרך כלל קיי"ל כהירושלמי (שהוצא צר"ן על הרי"ף סוף מס' ר"ה), דאין אומרים שומע כעונה צצרהמ"ז, ורק כשיש מזומן אפשר להוציא, עמש"כ צזה צס' ארץ הצבי עמ' ל"ה]. והסיק שמה הצה"ל שיותר מסתצרא כדצריהם. ודברי הצה"ל כאן (צס' קצ"ה) נראים כעומדים צסתירה להכרעת המשנ"צ (צצס' נ"ה) שהצאנו לעיל. וצנו של הצ"ח כתב צתולדות חייו (שנדפס צג' כרכי כל כתבי הצ"ח), שהחלקים השונים של המשנ"צ נכתבו ע"י כמה ת"ח שונים, ולפעמים יש סתירות צהכרעות.

והרצה פעמים כשעושים מנין צבית האצל [כשהשנים כתיקונם] והחדרים שמה לא כ"כ גדולים, ויש שמה מתפללים צחדר אחד ושצעה צחדר השני, וסומכים על כך שרואים אלו את אלו, וע"פ פשוטו אין זה נכון.

וכן כשיש עשרה אנשים צציהכנ"ס, וחמשה מהם נמצאים צעו"ג, והמחילה המצדלת צין גברים לנשים מחוצרת לקרקע, ג"כ חציצי כשני חדרים, ואינם מצטרפים לעשרה.

לענין להחשב כמקרא מגילה צעשרה, שלכתחילה מחמירים לדעת רבי אסי (ריש מס' מגילה), יש מקום לומר שהיות ואין זה מדין דצצ"ק (שמצריכים עשרה) אלא מטעם פרסומי ניסא, והרי סוכ"ס יש שס עשרה ששומעים, י"ל דצהכי סגי. וכמו שיש דיעה (הוצאה צרמ"א להל' פורים) שנשים ג"כ מצטרפות לעשרה דפרסומי ניסא. [והשוה צה"ל לסי' נ"ה ס"ק צ שהציא מפרמ"ג שיש מקום לחלק צין מגילה לדצצ"ק לענין צירוף מנודה]. ואפילו ניח כדעת הסוצרים שאף למקרא

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

מגילה אין הנשים מטרפות, ה"ט דנשים לא חשיבי כרצים, ויש דיעה ברשב"א (ריש מס' גדה) שאפילו להחשב כספק טומאה ברה"ר (שתלוי בזה שיש שמה שלשים בג"א הסמוכים זל"ז, כמבואר בגמ' נזיר ר"פ שני נזירים) נמי אין הנשים מטרפות [עמש"כ בס' ארץ הצבי עמ' 51], דההלכה הקפידה ביותר על זניעות הנשים שלא יהיו בפרהסיא אלא תמיד בצנעא, אבל אם יש שם עשרה בשני חדרים השומעים י"ל דלא צעיקן צירוף, ושפיר סגי בזה לפרסומי ניסא.

ומן הנכון למנוע מלעשות מנינים בשטח הפתוח שלפני הצתים או מאחוריהם כי אינו נכון להיכנס לספק ספיקא של ספק סכנה צדי להחפול ציצור.

Ten men who are standing on different porches cannot be joined together in order to constitute a minyan even though they can all see each other. In order to constitute a minyan for Devarim She'bekedusah (like Kaddish and Kedushah), the ten men must all be standing in the same room. (It should be noted that in smaller spaces, such as a shiva house, care should be taken to make sure that ten men are davening together in the same room. If less than ten are davening in one room and less than ten in an adjacent room, even though they can clearly see one another, this would not constitute a minyan. In order to create a minyan there must be ten participants davening in the same room.)

It should certainly be discouraged for people to make a minyan outside on the lawn even if they maintain the minimum distance recommended by the health department. One should not place himself even into a situation of a doubtful sakanah in order to daven with a minyan.

צבי שכטר
ה' ניסן תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ' שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

קריאת שיר השירים בחוה"מ פסח

נראה פשוט שהמנהג רק הונהג בציבור. דהנה מקשים העולם, מ"ט רק חיישינן שמא יעזירנו ד' אמות צרה"ר בקריאת מגילת אסתר בשבת, ולא בקריאת התורה וההפטרות בכל שבת והמגילות בשבת חוה"מ סוכות ופסח. וידוע בשם הגר"א, דלשון הגמ' היא - הכל חייבים במקרא המגילה ואין הכל בקיאים וכו', דדוקא במקום שיש חובת היחיד חיישינן, אבל בקרה"ת והפטרות ושאר המגילות שהן רק חובת הציבור, לא חיישינן, דכל אחד יזכיר לחצרו ששבת היום ולא יצואו לחלל את השבת מחמת שכחה.

אכן דבר פשוט הוא שאין צוה איסור, ורשאי היחיד לקרוא את המגילה. אלא שכידוע רבינו ז"ל היה רגיל לומר, שאע"פ שיש טעמים מצויינים לאיזה מנהג, כל שאין צו קיום, דינו כמנהג שטות, ולא מחוייבים לנהוג בו. [ענין מנהג שטות מקורו בתוס' ז"צ (ב). ובתשו' ר"ת שכתב שאותיות מנה"ג הן אותיות גהנ"ס]. וענין זה כנראה קיבל מאציו הגרמ"ס ז"ל [עי' חוברת חקירה כרך כ"ה]. ורבינו היה אומר שדבר זה - להנהיג צרמוניות שאין בהם שום קיום, לקוח הוא מהנצרות, שהיא מלאה צרמוניות. עמ"ש"כ צוה צפ"נ נפש הרב (עמ' כ"ד) ובהקדמה לס' מפניני הרב. [והשוה מש"כ לענין קריה"ת בלי מנין].

ובקשר למה שכתבנו בענין קריה"ת (עש"ק פ' ויקרא ב' ניסן תש"פ) נראה להוסיף, דלא דמי למה שתיקן ריב"ז ליטול לולב כל שבעה זכר למקדש, דהמקדש יהיה בחורבנו זמן ארוך, וקרא כתיב ציון היא דורש אין לה, מכלל דבעיא דרישה (סוכה מא.). וכן היה ס"ד ליקח פרי אחר (פריש או רמון) כשאין אתרוגים בנמצא [לולב טעמא דדילמא נפיק מיניה חורבא], כי היכא דלא תשתכח תורת אתרוג (גמ' סוכה לא. - לא:), ששנה זו לא יטלו ד' מיינים, ומצוה זו רק נוהגת בחג הסוכות, אבל מצות קרה"ת נוהגת בכל שבוע, והדבר השולט כעת רק יהיה על שבעות - מספר, ואין כאן חשש של שלא תשתכח וכו'.

The custom to read Shir HaShirim on Pesach was clearly instituted only for a tzibur. It is for this reason that Chazal did not forbid reading Shir Hashirim and Koheles on Shabbos Chol HaMoed Sukkos and Shabbos Chol Hamoed Pesach. Since each individual is not obligated to read Shir Hashirim and Koheles on their own we are not concerned that one person might inadvertently carry a Megilla with them in a public domain, for others will remind him that it is forbidden to carry on Shabbos. However, when Purim falls out on Shabbos, Chazal did forbid reading Megillas Esther because reading Megillas Esther on Purim is indeed an individual obligation, and therefore we are concerned that one person might make a mistake and carry a Megilla where it is prohibited. Chazal did not extend this decree to the other Megillos because the custom to read them is fundamentally different as they are communal practices and not individual obligations.

Nonetheless, there is nothing prohibited about reading Shir HaShirim on Pesach without a tzibur. However, Rav Soloveitchik often spoke about the distinction between bonafide minhagim and "ceremonies." One should be conscious of the fact that such a reading would not constitute a fulfillment of the actual minhag.

צבי שכטר
ה' ניסן תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

מקלחת לאחר טבילת נשים

דבר זה שאל האור זרוע (נדה סי' של"ח ושו"ת אור זרוע ח"א סי' תשנ"ה אות ג') מהתוס' רי"ד (עי' שו"ת הרי"ד סי' ע"ג) אם האשה מותרת להתקלח לאחר שטבלה במקוה, דמרש"י (פ"ק דשבת יג:) משמע שמדרבנן זה מצטל למפרע את טבילתה, ואולי י"ל שאף חוזרת להיות אסורה לבעלה. ואע"פ שהשיב שאין בחומרא זו טעם, החליט האור זרוע להמשיך בחומרת בעלי התוס' בזה, וכן הוצא ברמ"א ליו"ד (סוס"י ר"א). ואף שיש סוברים שהחומרא רק שייכת באופן שתתקלח באותו הצנין שבו המקוה, אבל כשחוזרת לביתה שוב אין מקום להחמיר. אכן מתשו' האגר"מ (יו"ד ח"ב סי' נ"א) לא משמע כן, והוא ז"ל החמיר שלא תתקלח עד הערב שמש הצא (ועי' מש"כ בזה בס' גינת אגוז סי' כ"א). אכן נראה דכל זה באמת רק חומרא הוא, דמעיקר הדין צודאי לדק התוס' רי"ד כמבואר שם באגר"מ, ובשעת הסכנה כמלכנו הנוכחי, מן הנכון לוותר על חומרא זו, ולהצריך שיתקלחו תיכף ומיד כשיחזרו לביתם מפני הסכנה. ועי"ש עוד באגר"מ שאשה איסטניסית שלא תוכל לסבול שלא להתרחץ יום שלם ג"כ יש להקל. ולפי"ד צודאי קלו"ח הוא שצניד"ד מן ההכרח להקל.

The Rema records the position of the Ohr Zarua in the name of the Ba'alei HaTosfos that a woman should not take a shower soon after using the Mikvah, since this would undermine her original immersion. While some poskim claim that this ruling is only applicable to showers that take place in the mikvah facility itself, Rav Moshe Feinstein z"l asserts that she may not shower at all until the following evening. Nonetheless, it seems that the position of the Ohr Zarua is only a stringency (chumrah) and therefore in light of the current situation involving the Coronavirus it is advisable to forgo this stringency, and require that each woman shower immediately upon returning home from the mikvah.

צבי שכטר
ה' ניסן תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

תקפורת צחוש"מ וצפירה

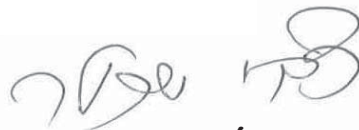
כיום צנא יארק כל המספרות סגורות מטעם הממשלה, ואם יסתדר הענין צפסח ויפתחו צחוש"מ, אף שצדרך כלל אין מגלחין צמועד, היכא דאיכא אונס דמוכח (שכל השכנים יודעים אודות האונס שלו מ"ט לא גילח קודם הרגל) אז מצואר צמשנה וצגמ' וצשו"ע שמותר להסתפר צמועד.

וצאם יסתדר הענין לאחר הפסח צימי הספירה קודם ר"ח אייר, אף לאלו שנהגו מקצת אצלות עד ל"ג צעומר, הגרמ"פ ז"ל כתב חידוש גדול צאגר"מ (או"ח ח"א סי' קנ"ט) שאם יש צורך, אפשר לשנות מנהגו משנה לשנה, ולהתחיל צנהוג מקצת האצלות מר"ח אייר. והוא חי' גדול, וא"י אם נתקבל.

אכן רצנו ז"ל אמר שגדר אצלות דספירה הוא כצחינת י"צ חודש וקיי"ל דצ"צ חודש מותר להסתפר משיגערו צו חצרו, [עי' נפש הרב עמ' קצ"א]. וצרמ"א ליו"ד (ש"צ ס"ד) כתב ששיעורו ג' חדשים (מתקפורת האחרונה), וצאגר"מ (יו"ד ח"ג סי' קנ"ו) הסביר, דמסתמא צימי הרמ"א היו נוהגים להסתפר כל חודש וחצי, ושיעור גערה היינו - כפל מהשעור הרגיל, אצל צזמנו, שהרצה נהגו להסתפר פעם צחודש, מסתצרא דסגי צממתין צ' חדשים.

Currently, local authorities have closed barber shops due to the Coronavirus, making it impossible to have one's hair cut before Pesach. Normally, hair may not be cut on Chol HaMoed. However, should the situation be resolved during Chol HaMoed, it will be permissible to do so this year. Halacha provides for an exception in circumstances where an obstacle, that was obvious to all of the people in the neighborhood, made it impossible for an individual to have his hair cut before Yom Tov.

In the event that the situation continues into the days of Sefira, but ends before Rosh Chodesh Iyar, even those who normally observe the customary mourning during the "first days" of Sefira may cut their hair, provided that it has been at least two months since their last haircut.

צבי שכטר
ו' ניסן תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רב' שכתר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

נישואין בפחות מעשרה

סכנה גדולה היא להתאסף חבורת אנשים במקום אחד, שמא יעזירו המחלה מאחד לחצרו. והנה לקדש אשה צעיר (נוסף על החתן והכלה) שני עדים לקיום הדבר, ומסדר קידושין. לכתחילה מצריכים עשרה לצרכי ארוסין (שו"ע אה"ע סוס"י ל"ד), אבל בשעה"ד יש להקל. אכן לצרכי נישואין צעיר עשרה לעיכובא. ועי' ב"ש (סי' ס"ג סק"ד) שנחלקו הראשונים צדין כלה בלא ברכה שאסורה לבעלה, אם הכוונה בזה כפשוטו - בלי ברכה, ובלא מנין לא תהי' האשה מותרת לבעלה, או שהכוונה היא שהארוסה אסורה לבעלה עד שתכנס לחופה, ואם לא יוכלו לצרף צרכי נישואין, הצרכות לא מעכבות. וראיתי בנו"צ"י (קמא אה"ע צסי' נ"ו, שו"יין שמה צפ"ת סק"ו) שהבין שכן דעת רוב הפוסקים כהג"ד השני. ולכאורה בשעה"ד גדול כשעת הסכנה הנוכחית, מן הנכון הוא לנהוג כדעת רוב הפוסקים, לעשות צאדעקען, חופה (לפרוס טלית על שניהם - לווהגים כן), ויחוד, שלא בעשרה, כדי למעט בסכנה בכל מאי דאפשר. אכן צ' עדים לקיום הדבר בודאי מעכב. וכעת ראיתי להגאון הר"ר טוב"י גולדשטיין ז"ל צס' עמק הלכה (ח"א סי' ס"ו) שכן הסיק לדינא הל' למעשה.

[והנה הראשונים הביאו מהירושלמי שהאוכל מנה צע"פ וכו' צצית חמיו, והרבה הבינו (עי' אור זרוע, ופרמ"ג באורך) שכמו שכלה צריכה שצב צרכות להחירה לבעלה, כך צכדי לאכול את המנה צעירן היחר של שצב צרכות מקודס. וכמדומה לי שרבינו ז"ל הזכיר פעם, שאף שמשך כל השנה הי' הגר"א נוהג לצרף ענט"י על דבר שטיבולו צמשקה, צליל פסח לא הי' מצרך, כי שצב הצרכות הן צפה"ג, קידוש, שהחינו, אשר גאלנו, ענט"י, המוציא, ומנה, ואם יצרך ענט"י על הנטילה שלפני אכילת הכרפס, נמנא שיש שם שמונה צרכות. ולפי"ז הצאור משמע כדעת הרש"צ"א, שהצרכות הן הן המתירות, ולא החופה. אכן אולי י"ל שצברי הירושלמי רק נאמרו ע"ד הדרש, ואין למדין מן האגדה.]

Currently, it is very dangerous to gather in crowds due to the contagiousness of Coronavirus. This presents a problem, since kiddushin (which sets in motion the process of marriage) requires the presence of two witnesses and a knowledgeable officiating rabbi, in addition to the bride and groom. Ideally, there should also be ten men present for birchas eirusin, the blessing on the kiddushin. However, we can be lenient regarding the requirement of ten men in pressing circumstances, such as the current situation.

However, the presence of ten men is necessary in order to recite birchos nisuin, the sheva berachos under the chupah. Furthermore, the rule is that a bride is forbidden to her groom until the birchos nisuin have been recited. The Rishonim debate whether this is meant literally, or it means that the bride is forbidden to the groom until she has entered the chupah with him, even if the birchos nisuin were never recited. The Nodeh B'Yehudah notes that the majority of authorities agree with the latter approach. It would seem that in the current, dangerous situation it is proper to follow this opinion. As such, the wedding should consist of a badekin, chupah, and yichud - all with less than ten men present, in order to minimize the risk. However, the presence of two witnesses is mandatory under all circumstances.

צבי שכתר
ז' ניסן תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רב' שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

עירוב תבשילין

שנה זו בחו"ל נרצחים עירוב תבשילין לימים הראשונים של פסח, ומבואר בשו"ע או"ח (תקכ"ז ס"ז) שמנחה על רב העיר לערוב על כל בני עירו כדי שישמרו עליו מי ששכח וכו', ונריך לזכות (הפת והתבשיל) לכל בני העיר ע"י אחרים, ולכתחילה אין לזכות ע"י בניו הקטנים או אפילו גדולים הסמוכים על שלחן אביהם, וגם לא ע"י אשתו (ע"י שו"ע או"ח סי' שס"ו ס"א), שלכתחילה יש לחוש לדברי שניהם היבא דאפשר (ע"י"ש), ונדיעבד סומכים על דברי המיקל בעירוב (רמ"א שמה), דהיינו (משנ"צ ס"ק ס"ט) גדול הסומך על שלחן אביו וכן ע"י אשתו. ושעה"ד כדיעבד דמי.

וע"י מג"א (לסי' תקכ"ז) שה"י מנהג עירו לקבל שבת במוקדם (תיבך לאחר פלג המנחה) צו"ט שחל להיות בע"ש (מטעם הואיל), ע"ש. ואף דיש לפקפק דמאי שייך לומר הואיל ומקלעי ליה אורחים במנצב שאנו נמנאים בו, והלא החוס' שמה בפסחים (בסוגיא דהואיל) כתבו דרק שייך לומר הואיל וכו' אם הוא מילתא דשכיחא, ואכלנו זה מילתא דלא שכיחא לגמרי שיבואו אורחים, אכן ע"י ש צמרה"ם חלאוה שייבד קושיית התוס' בדרכ אחרת באופן שלא תלוי במילתא דשכיחא, (וע"י מש"כ בזה בס' ארץ הנבי סי' ט').

It is incumbent on the Rabbi of a community to establish an eruv tavshilin on behalf of his constituents, to provide for those who inadvertently fail to do so. This process includes having a third party acquire the components of the eruv tavshilin on behalf of the members of the community. Ideally, this third party should not be a member of the Rabbi's immediate family. In a pressing situation such as this year where people are social distancing, the Rabbi may have his wife or children (over the age of bar/bas mitzvah) acquire the eruv on behalf of the community.

עירובי חצרות

ככל עיירה שיש בה עירוב, נוסף על המחילות וכו"פ, צעין קופסת המנחה, ומבואר בגמ' ערוצין (לז): וצו"ע או"ח (ת"ט ס"ד) דצעין שיוכלו המשתתפים להגיע להמנחה ולאכולם צדיה"ש מצלי לעבור על אי' דאורייתא, וכאן בנוא יארה, שכל צתי כנסיות סגורים, א"א לשום אחד מהמשתתפים להגיע אליהם ולאכולם. וע"י תשו' הר צבי (או"ח ח"צ סי' ט"ז) שצנתת תש"ז הי' עור צירושלי' (מטעם הצריטים) בזמן ציה"ש, ולא הי' באפשרותם להגיע לקופסת המנחה ולאכולם, עיי"ש היטב. אך כל זה לא שייך אכלנו, דבדאי אפשר לקבל את המפתחות וליכנס לביהכ"נ על כמה דקות.

An eruv chatzeros is an integral aspect of making an eruv for the community. The purpose of the jointly owned food is to indicate that it is as though everyone who owns a share of the food is living in one area. Usually, the shared food is a box of matzah that is kept in the shul. Perhaps, during these times where the shuls are closed, we cannot say that the matzah is a shared communal food since it is inaccessible. However, this is incorrect because, theoretically, one could take a key and open the shul for a few minutes and get the matzah.

צבי שכטר
ז' ניסן תש"פ

טהרה למתים (עם הוספות)

החכ"א כתב (בהקדמתו להנהגות החצרה קדישא) שכל עניני טהרת המת לא מצינו לזה שורש בגמ' וכו'. [ועיי' חו"צ צערך טהרת המת, אות ט'] אך כל מה שנהגו לעשות, הכל מטעם כבוד המת, וכבוד המת כבודא דין דאורייתא הוא, לפי מאי דקיי"ל כר"ע (סוטה ג.) דלה יטמא חובה, והיא היא המצוה של כבוד הבריות, שאף למתים מחוייבים בכבודם, וק"ו לחיים, שכל אדם נצרא בצלם א'. אכן מי שמת בשעת המגפה, וקיים חשש שהעוסקים בטהרתו ייגעו במחלה הממארת, פשיטא דאפילו ספק ספיקא של סכנ"פ דוחה לכהת"כ, ק"ו למנהג. וכתב בס' גשר החיים (פרק ט') שצמקרה של מחלה מדבקת ר"ל כשיש חשש סכנה בצדיקה פנימית, ודאי שאין עושין טהרה הפנימית עכ"ל. וה"ה לכל חשש סכנה, ולכן מן הנכון שאין לחצרה קדישא לעשות טהרה כעת. וכן לא יעשו החצרה את ההלצה, אלא רק ייחוו התכריכים בארון ע"ג המת. ואף דשפיר אפשר ליחידים ליזהר בכל ההרחקות וכלל השמירות בזה, לא כל ח"ק ידעו ליזהר כהוגן, ובכל כה"ג מן הנכון להנהיג לא פלוג.

ועיי' אג"מ (ח"א או"ח סי' קע"ב), שבכדי שלא לעבור על ל"ת מצואר ציו"ד (סי' קנ"ז) שמחוייבים להוציא כל הון ביתו, ורק במקום ספק (או ס"ס של) סכנה, מותר לעבור, אבל לקיים מ"ע קיי"ל דהמצוה אל יבזו יותר מחומש, שלא מחוייבים להוציא הון רב, וכ"ש שלא ליכנס לחולי או לספק סכנה. וכן פסק שם באג"מ לענין מצות שופר בר"ה. ונראה דהה"נ (ואולי ק"ו הוא) לענין הטהרה.

[ועיי' צ"י לאו"ח (סי' תע"ב) שהציא מירושלמי, שכמה אמוראים היו מדקדקים לשחות ארבע כוסות של יין, אע"פ שידעו מראש שיהיו חולים קצת על כמה שבועות, דמצוה זו ענינה לשם פירסומי ניסא. והסביר בזה רבנו ז"ל שכל שאנו עושים לשם פירסומי ניסא, זה כאילו אנו מרמזים להקצ"ה שיצא מחוץ מגדרו גם בזמננו, לעשות נסים עבורנו. ואם אנחנו נדקדק בהך מצוה כמו שאנו רגילים בכל שאר המצוות, שלא לזאת מחוץ לגדרנו, שלא להוציא הון רב, היאך אנחנו רשאים לרמוז לו יצ"צ שהוא ילך חוץ מגדרו, לעשות עמנו נסים, ועיי' מש"כ בזה בס' מפניני הרב עמ' קפ"ז-קפ"ח. (אכן עיי' משנ"צ סי' תע"ב שעה"צ אות נ"ב, שאף בארבע כוסות אין הכונה שיהיה חולה המוטל למשכב, אלא רק חולה במקצת).]

ובעיקר הדין של קצורה בשאר מתים (חוץ מהרוגי צ"ד) השיטה המקובלת היא שזה מ"ע דאו', [עיי' לח"מ ריש פי"ב מהל' אבל ואג"מ ח"ג יו"ד סי' קמ"ג], ואינו נכון לבטל מצוה זו אפילו בשעת המגיפה. ואינו נראה כלל (לפי מיטב ידיעותינו כעת) שיהיה מותר לשרוף את המתים, וכ"ש שאין חובה לעשות כן, דעיי"ז מבטלין את המצוה דאו' של קצורה. (כמצואר במלמד להועיל ח"צ סי' קי"ד, ובאחיעזר ח"ג סוס"י ע"ב) ושריפת המתים בשנים האחרונות הונהגה ע"י אלו שלא האמינו בתחיית המתים (ובשאר עיקרי האמונה), וכונתם רק היתה להידמות לשאר אומות העולם. ואף שיהיה צדצר הרבה יותר טרחא לאנשי הח"ק מאשר בשנה רגילה, כודאי מחוייבים הם להטריח את עצמם לקיים את המצוה.

ועיי' באג"מ (ח"ג יו"ד סי' קמ"ג) שאסור לקבור את המת באופן שזוה שמונעים את עיכול הבשר מלהתקיים. ואף שאין מנהגו לשפוך קיד כדי למהר את עיכול הבשר (כזכר ברמ"א), אבל עכ"פ אסור לגרום שיתעכב העיכול. וכעת שמכסים המתים בשקים של פלסטיק מחוייבים הח"ק להסיר את השקים או לכה"פ לקרוע אותם באופן שיתקיים עיכול הבשר כרגיל. וידקדקו בכל זה צוהירות יתירה מפני המחלה המדבקת.

ועיי' או"ח (סי' תקכ"ו) שבזמן השו"ע היו מקפידים לעשות כל הקצורה על ידי ישראלים, ואפילו כריית הקבר, חוץ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רב' שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

ממקרה של מת ציו"ט ראשון, שאז יתעסקו צו עממים - בכריית הקבר. הרי שהיה הידור שכזה בנוגע לכבוד המת. ואל לנו לא נהוג בכלל אפילו לכתחילה לדקדק בהידור זה. ונראה פשוט שגם מה שאנו מקפידים בדרך כלל בהורדת המת לבור ובמילוי הבור בעפר שיהיה בדוקא ע"י ישראלים, שכל זה רק בתורת הידור. ובדאי כשהשנים כתיקונם מן הנכון להקפיד בכל זה. אכן בשעת המגיפה הנוראה שלפנינו מן הנכון הוא שבדוקא לא ייעשו על ידי המשפחה והידידים, אלא רק ע"י הפועלים שרגילים לעשות כן ע"י מאשינ"ז - כדי למעט בסכנה. ואף דשפיר אפשר ואפשר לדקדק בזהירות יתירה בכל ההרחקות ובכל השמירות, כגון שרק בני המשפחה שגרים ביחד בבית יתעסקו בזה, לא כל משפחה ידעו ליזהר ולדקדק, לכן ע"פ פשוטו מן הנכון להנהיג בזה ל"פ וכנ"ל. דמנאות קבורת המת (לכאורה) איננה מנאה שבגופו, שנאמר שא"א לקיימה על ידי אחרים, ועפ"י פשוטו נראה, שאם נסדר שכל עניני הקבורה יתקיימו ע"י הפועלים, שפיר נתקיימה המנאה, וכל המדובר כאן הוא רק לענין הידור במנאות כבוד המת.

ומן הנכון למעט בכל מאי דאפשר גם את מספר ההולכים לביה"ק להשתתף בקבורה, ובכדי להראות כבוד המת שפיר אפשר להישאר בבית ולהשתתף על ידי האינטרנט צו"ס.

ובמנאות ד' כשיחזור מנצב העולם לקדמותו נזכה לקיים את כל המנאות וכל ההידורים על הצד היותר טוב.

צבי שכטר
מנש"ק פ' לו
י' ניסן תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

כל דכפין

בתחילת הסדר מוזמינים את העניים לאכול אתנו. ובמנצב שלנו של סכנת מגפה, אף שצודאי לא נניח לעניים ליכנס אלינו, מסתבר שיעדיין אומרים נוסח זה, דהמקובל הוא שזאת האמירה היא רק זכר למקדש [ולא שבאמת אנו (צוה"ז) מוזמינים אחרים לאכול אלנו, והראיה, שאין אנו פותחים את הדלת לקרוא כן בקול], שבזמן הבית היו מוזמינים אחרים לאכול עמהם הק"פ, (כל דכפין ייתי ויפסח), ורק לאחר החורבן הוסיפו השורות שלצסוף (השתא הכא וכו'), ואנו ממשיכים לומר הנוסח הזה (של כל דכפין וכו') זכר למקדש. וכמה דברים עושים כליל הסדר זכר למקדש. ואולי כדאי להסביר כן לבני הבית מראש.

At the beginning of the Pesach Seder, we invite all impoverished people to join us for the meal (ha'lachma anya). Although one would surely not allow guests into his home during this dangerous time, these words should still be recited at the start of the Seder. The reason we announce this invitation is in remembrance of the practice when the Beis HaMikdash stood. Then, Jews would invite anyone to join them in eating the Korban Pesach. Our recitation of these words today, is not meant as a true invitation, as is clear from the fact that we don't open the doors and announce it in the streets for guests to hear. After the destruction of the Beis HaMikdash, there was an additional prayer added, that we return to the land of Eretz Yisrael. It is recommended to explain this to those at the table before reciting this paragraph.

צבי שטר
מנצ"ק פ' נו
י' ניסן תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רב' שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

השתתפות בשמחה דרך ז"ו"ס

מסתבר שהסבא המשתתף בצרית של נכדו שבמקום אחר דרך ז"ו"ס רשאי לקרוא את שם התינוק (החל מתיבות או"א קיים את הילד הזה וכו'), אבל לצורך צרכת אשר קידש שלא בפני התינוק מסתבר שאינו נכון. (ואף שחז"ל תמיד דרשו כל לשון הפסוקים "הזה" - שהמדובר הוא בדבר שרואים אותו ומראים באצבע [עי' מנחות (כט.)], והיאך יאמר - קיים את הילד הזה, והתינוק איננו לפניו. אכן נראה דלגבי נוסח התחינה הזאת אין להקפיד בזה.)

וכן מסתבר שאפילו אם חוגגים שמחת שבע-צרכות במק"א עם עשרה המשתתפים (או יותר), ויש סבא הנמצא במק"א ומשתתף ע"י ז"ו"ס, שאינו רשאי לצרף אחת מהצרכות, שהרי למעשה איננו משתתף ביחד עם בעלי השמחה. וכ"ש אם אין שמה במקום החתן והכלה עשרה, ורק מצרפים את כולם ע"י ז"ו"ס, אפילו נניח שאין זה דבר שבקדושה, מכ"מ סוכ"ס למעשה - אין שם עשרה משתתפים ביחד בשמחה.

If a grandfather is participating in the bris milah of his grandson via Zoom, it is permissible for him to name the baby. However, he should not recite the bracha of "asher kidash yedid m'beten" via Zoom.

Similarly, one who is participating in a wedding (or a Sheva Brachos) via Zoom may not recite any of the Sheva Brachos, since he is not actually together with the baalei simcha. If there is no group of ten men present at the wedding, rather everyone is joining via Zoom, they certainly may not recite the Sheva Brachos.

צבי שכטר
מנש"ק פ' נו
י' ניסן תש"פ

קדימה בהלכת נפשות (עם הוספות והצהרות)

אם באו שני חולים לביית החולים צב"א, ויש רק ונטיליטור אחד, וצריכים לקבוע למי ליתן אותה, אם לאחד שקרוב לו דאי שאפשר להציל, או לשני שיש רק ספק אם יועיל, אז פשיטא שאין דוחין ודאי מפני ספק. [עיין נשמת אברהם ליו"ד סימן רנ"ב אות ב']. אבל אם באו בזה אחר זה, וכבר חיברו את הרשון לונטיליטור, אע"פ שהוא זקן מופלג וחולה, ורק ספק אם יועיל לו הטיפול, והבא אחריו בריא וצעיר, ע"ז נאמר הדין שאין דוחין נפש מפני נפש.

אכן אם בשעה שצא הזקן המסוכן תחילה כבר יודעים מראש שצדוד שעה-שתיים יציאו לביה"ח עוד חולים צעירים בריאים, כי כן קורה בכל יום, וצדוד שאין מספיק ונטיליטור"ז עבור כל החולים, נראה שאף זה צדדינת באו צב"א, ואין לנו לחצר מלכתחילה את הזקן המופלג המסוכן למכשיר.

ובמשנה סוף הוריות (דף י"ג) הובא סדר קדימות בהלכת נפשות, לזקוף איתא שמה שממזר ת"ח קודם כו', ועי' בהגר"א ליו"ד סימן רנ"א ס"ק י"ח שהביא מירושלמי (הוריות ג:ה) שהסדרן קודם לפלפלן, ונראה שהקובע בזה הוא שמקדימים להציל את זה שהקהילה צריכה לו ביותר, ועי' אגר"מ (ח"מ ח"ב סימן ע"ד) שקשה לעשות מעשה עפ"י כללי המשנה בלי עיון גדול (ומסתמא ה"ט דהכי איתא שמה צמשנה שהאיש קודם לאשה להחיות, ומסתמא ה"ט, שגברים מקיימים יותר מנאות מאשר הנשים, שפטורות ממ"ע שהז"ג, וצומננו יש הרבה נשים שעוסקות בתורה וצמנאות יותר מאשר הגברים וכו', וכללי המשנה מיוסדים על ההנחה שלפי סדר קדימות זה נרויח יותר בעבור הקהילה). וד"ז קשה מאוד לקבוע מי נצרך לקהילה יותר ממי (דמאי חזית וכו'). ומטעם זה המקובל אלל הפוסקים שלא לנהוג על פי המשנה.

אבל החשבון הנ"ל (של זקן מופלג ומסוכן צנגוד לצעיר בריא) לכאורה טעמו צדוד לכל, שנרויח יותר אם נטפל בצעיר הצריא. ואין הכונה בזה שהצעיר יחיה עוד ארבעים שנה והזקן המופלג רק חמש, דמאן לימא לן שהזקן שיחיה רק עוד חמש שנים לא יתרום לאנושות באותן חמש השנים יותר מאשר מה שיתרום הצעיר בארבעים השנה שלו, (דמאי חזית וכו'), אלל הכונה בזה, שאלל הזקן החולה, אפילו יועיל לו הונטיליטור, רק יחי' עוד חיי שעה, (כל', פחות מאשר י"ב חודש) ואם יועיל הונטיליטור עבור הצעיר הצריא - יעניק לו חיי עולם, (כל' חיות של יותר מי"ב חודש), ופשיטא דזה חשבון עפ"י דין, שחיי עולם עדיפי מחיי שעה, ולכן יש להקדימו.

וכן נראה שאם כבר חצרו את הזקן המופלג לונטיליטור, ואח"כ הבינו שלא הי' כדאי, כי הרבה צעירים יצאו עוד, שמן הנכון לרופאים לקבוע על הזקן הזה החלטה של DNR, כי לגבי התחלת הטיפול החדש עבור החולה הזקן צנגוד לטיפול בצעירים, זה כבר נחשב כבא צב"א, ועלינו להקדים הטיפול בצעירים הצריאים, ואין בזה משום אין דוחים נפש מפני נפש, כי אין כאן רציחה בקו"ע, אלל רק אי-קיום הדין של לא תעמוד על דם רעך, ובאם אין ביכולתו של הרופא לטפל בכלום צידד, צריך להקדים את אלו שיצא מהם יותר ריוח לקהילה, וכאמור.

כעת התחילו צדיה"ח להשתמש צונטיליטור אחד עבור צ' חולים, (ועוד יגיע הזמן שיחצרו ד' חולים לונטיליטור אחד), כי אין מספיק מכשירים עבור כולם, ואע"פ שהאוויר שזה מוציא מגופו חוזר ונכנס אל תוך גוף החולה האחר, וקיימת אפשרות שזה יגרום לקרצ מיתמו, כי אולי החולה האחד חליו יותר קשה מזה של האחר, ונמצא שעצרו הרופאים על אי רציחה. אכן נראה שלשם הלכת כל כמה דאפשר, הרופאים מצרפים צידד שני חולים (כנ"ל) שנראים כאילו חוליים באותה המדה, וזהו מה שלמדנו מקרא דורפא ירפא, שמכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות, וציאר בזה הרמב"ן צס' תורת האדם (מהדורת מה"ק עמ' מ"א) שאע"פ שקיימת אפשרות שהרופא יגרום לחולה שימות צמוקדם (מחמת טיפולו), כל זה כלול צגוה"כ דורפא ירפא, דרשאי לטפל צרפואת החולה כמיטב יכולתו. וחכמת הרפואה התפתחה צמאוד מאוד משך כל

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ' שכתר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

הדורות, וזכר דור טפלו בחולים כפי מיטב יכולתם ומיטב ידיעתם, וזודחי שהרבה פעמים גרמו לקצר חיי החולה מפני ליקוי ידיעתם, אך כל זה כלול בגזה"כ דורפא ירפא.

והיות שאנו יודעים מראש שיבואו הרבה חולים לביה"ח, אפילו באו בזא"ז נראה שדינם כבאו בצ"א, ומחוייבים הרופאים לטפל בכולם בשוה - אם זה אפשר, ואין להם ברירה אחרת אלא לעשות כנ"ל.

וכעת הנהוג הוא שכל חולה הצא לביה"ח מחזרים אותו לצד לונטליטור, ואם לאחר כמה ימים רואים ששנים מהם דומים (בחוליים, בגובהם, ובנשימותיהם וכו') מסירים אותם כל אחד מהמכשיר שלו, ומחזרים את שניהם למכשיר אחד, ומסתבר שזוהי שמחזרים שנים (או יותר) ביחד, ממעטים את אחוז האפשרות להצילו ממות (אולי בחמש-עשר אחוז, או אולי קצת יותר, כי אין להרופאים ידיעה ברורה בזה), ויש לזעל הדין לטעון ולומר, שזוהי גופא שמסירים את החולה מהמכשיר שלו, ומחזרים אותו לאחר יחד עם עוד חולה, ויכול להיות שזה גופא יגרום לקרב את מיתתו, ונמצא שדחינו נפש מפני נפש, שעברנו על לא תרצח על חולה זה עבור הצלת כל החולים המרובים האחרים שיבואו לאחר זמן. אכן נראה שאין זה נכון, כי מאחר שאנו יודעים מראש שיבואו לאח"ז עוד הרבה חולים נוספים, וננטרך לנהוג כנ"ל, לחבר כל אחד ואחד לצדו למכשיר, ואח"כ לזרף כמה מהם ביחד, מה שקבענו מלכתחילה שמכשיר א' שייך לחולה א', ומכשיר ב' לחולה ב', קביעות זו רק היתה על כמה ימים, כי כך היה בדעתנו מלכתחילה, להסיר כל אחד מהמכשיר שלו, ולהשתמש באותו המכשיר עבור חולה אחר שעוד לא הגיע לביה"ח. ונראה שיש לדון את המצב הזה כאילו באו כולם בצ"א, וממילא מחוייבים אנו לטפל בכולם בשוה ולהציל כל מאי דאפשר להציל, ואין בזה משום אין דוחין נפש מפני נפש, דאין אנו עוברים על לא תרצח על חולה זה ע"מ להציל אחרים, אלא כך אנו מסדרים טיפולנו בכל החולים בצ"א באופן הכי מועיל להציל כל מאי דאפשר. וד' ירחם על כל חולי עמו ישראל.

צבי שכתר
י"א ניסן תש"פ

פינוי המת

מי שקנה קרקע בא"י, ומת בחו"ל בשעת המגפה, וא"א להעבירו כעת לא"י, וקצרוהו בחו"ל ע"מ להעבירו לא"י כשיחאפשר הדבר, מותר לפנותו משני טעמים, דמצואר בשו"ע יו"ד (רס"י סק"ג) שצדריך כלל חסור לפנות את המת מקבר לקבר, אא"כ פנוהו ע"מ לקברו בא"י, או שקצרוהו מלכתחילה ע"מ לפנותו.

A family who is currently unable to use their burial plots in Eretz Yisrael due to the coronavirus, may perform a temporary burial in Chutz L'Aretz and when the situation permits, the body may be disinterred and moved to Eretz Yisrael as is indicated clearly in the Shulchan Aruch.

צעניי אצלות

א. אם אין צדעתו של האצל לנסוע לביה"ק להשתתף בקבורה, וכבר השלים לסדר כל ההכנות דרך הטלפון והאינטרנט בקשר להח"ק וביה"ק וכו', אז חל הדין שמשמטרוהו לכתפים נשלמה אנינותו וכבר חלה השצעה שלו, וחייב להתפלל וכו'.

ואם צדעת בני המשפחה להשתמש בזו"ס כדי שיוכלו אחרים להשתתף בהלויה באופן זה, ומסתמא גם לאחר שהשלימו כל ההכנות שעם הח"ק וביה"ק הקצרות עדיין יכולים עכשיו להתקשר דרך הטלפון עם קרובים וידידים להודיעים זמן ההלויה ואופן ההתקשרות עם הזו"ס, הרי יוצא שהאונן עדיין לא גמר כל התעסקות שלו בקבורה, ויוצא שעדיין דין אונן עליו. וכן יש להעיר שאפילו אם מוצילים את המת לקבורה בא"י, והקרובים הנשארים באמריקא צדעתם להתקשר דרך הטלפון עם ידידים הגרים בא"י להודיעים זמן ההלויה ומקומה, אולי זה ג"כ נחשב כאילו עדיין לא גמרו התעסקותם בקבורה, ועדיין דין אונן עליהם. (וכמדומה שלא נהגו כן).

ובמקרה שהאצל לא יתקשר עם אחרים להודיעים זמן ההלויה וכו', אלא שצדעתו להשתתף צעמנו דרך הזו"ס, יש להסתפק אם זה ג"כ נחשב כאילו עדיין לא השלים התעסקותו בקבורה או לא. וכזה יש להסתפק גם צמוצילים את המת לקבורה בא"י, ואלה הנשארים כאן צדעתם להסתכל בזו"ס, אולי זה ג"כ נחשב כאילו עדיין לא השלימו את התעסקותם בקבורה, ועדיין דין אנינות עליהם.

ב. צע"פ לאחר חלות נחלקו התוס' והא"י אם דינו כיו"ט לדחות אצלות, והרמ"א הכריע להקל כאו"י, דהל' כדברי המיקל באצל. (חי' ר' אלעזר משה הורצין לשו"ע יו"ד שמה.). ולפי"ז מן הנכון להפסיק צניהוג האצלות קודם לזמן חלות, ולא להמתין עד לאחר חלות. ואם לא נשלמה אנינותו עד לאחר חלות, יש להסתפק לאיזה כיוון נאמר להקל - שלא להתחיל אז שצעה (כדין הקוצר את מתו צרגל), וממילא יצטרך לנהוג שצעה לאחר הפסח; או להקל למעט שצעה, ולהתחיל השצעה תיכף צע"פ (כשיטת התוס') ולומר שצעה גיעה היו"ט של פסח (צכמה שעות) תחצטל השצעה, ולא נחייבו לנהוג שצעה אחר היו"ט. וכמדומה לי שהמנהג הפשוט הוא כהצד השני הנ"ל.

[אכן לפי דברי החוס' בעירובין שהביאו מהגאונים שאפילו לדעת הסוברים שאצילות יום ראשון דאורייתא, ג"כ קיי"ל דהלכה כדברי המקל באצל, שאין דין זה מיוסד על ההנחה שדיני אצילות דרבנן הם וספיקא דרבנן לקולא, אלא יסודו בגזיה"כ שזכר מקום ספק אין הכהן מטמא לו' קרובים, ומנות אצילות מקורה בקרא דלה יטמא, וכן כתב בתשו' משכנות יעקב, וכן הוא להדיא בתוה"א להרמב"ן, ועי' מש"כ בזה בס' בעקבי האלף סי' י"ב], ודין זה דומה לדין ספק ערלה בחו"ל, דאף לפי מאי דקיי"ל דהיא הללמ"ס, מ"מ כך נאמרה הלכה דספיקא לקולא, ודין הלכה כדברי המקל באצל הוא משום דבעינן ידיעה ודאית כדדי להתחייב באצילות, ואין זה מפני שיש להקל בכל מאי דאפשר, אלא משום דליכא ידיעה ודאית אם יש בזה מחלוקת להלכה, א"כ היה צריך להיות הדין שאם גמרו את הקצורה אחר חלות בע"פ, שלא יתחילו ניהוג האצילות עכשיו.]

ג. מי שהתחיל אצילותו בח' ניסן, וי"ד ניסן הוא יום השביעי שלו, קיי"ל דמקצת היכ"כ, ויום השביעי עולה לכאן ולכאן, ונחשב כאילו כבר התחיל השלשים באותו היום, וממילא לאחר חלות תשוב כיו"ט (חג הפסח, בניגוד לחג המנוחות) ומצטל שלשים, ולדעת כמה פוסקים, דינו כחוק יצ"ח שמות לו להחלטה ולהסתפר אם כבר הגיע למצב של יגערו בו חזריו, ומצואר בתשו' גדולי האחרונים, שלאילו שמגלחים בכל יום, א"כ להמתין ג' חדשים להתגלח, ועי' יציע אומר (ח"א יו"ד סי' כ"ה) שמספיק ח' ימים [ולענין תספורת, המקובל הוא כדעת הגרמ"פ דמספיק ב' חדשים], ועיי"ש עוד לענין מח' אחרונים הנ"ל, שט"ס יש במשנ"כ בזה (תקמ"ח ס"ק ל"ד), וכ"כ הגרמ"פ באגר"מ, (וכבר תוקן בכל הדפוסים החדשים), ושמן הנכון שלא להקל בתספורת ותגלחת עד שיעברו שלשים יום שלמים צפ"מ, ולא סגי שנתצטל ממנו הדין שלשים. אך עיי"ש עוד, שבמקום צורך גדול יש לסמוך ע"ד המקילים.

ד. דעת רוב הפוסקים שלגבי אשכנזים (דלית להו כשיטת הגאונים וזכ' ספרד שאצילות יום א' דאו') שהאצל ציוס ראשון של השבעה אינו מניח תפילין אפילו איננו יום המיתה.

ה. וציוס השני של השבעה שמניחים תפילין, מן הנכון להמתין מלהניחם (לכתחילה) עד לאחר הנך החמה, אף שצדק כלל מותר לצדק על התפילין משיכיר וכו', דמצואר במשנה מגילה (כ.). שלכתחילה אין לומר מקצת היכ"כ עד לאחר הנך (בזבה), וזהו' אצילות זה מח' בתוה"א אם אומרים מקצת היכ"כ בלילה, [ויש בזה סתירה בשו"ע, ועי' מש"כ בזה בס' בעקבי האלף סי' י"ז], ולמעשה נהגו להחמיר, שלא לומר מקצת היכ"כ עד לאחר שחרית ציוס השביעי, ולשון הגמ' צמו"ק (כא.). הוא, משני ואילך, ושני בכלל, מותר להניח תפילין, ושמה על הגליון ציינו לעיין בר"ן להצין הלשון התמוהה הזאת, ועיי"ש בר"ן (לסוכה) שציאר שבאמת אצל אסור להניח תפילין שני ימים הראשונים, אלא שבצדק של היום השני אמרי' דמקצת היכ"כ, ולכתחילה אין לומר מקצת היכ"כ עד לאחר הנך החמה.

ו. אצל סעודה ראשונה ציוס ראשון אסור לאכול משלו, ובשעת המגפה שקיימת אפשרות שהשכנים מפחדים לבוא, נחלקו האחרונים בדבר - אם בכה"ג עדיין אסור האצל לאכול משלו. דיש שהבינו שסעודת הבראה מהווה חלק ממנות ניחוס אצלים, ואסור האצל לאכול משלו, כי בזה הוא מונע מהאחרים את האפשרות מלקיים את המצוה שלהם, אצל במקום שידוע שלא יבואו - אז יהיה מותר לו לאכול משלו, דאינו מצטל שום מצוה מהשכנים. אכן אחרים הבינו שזה חלק מניהוג האצילות של האצל, להראות כאילו הוא כ"כ מצולבל עד כדי כך שאינו יכול אפילו להכין אוכל לעצמו. ולפי"ז, אפילו יודע מראש שאחרים לא יבואו להציא לו אוכל, עדיין אסור לאכול משלו. והנה לדעת רוב הפוסקים, עושים סעודת הבראה גם בחוש"מ, וע"פ פשוטו מזה יש להוכיח שאין דין זה מניהוג אצילות, דאין ניהוגי שבעה בחוש"מ, אלא מדין ביטול מנות ניחוס האצלים מהשכנים. וממילא, צידוע מראש שאחרים לא יבואו - מאיזה טעם שיהי', אין לאסור על האצל מלאכול. [עי' ס' גינת אגוז עמ' 51]. ומן הנכון שסדרו הקרובים והידידים לשלוח לבית האצל סעודה לאכול תיקף ומיד.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

1. A mourner who will not attend the burial is no longer an Onen once he has completed all necessary phone calls and e-mails regarding arrangements with the Chevra Kadisha and cemetery. Shiva begins at this point. However, if the mourner who will not be personally attending the funeral, will still be involved in letting others know where they can watch or listen to the funeral and burial, then this is considered to be “involved in the burial process” and he would therefore remain an Onen until after the kevura.

[However, it is not clear what the status should be of a mourner who will not be communicating with others about how to attend or watch the funeral, but will personally be watching or listening to the funeral.]

2. Shiva ends for a mourner immediately prior to Chatzos on Erev Pesach. If Shiva did not begin before Chatzos (i.e. burial did not take place until after Chatzos), the common practice is that the mourner does observe Shiva at that time until Pesach begins. (It is questionable whether this practice is correct because there is room to argue that the shiva shouldn't begin until after Pesach).

3. The common practice for Asheknazim is that one does not wear tefillin on the first day of Shiva, even if the first day of Shiva follows the day of the petira.

4. On the second day of Shiva, it is best for the mourner to put on his tefillin after ha'neitz ha'chama (sunrise).

5. Normally, a mourner may not prepare his own food for the first meal after the funeral. There are two reasons suggested for this prohibition. First, since part of the mitzvah of comforting the mourner is to provide food, by eating his own food, the mourner is preventing others from fulfilling their mitzvah properly. Second, by taking food from others the mourner is demonstrating his aveilus. It is a demonstration of mourning to show a lack of self-sufficiency to the point that one can't prepare his own food. A practical difference between the two approaches would be whether the mourner may eat from his own food on Chol Ha'Moed when we don't observe practices of mourning, though there remains a mitzvah of comforting a mourner. Since we generally assume that even on Chol Ha'Moed a mourner cannot eat his own food for the first meal, it seems that we assume the first explanation of this halacha to be correct. Consequently, in a situation such as the current one, where comforters are unable to come to the house due to social distancing, the mourner may eat his own food. He is not preventing others from doing the mitzvah of comforting him since they are unable to do so in person anyway. It would certainly be proper for the community to arrange for a meal to be delivered to the mourner's home right away.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

6. If Shiva concludes on the morning of Erev Pesach, the period of Shloshim begins immediately and ends at chatzos on Erev Pesach. The Avel now begins the period of "Twelve Months" for a parent. Normally, one in this category of Aveilus may shave after eight days if he usually shaves daily, as this is considered, "yiga'aru bo chavairav." However, because in this situation the Shloshim ended on Erev Pesach (while in reality thirty days have not yet passed), there is a dispute among the poskim as to whether it is permitted for the mourner to shave. The major poskim recommend that one be stringent on this matter, but Chacham Ovadia Yosef concludes that if a person feels there is a great need he may rely on those lenient opinions who say that Shloshim is no longer in effect at all and one would be permitted to shave.

צבי שכטר
י"א ניסן תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

אנעים זמירות

המתפלל ביחידות בשו"ט אינו חייב לומר פיוט זה, כי ע"פ פשוטו לא נתקן להאמר אלא בצבור. ועוד, שרצנו ז"ל הניע אפשרות לומר שדינו כדבשצ"ק שצריך עשרה, דהמנהג הוא שפותחים את הארון, וכל הקהל עומדים, וע"פ פשוטו אין זה מפני ספר התורה שעומד צארון, שהרי ארון הקודש דינו כרשות צפנ"ע כמש"כ הט"ז ליו"ד (הל' ס"ת סי' רמ"ג ס"ק י"ג) שהרי יש בו דע"ד בגובה יו"ד, עי' ס' נפה"ר עמ' ר"ט אות כ"ג], ומסתמא עומדים מפני הפיוט ולא מפני הס"ת, דקיימת אפשרות שהגדת דבשצ"ק היא - שצח להקב"ה שלא במסגרת של צרכה, וגם לא בתורת פסוק, ואמירת קדוש קדוש שצקדושה שדינו כדבשצ"ק הוא מפני שלא אומרים את כל הפסוק, ונאמר בתורת שירת המלאכים, ודבשצ"ק צעי אמירה וענייה עמידה וצבור של עשרה [ובזה שהקדר דאמירה וענייה עושה את הפיוטים לדברים שצקדושה, עי' מש"כ בס' נפש (עמ' קס"ב, ועמ' קפ"ח), ובס' מפניני הרב (עמ' ע"ז-ע"ח), ובס' דברי הרב (עמ' קס"ח-קס"ט, ועמ' רס"ו)].

One who is davening alone does not recite Anim Zemiros for a variety of reasons. It seems that the custom to recite Anim Zemiros on Shabbos or Yom Tov was only instituted when davening with a minyan. Additionally, Rav Soloveitchik suggested that the recitation of Anim Zemiros constitutes a Davar She'bekedushah, just like Kaddish and Kedushah, which demands the participation of ten men in order to be recited. This is reflected by our custom to stand for Anim Zemiros and our practice to recite it responsively.

צבי שכטר
י"א ניסן תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

תפילה על החולה

המתפלל עבור חולה מסוכן, ואין החולה לפנינו, וקיימת אפשרות שכבר נפטר, כתצו האחרונים [עי' שע"ת לשו"ע או"ח סי' רפ"ח סק"ג, והצדל יש צין חולה סתם לחולה מסוכן, עי' אורחות חיים לאו"ח רס"י קי"ט, ועי' פ"ת למה"ע סי' קמ"א ס"ק ס"ח] שאינו נכון לבקש שישלחו לו רפו"ש מן השמים. והנכון להתפלל ולומר שירחמו עליו מן השמים, ואפילו אם למעשה הוא כבר איננו עוד בחיים הוא ג"כ צריך לרחמים, כמו שאנו אומרים - מחיה מתים צרחמים רבים.

ולמדנו מקרא דישעי' ממנא חפצך ודבר דבר, שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול, שלא נכון להתפלל עבור חולים בשויו"ט, אבל בחולה מסוכן, עי' או"ח סי' רפ"ח ס"י דשרי, ומותר להוסיף בתפילת העמידה לאחר יהיו לראון.

Even though we typically should not daven for cholim on Shabbos or Yom Tov, when there is an imminent danger it is permitted. Therefore, if necessary, a tefillah for a choleh can be inserted in our Shabbos and Yom Tov prayers at the conclusion of the Shemoneh Esrei.

When davening at home for someone who is dangerously ill, and there is the possibility that the choleh has already passed away (Heaven forbid) without our knowledge, we should not pray for a refuah sheleimah (a complete physical rehabilitation) but rather for divine mercy. Since under all circumstances divine mercy is appropriate and necessary (even if the choleh has already passed away).

צבי שכטר
י"צ ניסן תש"פ

רופא החוזר מצית החולים בשבת וציו"ט ואשה החוזרת מן המקוה בשבת וציו"ט

א. האשה שחל ליל טבילתה בשבת, אולי כדאי שתמתין מלטבול עד מוצ"ש, כדי שתוכל להתקלח בפושרים בחזרתה מן המקוה. וציו"ט מתבאר מלשון המשנה (שבת דף לח:) שאסור להחם חמין בכדי לרחוץ את כל גופו. ונחלקו התוס' והרמב"ן בטעם ד"ו, דלתוס' (שבת לט: ד"ה צ"ה) זה נחשב כדבר שאינו שוה לכל נפש, ודינו כמוגמר שאסור מן התורה, והרמב"ן (שם) טען נגדם שאין זה נכון. ואפילו נניח שבזמן הגמ' הי' זה נכון, בזה"ו (ע"פ פשוטו - לרוב צנ"א) בודאי מקרי דבר השוה לכל נפש.

ולרמב"ן דבר זה אסור רק מדרבנן מטעם גזרת הצלנים שגזרו בשבת. וכל שאסור בשבת אסור אף ציו"ט, אע"פ שטעם האיסור לא שייך ציו"ט (דמה"ת זה ודאי מותר מטעם אוכל נפש). ובתשו' רעק"א (סי' י"ז) הביא מח' האחרונים אם גזרת הצלנים רק נוהגת צמים חמים ממש (כיד סולדת), או אפילו בפושרים, אבל אם ישחמש רק במקצת מים חמים, באופן שלא יהיו מי הרחיצה אפילו בצחינת פושרים, אלא רק בכדי להסיר מהם את הקרירות, אז יהי' מותר אפילו לדעת הרמב"ן.

ב. הרופאים והאחיות שחוזרים לציתם בשבת, מן הנכון שיתקלחו תיכף, כי הם היו ממש במקום הסכנה (צציה"ח) כל היום, ומסתברא שאם קשה להם מאד להתקלח צמים קרים, שיש מקום להחיר להם לפתוח את צרו המים החמים כללח"י, דבשו"ע (שכ"ח סי' י"ז) הרי נפסק שהלכה כדעה השלישית, והיא שיטת הרמב"ן, והוא ז"ל כתב בפירוש בתוה"א שאף מלאכה דאורייתא מותרת ע"י שינוי אף במקום חולה שאצ"ס (עמש"כ בזה באורך בארץ הצבי עמ' נ"ב) וכ"ש כאן - למנוע מחשש סכנ"פ.

כלומר, בחולה שיצ"ס אנו מתירים אפילו מלאכות דאורייתא, ולדעת המ"מ (פ"ב שבת הי"ד) מתירים אפילו כל זרכיו, וכן הי' הפסק המקובל בוו"אלא"זין [כמובא בהעמק שאלה של הנצי"ב], וכן היה פוסק הגר"ח [כמובא בחי' הגרי"ז על הרמב"ם הל' שצינת עשור]. ובמשנ"ב צציה"ל (סי' שכ"ח סע' ד') האריך בזה והסיק שאין להחיר כל זרכיו אלא בא"י דרבנן.

והנה בחולה שאצ"ס פשיטא שאין להחיר שום אי' דאורייתא, אלא רק גזרות דרבנן [ולא אפילו מלאכות דרבנן, עי' ס' ארץ הצבי הנ"ל]. ובה דנו הראשונים אם יש להחיר בחולה אף שאצ"ס כל זרכיו בגזרות, [עיין מאירי למס' שבת דף כט, ובס' אמרי בינה]. ויש מקום לחלק לשני הכיוונים, די"ל (א) דאפילו המ"מ רק הקיל בחולה שיצ"ס, דחמיר מנצו טפי, ולאידך גיסא י"ל (ב) דאפילו לפי המשנ"ב הסובר שלא נכון להקל במלאכה דאו' (עבור כל זרכיו) - אך צדיינים דרב' קן הקיל, וה"נ בחולה שאצ"ס, שכל המדובר הוא אך צדיינים דרבנן.

והנה קולת המ"מ רק היתה צמי שהוא כבר חולה שיצ"ס, אבל בצריא החושש שמא יסתכן, שמה לא התיר (ועפי"ז החילוק יישב הגרי"ז את כל קושיות המשנ"ב נגד המ"מ). וממילא יש מקום לומר שהרופא (או האחות) החוזר לציתו בשבת מציה"ת, וחושש שמא יסתכן, ורוצה להתקלח, וצימות החול בודאי הי' מתקלח בחמין ולא צמים לוננים קרים, ובשבת אם יחמם את המים באופן של כללח"י, יש מקום לדדד להקל מטעם כל זרכיו, ואפילו לדעת המחמירים בכל זרכיו דרבנן עבור חולה שאצ"ס, יש מקום לחלק ולומר שהוא מותר לצריא החושש שלא יסתכן - דרבנן, ואולי אפילו במלאכה דרבנן, ולא רק בגזרות דרבנן.

ואם נקבל קולא זו, י"ל שיהי' מותר להתקלח לא רק צמים שהם פחות מאשר פושרים, (שרק הכניסו מקצת מים חמים כדי להסיר את הקרירות), אלא אפילו בפושרים - ג"כ יהיה מותר, דרחיצה בחמין היא רק בצחינת גזרה, וכל הגזרות מותרות

עבור חולה שאצ"ס, וכ"ש צרוכה למנוע א"ע מלהסתכן, שלכאורה ק"ו הוא.

אכן אם מספיק לו להסיר את הקרירות, מדוע ניקל לו להתקלח בבושמים. וכן בודאי י"ל, דאם מספיק לו להתקלח במים זוננים, מה לנו להקל לעשות מלאכת דיטול המים באופן של כלאח"י.

ג. אכן באשה הטובלת זליל שבת וחזרת לביטה, ורוצה להתקלח בכדי למנוע חשש ספק סכנה, לכאורה אינו נראה להחיר לה להחם מים באופן של כלאחר יד, שהרי הצרירה צידה להמתין מלטבול עד מו"ש. וכן הטובלת זליל יו"ט צריכה להיזהר שלא להתקלח במים חמים מן הטעם הנ"ל. ודוקא ברופא ואחות שחוזרים לביטתם בשבת (או ציו"ט), שלא היתה הצרירה צידם להמתין עד מו"ש (או מוצאי יו"ט), כי כל זמן שנשארים בצית החולים יש יותר סכנה.

אבל זה בודאי אינו נכון שתחליט האשה להחמיר על עצמה שלא להתקלח כל עיקר בשבת (או ציו"ט), שבדאי מחוייבת למנוע את עצמה מסכנה בכל מאי דאפשר. וציו"ט אם קשה לה לנהוג כנ"ל, להכניס רק מקצת מים חמים כדי להסיר את קרירות המים הזוננים, בודאי יש מקום להקל ע"פ דעת התוס', שגזירת הבלנים אינה נוהגת ציו"ט בכלל, ובזמננו בודאי הו"א רחיצה בחמין דבר השוה לכל נפש, ומותר מעיקר הדין.

[וחילוק זה מקורו כלהלן: בדגמ' עירובין (סז - סח.) בהוא יוקא דאשתפיך חמימיה, נחלקו הראשונים אם מותר למו"ל לכתחילה בידוע מראש שיטרוך לחלל את השבת לבשל עבורו מים תיכף לאחר המילה מטעם ספק סכנה"פ, ועי' משנ"ב (סי' של"א ס"ק ט"ז בשעה"ג) שהכריע כדעת הר"ז"ה (שבת נג. דפי הרי"ף) ורוב הפוסקים נגד הרמב"ן (שבת קלד:) שלא לומר אין למנוע אלא מקומה ושעתה, אלא הכלל שאסור להכניס את עצמו למצב של דחיית איסורים. (ועי' מש"כ בזה בס' דברי רב עמ' קע"א, שיש צוה לכאורה סתירה ברז"ה, אם כלל זה נוהג אפילו במקום מצוה, וצריך לחלק או דשאני ודאי מספק, או דשאני מכניס א"ע בחול או בשבת, וכאן, בחוזרים מן המקוה או מציה"ת, הר"ז בודאי וגם מכניס בשבת, ולכן צריכים להחמיר, אע"פ שהליכתה למקוה היתה במקום מצוה.) ועיי"ש עוד, דלאו דוקא לשחק סממנים דזה מלאכה דאורייתא, אלא אפילו להציא הכמון דרך כרמלית או חצר שאינה מעורבת נמי אסור להכניס את עצמו, כאן שהיתה הצרירה צידו לדחות את המילה בזמנה עד למחר, וכן כאן, שהיתה הצרירה ציד האשה לדחות את טבילתה עד מו"ש. אבל לגבי הרופא (או האחות) שלא היתה הצרירה צידם לדחות שירותם צביה"ח עד זמן אחר, הרי הם לא הכניסו א"ע, אלא בע"כ הוכנסו למצב של דחיית איסורים לכן מותר. ואף דמצוה שמה בשו"ע (סע' ז') דללעום בשניו מותר, דהיינו מלאכה דאורייתא ע"י שינוי, ולכאורה היינו ממש נדון דידן, לפחות את צרו המים החמים ע"י שינוי, אינו דומה ממש, (א) דללעום בשניו היינו שינוי גמור - לא רק בפעולה שלו אלא אף בנפעל, (עי' אג"ט פתיחה אות ג'), ו(ב) דרוב הראשונים החליטו שטבילה בזמנה לאו מצוה, בנגוד, לנדון הגמ' והשו"ע, שהמדובר הוא בזמילה בזמנה, דמלאכה דאורייתא שע"י שינוי קיל טפי מהוא"א כדרכה בחצר שאינה מעורבת, וכלפי האיסור זה אמרין דלא היתה הצרירה צידו לאחר המילה עד למחר, ולכך מותר משא"כ בטבילה בזמנה שצוה"ז אין לנו באמת טבילה בזמנה, ורוה"פ סוברים להלכה שטבילה בזמנה לאו מצוה, והצרירה היתה צידה לאחר את טבילתה, וחשיב כאילו היא הכניסה את עצמה למצב של דחיית איסורים. אבל לענין להתקלח בזמן או להכניס מקצת חמין ציו"ט להסיר את הקרירות, אין שמה שום דחיית איסור.]

If a woman is scheduled to go to the mikvah on Friday night, she has two options regarding the concern of washing **after** immersing in the mikvah. Either she may shower in cold water, or, she may consider postponing her visit to the mikvah until Motzai Shabbos so that she will be able to shower comfortably in warm water.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכתר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

If a woman goes to the mikvah on Yom Tov, and takes a shower when she comes home, the temperature of the water should not be hot or even lukewarm, but it does not have to be entirely cold. Rather, she may turn on the hot water a little bit to remove the chill of the cold water.

Doctors and nurses returning home from the hospital on Yom Tov may take a shower in water which is lukewarm or even hot. This can be permitted for doctors and nurses returning home on Shabbos as well, provided that they turn on the hot water in an unusual fashion, (with a shinui), by using the back of the hand or the elbow.

These leniences only apply to medical personnel who were required to be in the hospital on Shabbos or Yom Tov. (However, a woman who went to the Mikvah on Friday Night had the alternative of waiting to use the Mikvah on Motzai Shabbos, and we therefore would not be lenient in that case.)

צבי שכתר
י"צ ניסן תש"פ

להזמין (או באשטעלין) קניית חמץ בפסח אלל נכרים באופן שלא ישלחו לו את החמץ עד לאחר החג

א. חמץ בפסח אסור בהנאה ובצ"י, אלל בנדון זה אין כאן לא הנאה בפסח, וגם אין עליו עדיין בעלות שיעבור על צ"י. ומה שיש לדון כאן הוא אם יש צוה משום רוצה בקיומו.

והנה ענין זה מקורו בגמ' עבד"ז (סג:), ונחלקו הראשונים אם חומר זה רק שייכת בעבד"ז וצ"י או אף בחמץ [עי' שדי חמד סוף ח"ד]. בשו"ע או"ח סי' ת"נ ס"ז פסק המחבר להחמיר כדעת הטור שנוהג אף בחמץ. אכן שמה המדובר הוא במשכיר כלי באמצע הפסח לנכרי וכו', והרי הוא (מכח מאי דרוצה בקיומו) נהנה מן החמץ בפסח. אכן במשכיר לו הכלי קודם הפסח, עיי"ש במשנ"צ צבה"ל שיש סוברים שזה מותר, (עיי"ש מש"כ שיש צ' גרסאות בס' האגור). ואפילו לדעת המחמירים שמה, עיי"ש שו"ע (סי' תמ"ח ס"ד) שרשאי ישראל לומר לנכרי בע"פ שיקנה ממנו הרצה חמץ עכשיו, כי הוא ירצה לקנות ממנו בחזרה לאחר הפסח, ועיי"ש במשנ"צ (ס"ק כ"ג) שהאחרונים כתבו דרשאי אפילו להבטיח להנכרי שיחזור ויקנה ממנו ויתן לו ריות, הרי דאין כאן צבה"ג בעיני של רוצה בקיומו, דכל האיסור של רוצה בקיומו הוא מפני שזה נחשב כנהנה, והנאה דממילא תמיד מותרת, ורק אסור לעשות מעשה המנהה [וזהו הנחת כל הסוגיא דפסחים (כה:)] הנאה הצאה לאדם בע"כ, וקודם הפסח בשעה שמוכר את חמצו להנכרי ומבטיחו וכו' הרי אז מותר ליהנות מן החמץ, ובפסח הרי ישראל רק רוצה בקיומו בשוא"ת, ואין צוה בעיניו. ושאלה זו ממש נמצאת בשו"ת מהר"ם שי"ק (או"ח סי' רכ"ה), הו"ד בקצרה בשד"ח (במערכת חמץ ומנה, סי' א' אות י"ד), אם מותר להזמין חמץ בחולו של מועד אלל הנכרי, ולצקו הכריע להקל על פי תשובת שער אפרים דאין לאסור ברוצה בקיומו אלל באופן שעושה מעשה בגוף האיסורי הנאה.

[אלל במשכיר כליו לנכרי לפני הפסח שיבשל בהם הנכרי בפסח, הרי הנכרי עושה מעשה בפסח בכליו של ישראל וברשותו של ישראל המשכיר, באופן שהישראל נהנה מן החמץ, שאם ישפך החמץ יצקע הכלי, ולכן יש שמה דעה האוסרת, כי הרי הנכרי עושה מעשה בפסח בגופו של החמץ. אף בנידון דידן לכו"ע שרי.]

ובשמומינים את החמץ בחוש"מ נריכים לדקדק שלא לקחת מאכל מסוים שצחנות של הנכרי ולצקש ממנו שימכרו לו לאחר החג, דזה ממש עושה מעשה בגוף החמץ בפסח ואסור מטעם רוצה בקיומו, אלל לצקש דרך הטלפון (או האינטרנט) שישלח לו לביתו ציוס מסוים לאחר הפסח, ולצקש מהם שלא יקדימו לשלחו.

ובאם כן יקדימו לשלחו ויגיע לביתו בפסח, אף שחזרו של אדם קונה עבורו אפילו שלא מדעתו, אף אינו קונה לו בעל כרחו, (תוס' פ' חוקת הבתים. כלומר, חוץ מגט אשה).

ובאם יכניסו את קופסת החמץ מן המרפסת אל תוך הבית בפסח, נוסף על בעיית טלטול מוקצה שיש בדבר, [אשר את זה אפשר לפתור ע"י טלטול ברגליו, לפי המשנ"צ], כבר יהי' צוה משום רוצה בקיומו. וכן אם הניחו UPS את קופסת החמץ על המרפסת שלו בפסח, והתחילו גשמים יורדים, והוא מכסה את הקופסה בכיסוי של פלסטיק כדי שלא יתקלקל, הרי אף צבה"ג יש כאן רוצה בקיומו בקו"ע, דקיי"ל כדעת הטור שאסור. ונריכים להזהיר את כל בני הבית, הקטנים עם הגדולים, על כך, שלא יכניסו וכו' וגם לא יכסו וכו'.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ' שכתר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

3. המשהה חמץ ברשותו צפסח עובר צ"י. אבל אינו לוקה, דהוי לאו שאצ"מ. אכן הקונה חמץ צפסח עובר צ"י בקו"ע, ולוקה (רמב"ם פ"א מהל' חו"מ הל"ג, ועי' מש"כ בזה צ"ח גינת אגוז, עמ' 53). והמתקשר אלל בעל החנות בחושמ"פ, והלה אומר לו שיש לו בחנות יו"ד קופסאות של צ'יריו"ז (cereal), והקונה אומר אני רוצה לקנות קופסא אחת ותשלחנה לצייתי לאחר החג, ומשלם לו המעות תיכף, הר"ז ודאי עובר צ"י.

ואע"פ שלא ייחד לו איזו קופסא (צפרטות) הוא רוצה לקנות, וקיי"ל (דבדאורייתא) אין ברירה, והי' לנו לומר שלא קנה כלום, עגמ' סוף מנחות (קח :) בית צבתי אני מוכר לך וכו'. ותמה בזה הרשצ"א בתשו' דהי' לנו לומר שלא קנה כלום, דא"ל לקנין לחול על דבר שאינו מצורר (הוצאו דבריו בתחילת קונטרס מערכת הקנינים להגר"ש שקאפ ז"ל).

והמקובל בזה הוא, שכמו שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, ואעפ"כ במקנה דקל לפירותיו (שעוד לא גדלו) כן חל הקנין, שהרי הדקל כבר ישנו בעולם, כמו"כ המקנה כל הצמים שיש לו לענין זה - שלצסוף יעשו (הקונה והמוכר) חלוקה, והקונה יקח לו בית אחד, (דוהי משמעות הלשון - "בית בין צתי אני מוכר לך", שהוא מקנה לו כל הצמים שיש לו ע"מ שלצסוף יוכל הלוקח ליקח בית אחד, ולעת עתה - קודם שעשו את החלוקה, הרי הם שותפים בכל הצמים), אע"פ שהצית הפרטי הוא לא מצורר, אבל כל הצמים שיש לו - זה כן מצורר, ושפיר חל קנין כזה. (כן הסביר בזה רצנו, עי' מש"כ צ"ח צעקצי הנאן, עמ' 1).

ולדעת רש"י שהל' כר"ל, דמשיכה מפורשת מן החורה, ולעמיתך בחדא וכו', נמצא שישראל הקונה מטלטלין מן הנכרי שפיר קונה במעות, ונעשה הישראל שותף בכל עשר קופסאות החמץ שנמצאות בחנות לענין זה - שלצסוף יעשו חלוקה, והאחת תשאר ברשותו, ונמצא שודאי עבר צ"י וצ"י.

אבל במקרה שהקונה לא אומר לבעל החנות שרוצה לקנות אחת מהקופסאות שיש לו, אלא רוצה להזמין עבור לאחר החג, ואפילו אין לו בחנות שום חמץ כלל כעת; או אפילו יש לו, אבל אינו מתחייב לשלוח לו אחת מהקופסאות שיש לו עכשיו, אלא סתם מתחייב לספק לו קופסא אחת אחר החג, הרי בכה"ג - לא קנה הישראל שום דבר מבעל החנות, וא"ל לעבור צ"י על מושג מופשט של צ'יריו"ז, אלא רק על חפצא ובעין של חמץ, ואין כאן בעלות של כלום על שום חפץ של חמץ, ואין אדם קונה שום חפץ בע"כ (חוץ מירושא), ואין כאן כוונת קנין כלל מאד הקונה, וכמו"כ לא שייך לאסור מטעם רוצה בקיומו, דאינו רוצה בקיומו של שום חפץ מסויים של חמץ, אלא רק במושג המופשט של קופסא של צ'יריו"ז (cereal). [וכבר דן מהר"ם שיק בתחילת תשובתו (תאו"ח סי' רכ"ה) בזה והסיק לצסוף שמונת להזמין אפי' בחוש"מ].

ובהיתר זה של המהר"ם שיק צריכים לזהר בזה מאד, שלא יאמר שהוא רוצה לקנות חמץ, אלא הוא רק רוצה להזמין. ואע"פ שהמהר"ם שיק בתשובתו כתב בזה להקל לכתחילה, אולי אין הדבר כדאי בשנה רגילה, אולי יטעה המזמין ויאמר שהוא רוצה לקנות את החמץ עבור אחר החג, אשר זה אסור.

צ"י שכתר
י"ד ניסן תש"פ

נדקקה תציל ממות

תפילת יזכור ודאי אפשר לומר אף בלא מנין. והעיקר בתפילה זו הוא ענין הנדקה, דבכל יו"ט יש מצות שמחה, ועי' רמב"ם (פ"ו מיו"ט ה"ז), חייב אדם להיות בהם שמח וטוב לב... וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האומללים... אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו. כלומר, שחלק חשוב משמחת יו"ט הוא לשמח את האומללים, ולפיכך הנהיגו מעות חטים ומגזית לעניים ציו"ט, ובקשר לנדרי הנדקה לעניים הנהיגו לומר תפילת יזכור, שזכות הנדקה תעמוד להורינו שגדלונו וחינוכנו במצוה זו, ובפרט בשעת המגפה, דקרא כתיב (משלי י: 3) ונדקה תציל ממות, וכן (דניאל 7: 27) וחטאך בנדקה פרוק.

ובמיוחד, כל אלו שהיו מוכנים להוציא אלפים ורצבות ע"מ שכל משפחתם יהיו באיזה מלון על פסח, בודאי מן הנכון שיתרמו כל מה שלא שלמו לנדקה.

ועי' שו"ע חו"מ (רכ"ז סל"ג) שכמו שאין אונאה לעבדים, כך אין אונאה לשכירות פועלים, דשוכר פועל נחשב כאילו קונה אותו לזמן (מחבר מהרמב"ם), והוסיף שמה הרמ"א מתה"ד, שמי ששכר פועל עם סוס... אע"פ שמנד עזמו אין זו אונאה, מנד הבהמה יש זו אונאה, ומשערים מה בא לשכר הסוס וכו'.

ונראה דהו"ע בנד"ד, באלה שמנהלים תכניות מיוחדות במלונים לפסח, שאחוז מסויים מהתשלומין שמקבלים זה עבור טירחתם ופעולתם, ומקצת - עבור האוכלין ועבור ההשתמשות במלון, ונריכים לשער כמה עבור הטרחה, ואיזה אחוז של הקס"כ של הטרחה כבר טרחו (קודם שנפקו כל ההכנות מחמת המגפה), וכמה אחוז כבר מגיע להם, וכמה מחוייבים להשיב לאורחים - המשתתפים (הלקוחות) שלא נהנו בכלום, ובודאי יפקידו מנהלי התכנית הפסד גדול, כי כבר שילמו הון רב בכמה וכמה השקעות עבור התכנית, ולא יכל מזה מאומה, ונריכים לראות כמה מההפסד שלהם תשלם להם הממשלה, ואפילו אם יכל לדינא שהם מחוייבים להשיב סכומים גדולים לכל המשתתפים, הנה מצוה רבג' (יצמות עט.) דג' סימנים יש באומה זו, רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, ומי שחקר לו ממדות אלו, נריך בדיקה אחריו אולי איננו יהודי (אה"ע סי' 3, ב"ש סק"ה). ונצטוונו תמיד ללכת לפני משורת הדין בכל העניינים שצין אדם לחברו, וכמאמר רז"ל (ב"מ ל:) והודעת להם את הדרך... ואת המעשה אשר יעשון - זו לפני משורת הדין. וכדאי (לפעמים) לקיים מצות נדקה בצע"ח שלנו, לותר להם (אם הם באמת במצוקה) מהחוב שהם חייבים לנו. ותחת לערוך דיני-תורה על הפסד האלפים, בצחינת יקוב הדין את ההר, בודאי יותר נכון לעשות איזו פשרה עפ"י יושר, דענין הפשרה היינו פסק ע"פ יושר, ולא תמיד אומרים שכדאי לחלק הממון מתנה על מחנה, אלא רק כפי היושר [עי' מש"כ בזה בס' נפש הרב (עמ' רס"ז), ובס' גינת אגוז (עמ' ק"ל)]. וק"ו הוא שבדאי אקור הוא ללכת לערכאות לתבוע מן המנהלים את ההפסד שלנו.

ושמעתי שיש מן ההורים שכבר תבעו מהישיבות שיחזירו להם את דמי שכר הלימוד שכבר שילמו עבור כל השבועות שאין שיעורים בישיבות, ודבר זה לא יתכן, דאין הישיבות יכולות לשלם משכורת המלמדים כעת, דאין להם מספיק כספים, והיאך אפשר לתבוע מהם שיחזירו כספים, הלא ייסקרו הישיבות מחוסר תמיכה, בצרה הנוכחית. הלא הכל הפסידו, ובודאי נריכים לתמוך בכל מאי דאפשר את מוסדות התורה, שלא יתבטלו מכל וכל לכשתעצר המגפה, ושארית ישראל לא יעשו עולה וגו'.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

During these times when we are unable to gather in shul it is important to know that Yizkor may be recited without a minyan. However, it is even more important to understand and remember that the main function of the Yizkor recitation is to serve as a context in which to pledge to charity in the merit of deceased loved ones. As the Rambam (Hilchos Yom Tov 6:17) tells us, the true way to experience Simchas Yom Tov is through helping and donating to the less fortunate among us (see “True Simcha” on TorahWeb.org). This is even more critical at the present, as the Tanach teaches tzedakah (charity) is one way to bring salvation from death. In particular, those who were willing to spend thousands of dollars in order to celebrate Pesach in hotels with their families should certainly donate the money which they did not ultimately spend to charity.

The current crisis presents many issues of Jewish civil law and conflicts between parties as to issues of payments and refunds. There will be many factors for a Beis Din to evaluate. In general, proprietors of Pesach programs are paid both for the experience and goods they provide, and for their own expenses invested in preparing the program. When the program is canceled due to events outside their control, as in this situation, a Beis Din will have to assess how much of the money should be refunded and how much is justifiably kept to cover their own losses and to compensate them for the efforts already expended. A Beis Din will also factor in how much financial aid will be provided from the government or from insurers when calculating the reimbursement, among many other considerations.

Even if the letter of the law demands the proprietors do refund large sums of money, the program participants should keep in mind that the Jewish people are identified by mercy and compassion, and are commanded to go above and beyond in being sensitive to the needs and struggles of others. Sometimes, it is appropriate to demonstrate this mercy by forgiving a debt when it is clear that the debtor is truly struggling financially. As opposed to going to Beis Din to demand the full amount that is due to him, one should request of the Beis Din to make a just “psaharah”. (This does not mean “compromise” in the usual sense, such as assuming that the debt should be split in half. Rather, the just resolution is determined based on each scenario, with all its factors.) It goes without saying that it is prohibited to go to secular courts to retrieve money from another Jew.

Regarding payments made to yeshivos and children’s schools, some parents have demanded refunds of tuition money. This is certainly an improper approach. The schools and yeshivos already cannot pay the salaries of the rebbeim and teachers. If we ask for reimbursements and remove our support, the schools

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכתר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

will shut down due to the current and impending financial challenges. Rather, we must do our part to support the schools and yeshivos to the best of our abilities in order to ensure that they will be available to serve our communities when the epidemic comes to an end. Doing so would be considered tzedakah, for all purposes, and would certainly represent the attitude that our tradition demands at all times but especially in times of crisis and danger.

צבי שכתר
י"ד ניסן תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכתר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

קצורת המת בשבת וציו"ט

אם באיזה מדינות יכריזו שכל שלא יניחו לקבור את המת בשבת (ציום מותו) ישרפו את גופו, נראה פשוט שצריכים לבחור במעוט הרע, ולהרשות להם שיקצרוהו הנכרים בשבת, עגמ' עירובין (ק.).

צתי ההלוויה מלאים בכ"כ הרבה מתים צתאי-ההקפאה שלהם, עד שכבר אין להם עוד מקום, וממילא, אף שצדריך כלל אין אנו נוהגים לקבור מתים ציו"ט [עי' מזה באגר"מ או"ח ח"א סי' קכ"ב (ענף י)], לעת עתה ינטרכו לקבור ציו"ט, וכדינא דגמ'. ומבואר בשו"ע (תקכ"ו ס"ו) שמותר ללוות ציו"ט ראשון רק תוך התחום, וציו"ט שני אפילו חוץ לתחום, אכן היינו דוקא ללכת צרגל, אבל לא לרכוב צרכב, דאיכא זילותא דיו"ט טפי מהליכה צרגליו (משנ"צ שמה ס"ק ל"ז), ומשמע דקאי אפילו אקרוביו של מת, ורק הקצרנים מותרים לרכוב על הספינה וצרכב (משנ"צ ס"ק כ"ג) ציו"ט שני, דכחול שוויה צבנן, וצאמת, צמצב שלנו כיום, כבר כתבנו שעדיף שצני המשפחה לא יעשו את הקצורה, רק הפועלים המומחים שעושים ע"י מאשינ"ז, מפני הסכנה, וממילא אף צני המשפחה דין מלוים להם, ואין להם לנסוע צרכב אף ציו"ט שני, וכנ"ל.

וצמקרה שצני המשפחה מקפידים צדוקא שהם יעשו את הקצורה (הורדת המת לקבר, ומילוי צעפר) ציו"ט שני, אז מותר להם לנסוע צרכב, ואפילו חוץ לתחום של ג' פרסאות, ומותר להם גם לחזור לציתם ציו"ט שני (ס"ו צמחצר), ואף דצדריך כלל נוהגים כהמשנ"צ (שם ס"ק ל"ה), שכל שיש שמה מושב יהודים צמקום הקצורה, מן הנכון שישארו שמה ולא יחזרו לציתם, צמצבנו כעת דצב זה מן הנמנע הוא, מפני הסכנה, ומותר לקצרנים אף לחזור למקומם צרכב.

Due to the highly contagious nature of coronavirus, there are certain governments that have mandated either immediate burial or cremation (this is not the case currently in the United States). Under those circumstances, every effort should be made to avoid cremation. Therefore if a Jew would pass away on Shabbos, the burial should be done immediately (on Shabbos) by non-Jews.

In addition, the storage facilities of many funeral homes in New York (and elsewhere) are currently filled to capacity and have raised concerns regarding the upcoming Yom Tov. Under these tragic circumstances, we must allow that the burial be performed on Yom Tov. Relatives who wish to participate would not be permitted to walk beyond the techum, nor would they be allowed to accompany the hearse in a car.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

On Yom Tov Sheini, it is theoretically possible for Jews to be involved in the actual burial, and in that case they would be permitted to join in the car and travel beyond the techum. This would only be relevant for those who would be physically involved in the burial (digging the grave, lowering the castket into the ground and filling in the grave with dirt). No one else including close family members would be allowed to travel to the cemetery.

Ordinarily, one who travels to a cemetery on Yom Tov Sheini for a burial, would be required to stay in a local Jewish home for the remainder of Yom Tov, but due to the current necessity of social distancing, this is impossible. Therefore, they may return to their homes on Yom Tov Sheini.

However, due to the current danger, it is strongly recommended that all burials be done by professionals with the use of machines. Accordingly, the family members would unfortunately not be present at the burial on Yom Tov.

צבי שכטר
י"ד ניסן תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

ספק סכנה דוחה שבת

דבר ידוע, שבעת שצתי-החולים מלאים על כל גדותם, ואין מספיק רופאים ואחיות לטפל בכולם כדבעי, וגם אין מרשים לצני המשפחה להשאר עם צצית החולים, וגם סכנה היא להם להמנא שם, שאם יתקשר רופא (או כמה רופאים) ממשפחת החולה אל ציה"ח, וידבר עם הרופא דשמה או עם האחיות, ולזרזם לטפל בחולה מסויים, שיש יותר אפשרות שכן יעשו, וממילא יש קצת יותר אפשרות שיחיה החולה ההוא וישאר בחיים, ומצואר בגמ', שאפילו צס"ס של אפשרות של פקו"נ מחללים את השבת, וכן מן הנוון לעשות, לסדר שכמה רופאים ממשפחתו (או מידידיו) יתקשרו דרך הטלפון לרופא (או לאחיות) מציה"ח, לא רק בחול, אלא אפילו בשבת וציו"ט.

Often, a patient's chances for survival are significantly increased when someone is advocating on their behalf, especially if this advocate is himself a doctor or medical professional. In the current situation, family members are usually not allowed in the hospital, both due to overcrowding and to concerns about their own safety.

The halacha is that we violate the laws of Shabbos even if there is only a slight chance that it will save a life. If family members - especially medical workers - would call the doctors or nurses tending to their loved ones to check in and to discuss the situation, it may lead to greater care and concern for the patient, thus increasing the chances of survival. Therefore, the family should arrange that these communications be made, even on Shabbos and Yom Tov, in order to advocate for the patient in the hospital.

צבי שכטר
י"ד ניסן תש"פ

צאצלות דימי הספירה

עמש"כ צק' צעקצי האלאן (עמ' רס"ג) דג' סוגי אצלות יש, דצצצעה תקנו שינהוג האצבל צניוול מרובה, צשלשים - צניוול צמקלת, וציצ"ח - צמיעוט תענוגים, וכשניהוג האצלות צצצעה גורמת לצער או לחולי, אשר זה צבר יותר ממה שהי' צריך להיות, אז צבר מותר לעבור על דיני צצעה, [וחוה יסוד דין איסטניס. וכן ערמ"א ליו"ד סוף סי' שע"ד (עפ"י תשו' מהרי"ל) צצעת המגפה יש שאין נוהגים אז אצלות, וציאר שמה צערוה"ש, שהכונה היא - שנהוג האצלות (שלא לרחוץ ושלא לצבס צגדיו) יציא לידי חולי (עיי"ש צק' דעת תורה)] וכן צשלשים, וכן ציצ"ח.

ונראה שהמנהג שלא להקשיב למוזיקה בזמן אצילות מקורו צגמ' ערכין (יא). תחת אשר לא עצדת וגו', וצרש"י שמה, שאין אדם שר שירה וכו', ועי' גמ' גיטין (ז). ומנהג האצילות דספירה גדרו כמו י"צ חדש דהיינו צתורת מיעוט תענוגים [עיי"ש צק' צעקצי האלאן עמ' רס"ד]. אצבל צנד"ד שכל העולם שרוי צצער, ואצל כמה צנ"א, מה שלא יקשיבו למוזיקה יגרום להם לדכאון הנפש ולעצבות, י"ל שזה צבר יותר מהמכוון צניהוג אצלות זה, (צין להקשיב למוזיקה וצין לנגן לעצמו).

וכנראה שמנהג זה היא לכתחילה רק למוזיקה צצדרך כלל מציאה לידי ריקודים, ואח"כ הרחיבו את המנהג לכלול אף שאר עניי מוזיקה [ושמעתי מאלה שלמדו הל' אצלות אצל רבנו, ז"ל, שקלעסיק"ל מוזיק"ה איננה צכלל המנהג כל עיקר, דזה צבר ענין של אמנות (אר"ט) ולא של שמחה]. וכשמרגישים שמוכרחים להקשיב למוזיקה מחמת דכאון הנפש, מן הנכון שלא להקשיב למוזיקה שמסוג הראשון שמציא לידי ריקודים (ועי' הליכות שלמה מועדים פי"א סי"ד).

ומסתבר דצערב צצת לאחר מנחה סמוך לקצלת צצת מותר לנגן צכלי שיר ולומר ניגונים וזמירות לכבוד צצת, וחלק ממנצות צבוד [דהיינו, כל ההכנות שעושים צחול קודם כניסת השצת, לפי הגדרת הגר"א] הוא לצקר שלא יכנס לצצת כשהוא מעונה, כדאיא צעירוצין (מ:), ולשמוע מקצת נגינה צערב צצת (צמנצ הנוכחי) זה ג"כ צכלל.

וכן אפילו צתוך צצעה ממש, אם אי-ההקצעה למוזיקה יגרום צאמת לחולי הנפש, אפילו צמקלת, זה צבר יותר מהמכוון, ואין זה צכלל האיסור.

In each of the three stages of mourning, Halacha mandates decreasing levels of stringency. During Shiva one refrains almost entirely from personal grooming and during Shloshim to a lesser extent. During the twelve months of mourning for a parent, one refrains from certain forms of pleasurable activities. Poskim explain that the respective guidelines of each period are suspended when they will cause undue pain or illness. For example, prohibitions against bathing or laundering must be suspended when a risk of contagious disease will ensue.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

The custom to refrain from listening to music during the twelve months of mourning is based on the restrictions against pleasurable activities during this period. The laws of Sefira are patterned after these restrictions. The original minhag to avoid music only applied to dancing music. Later, it was extended to include even other forms of music as well.

During this time of global suffering, it would appear that for some individuals, refraining from listening or playing music may leave one in a state of sadness or emotional distress. This would appear to reach beyond the intent of this restriction. If the motivation to listen to music is not to put oneself in a cheerful mood but rather to ease the tension or pressure in one's home, and to help bring oneself back to a normal disposition, that would be permissible. One should still avoid listening to very cheerful music.

The same would even apply during Shiva, in rare instances when listening to music is necessary to avoid a depressed state of mind.

צבי שכטר
מו"ש"ק פרשת שמיי
כ"ה ניסן תש"פ

צדין חנינות ואצלות

צעו"ה, בכמה עיירות יש כ"כ הרבה נפטרים (מחמת המגפה) עד שאין ביכולתם לקבור את כולם תוך יום-יומיים, ולפעמים צריכים להמתין שבוע-שבועים או יותר על הקבורה, וא"א לידע מראש מתי תקיים ההלוויה. וע"פ פשוטו נראה דצכה"ג, שכעת אין ביכולתם של הקרובים לעשות מאומה לענין הקבורה, כי כבר התקשרו עם הח"ק, וכבר הזמינו התכריכים וכו' ורק צריכים להמתין עד שיגיע תור הקבורה, ה' נראה שדינו כמפורש בשו"ע יו"ד (שמ"א ס"ה) שמי שמת בתפיסה ולא ניתן לקבורה, לא חל על הקרובים חנינות, וגם אצלות לא חל עליהם... וכן אם קרובו המת בתפיסה וכו'.

[ועיי"ש בפ"ת (ס"ק כ"ג) בשם הנוצ"י, שאם צריכים להמתין מ"ח שעות (מטעם הממשלה), אצל יודעים צדיק מתי תקיים ההלוויה, יש להם כבר להכין תכריכים וארון וכו', ולהודיע לרבים על זמן ומקום ההלוויה, ושפיר חל עליהם מיד דין חנינות, כי יכולים כבר עכשיו להתעסק בצרכי הקבורה.]

ועי' יו"ד (שע"ה ס"ד) אם נתנו המת בארון ונתנוהו בצית אחר לפי שהיתה העיר צמזר, מונים לו מיד שצעה ושלשים, אע"פ שדעתם לקברו בציה"ק אחר המזר, וסתימת הארון הוא עליהם אצלות מיד. ועיי"ש בש"ך (סק"ה), דהוי כנתיאשו לקברו... שהרי אם תלכד העיר לא יקברוהו צענין אחר. אכן צנד"ד (בשעת המגפה) יודעים מראש שתהיה קבורה, אלא שאינו ידוע עוד באיזה יום, ונראה דדמי טפי למקרה של מת בתפיסה.

ועיי"ש (שע"ה ס"ג) מי שדרכן לשלוח המת למדינה אחרת לקברו... מעת שיחזרו פניהם מללוות מתחילים שצעה ושלשים. ועיי"ש ברמ"א (לס"ו) שאפילו אם אח"כ נתפס המת, ולא ניתן לקבורה זמן ארוך, אין צריכים להפסיק אצלותו, וא"א לחזור ולהתאצל אח"כ, דמאחר שדינם להתחיל מיד, א"א להפסיק. ועי' דגמ"ר (שמה ראש הסימן) שצערב יו"ט, ומסרוהו לנכרים שיקברוהו ציו"ט, וכיון דלהאצל א"א לסייע ציו"ט בקבורתו, אפילו אם ציה"ק סמוך לעיר, דינו כאילו שולחים אותו לעיר אחרת... דבסמוך לעיר דעתם של האצלים עליו עד שיחזרו הקרובים ויאמרו שקברוהו. (כלומר, שהאצל יכול לשנות את דעתו ולמהר לנסוע אחר הארון ולהשתתף בקבורה, מאחר שציה"ק הוא סמוך לעיר, ונמצא שעדיין לא גמר מלהתעסק בקבורה, דזהו ענין סתימת הגולל, כלומר, גמר ההתעסקות בקבורה.) וצערב יו"ט סמוך לחשכה שמסרוהו לעכו"ם, לא שייך זה (עכ"ל). ולפי"ז נראה, צנדון שהאצ נפטר מחמת המגפה, והאם זקנה וחולה צבית, וצקשה מהבן שישאר אצלה צבית, ולא ילך להשתתף בהלוויה, דצכה"ג מתחילה תיכף אצלות השצעה. וכן ציור שבן הנפטרת הוא צענמו זקן וגר צפלל ארידא, והקבורה תקיים בנוא יארק, ואין צמחו לנסוע (באמצע המגפה), או שמנהג הקהילה הוא שלא מניחים לנשים ללכת לציה"ק, אזי משמסרוהו לכתפים מתחילה האצלות דשצעה, שכבר גמרה התעסקותה בקבורה. וכן במקום שרק מרשים שילכו מניין מנומנאם של גברים לציה"ק על ההלוויה ולא יותר (בגלל המגפה), ואחד מצני המשפחה נשאר צבית, ואינו יכול להשתתף בלוויה, אזי דינו כמסרוהו לנכרים צעיו"ט שמתחילה עזרו השצעה תיכף.

וצאתו הציור (של מסרוהו לנכרים צעיו"ט ע"מ לקברו ציו"ט וכו') שמתחילה האצלות דשצעה תיכף, מצואר בשו"ע שמה (סוס"י ש"ט) דהיו"ט מצטל את יתר השצעה.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רב' שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

ובציור שהצבן הזקן גר בפלארידא ואין בכוחו לנסוע בשעת המגפה, והתחיל כבר צניהוג השצעה אפילו אם יא לא לבסוף שהשצעה שלו תהי' נשלמת קודם הקבורה, אין צוה צעיא, כמו בשולח המת לקבורה צא"י, שמשך כל הדורות הי' עסק זה שוהה כמה שצעות, והרבה פעמים הי' ניהוג השצעה נשלם קודם הקבורה.

ולא דמי לדין המצואר שמה (שע"ה ס"ו) דמי שהודיעוהו שצבנו הנכרים את קרובו צעיר אחרת, ונהג אצלות מיד, ואח"כ נודע לו שעדיין עומד בצליבה, אותה אצלות לא עלתה לו, וחוזר ומונה משיקצר. הרי שא"א לנהוג אצלות קודם הקבורה. דאין זה נכון. דהתם מטעמא אחרניא הוא דהודיעוהו צטעות, ואין חובת אצלות עד שתהי' שמה ידיעה, (והראיה שיש הצדל בין שמועה קרובה לשמועה רחוקה, והשוה דברי הגרא"ו צס' קובץ שעורים צ"צ תכד, וצס' קובץ הערות סג, ד). וידיעה צטעות איננה ידיעה, ונמצא שנהג אצלות קודם שנתחייב צה. והשוה רמ"א שמה (שע"ה ס"א), הי' סבור שנסתם הקצר והתחיל להתאבל, ואח"כ נודע לו שטעה, חוזר ומתחיל האצלות מחדש. ושמה בגליון מהרש"א זיין לשו"ע סי' ש"מ סכ"ה, הי' לו חולה ונתעלף, וקרע עליו, ואח"כ מת וכו', שדיעה מחייבת צקריעה, וידיעה צטעות איננה ידיעה, אבל צוה גופא שהשלים ניהוג אצלותו קודם הקבורה אין צעיא וכמש"כ הרמ"א להדיא (צס"י שע"ה ס"ו), דמאחר שדינם להתחיל מיד וכו'

ובאמצע המגפה, והודיעו לאשה הגרה צא"י על פטירת אחיה שצנוא יארק, ולא שייך שחסע לאמריקא לטפל צקבורה, צציור שזוה נחלקו הנצי"צ וחתנו הג"ר רפאל שפירא, והמקובל (צזמננו) כדעת הג"ר רפאל, שמתחילים תיקף צנהוג השצעה. ועי' תשו' זקן אהרן (וואלקין) ח"צ קוס"י פ"ח.

ועי' ס' צעקצי האין (עמ' רס"א) הכרעת הגרמ"ס לדינא צהך מח', וע"פ פשוטו לא שייך להורות כן צפרהסיא, דזה יהיה פסק התמוה לרצים, עי' שו"ע יו"ד (סי' רמ"צ ס"י), ומקור ד"ו בגמ' פ"ק דסנהדרין, כמצואר שמה צצהגר"א (ס"ק כ"א). ודעת הגרמ"ס לומר דספק אצלות לקולא אפילו צתרד"ס, להתחיל צאיחור, ולגמור השצעה צמוקדם. וישמה צס' צעקצי האין הצאתי שכ"ה צרמצי"ן ריש כתובות דיו"ט שני של גלויות דיו"ט אחרון עולה כיום ראשון של שצעה אע"פ שלא נהגו צו שום ניהוג של שצעה]. מצבאר דענין ספק אצלות לקולא היינו לילך תמיד להקל אפילו לגמור צמוקדם, צתפסנו שהשצעה התחילה צמוקדם, ונ"מ לדיונו צקצרו את המת צע"פ אחר חלות, וכבר כתבנו מה שיש לדון צזה (צתשוצה שזמנה י"א ניסן).

In some areas, due to the large number of funerals because of coronavirus, there is a backup in the ability to conduct burials. Unfortunately, there have been many cases where a burial cannot be performed for a number of days, even though everything for the burial has already been prepared and there is nothing left for the relatives to do with regard to the burial. If this is the case, the relatives are no longer to be considered to be in the state of an aninus, nor are they yet considered to be in the period of aveilus (halachic mourning).

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

If the date of the burial is known, but the mourner does not have the ability to participate, due to travel restrictions, or any other similar consideration, the aveilus should begin immediately. In extraordinary circumstances it may turn out that the shiva concludes before the burial is able to take place. This is unusual, but halachically possible.

צבי שכטר
מו"ש"ק פרשת שמיני
כ"ה ניסן תש"פ

קרה"ת בשבת שאחר המגפה

כתוב בס' שערי אפרים (שער ז' ס"ט), אם בטל קריאת הסדר בשבת אחת מחמת איזה אונס, אזי לשבת הבאה קורין וכו'. וכן אם בטלו כמה שבתות אין לקרות כל מה שבטלו... רק קורין הסדר של שבת שלפניו עם סדר שבת זו לד. ומי שרוצה לנהוג ולקרות מה שבטלו שבת של מחוצרין או בטול כמה שבתות, אין מוסיחין אותו וכו'. והוסיף עוד שמה (בסל"ט), שאם לא בטלו באונס, רק שלא היו שם עשרה... א"ל להשלים בשבת הבאה. ועי' משנ"ב (קל"ה סק"ז) ובס' אורחות חיים (ספינקא, שמה) שכל זה מוטל במח' (מכמה שבתות, ומשני ספרים), ועי' בתוספת מעשה רב (אות ל"ד) שהגר"א החמיר בזה. וכן עי' בס' פאר הדור (ח"ג עמ' ל"ג) שהחזו"א ג"כ החמיר בזה. ומסתמא מן הנכון שצייצות יחמירו בזה כהנהגת הגר"א והחזו"א להשלים כל הפרשיות בשבת הראשונה לאחר תום המגפה.

אכן מעיקר הדין יש מקום להקל כהמג"א (לענין יותר מצ' סדרות) וכקולת השערי אפרים (בלא הי' שמה מנין), ובשאר בתי כנסיות בודאי יש להם על מה שיסמוכו.

אך היות שבשבת לכו"ע מותר להוסיף, כלול דדין זה, שלא רק שמותר לחלק את הסדרה ליותר מז' עליות, אלא ג"כ שמותר לקרוא יותר פסוקים ויותר פרשיות, ואפילו לקרוא מס"ת שני, [וכבר כתבנו מזה דיום ב' ניסן תש"פ], וממילא, אם הי' בחור שהי' עומד לחגוג את הצר מנוה שלו באמצע תקופת המגפה, והכין את הקריאה עבור אותה הסדרה, אם אנשי הקהילה מסכימים לזה, (ומוותרים על הטרחא דלצורא), מותר להם להוסיף ב' ספרים בשבת שלאחר תום המגפה, ולקרוא פרשת השבוע בראשון, (או אם יסכימו הקהל - ב' הסדרות בראשון, של השבת האחרונה ושל היום, ולחבר את שתי הסדרות בקריאת רביעי, כנהוג כשקורים שתי סדרות המחוצרים, וע"ע מזה להלן), ולהרשות לבחור הצר-מנוה לקרוא בשניה את הפרשה שלו (שהיו צריכים לקרוא לפני כמה שבועות), או מקצת מהפרשה שלו, ואז שפיר אפשר לו לבחור הצר-מנוה לקרוא את ההפטרה שלו (דהיינו, שהיתה צריכה להיות מלפני כמה שבועות), דכשקורים מצ' ספרים, בדרך כלל קורים את ההפטרה השייכת לקריאה שמספר השני. ובכל כה"ג שקוראים מספר שני, מן הנכון לומר חזי קדיש אחר גמר ז' קרואים שבספר הראשון, ולקרות להבחור הצר-מנוה "למפטיר".

וכן בשאר בתי כנסיות אם יסכימו הקהל להשלים את כל הסדרות שחיסרו, ואינם רוצים לקרות את כולם בשבת א', יש מקום לנהוג כנ"ל, להוסיף שני ספרים, ולקרות בראשון ז' קרואים בפרשת השבוע, ובשני, אחת מהפרשיות שחיסרו. וכן בשבת השנייה (אחר תום המגפה), להוסיף שני ספרים, ולקרות בראשון ז' קרואים בפרשת השבוע, ואח"כ לקרות בשני עוד אחת מהפרשיות שחיסרו וכו', עד שישלימו לקרות את כל מה שחיסרו. ובכה"ג ג"כ מן הנכון לקרות רק את ההפטרה השייכת לקריאה שמהספר השני. ואם כן יעשו, מן הנכון לומר חזי קדיש אחר גמר ז' הקרואים שבספר הראשון ולקרוא לעולה הצא בתורת מפטיר.

ועי' משנ"ב סי' תרפ"ה ס"ק ב' שכתב שאם חיסרו לקרות א' מד' פרשיות א"ל להשלים.

וסתם לקרוא מס"ת את הפרשיות שחיסרו באיזה ערב, בקשר לסעודת הודיה, עי' תשו' משיב דבר להנצי"ב (ח"א סי' ט"ז) שאין זה נכון. [דנראה שיש מח' בין הצבלי והירו' לענין ברכת התורה (שהיא דאורייתא), מתי נוהג דין זה, דמבצלי משמע שבכל יום כל יחיד מחוייב לברך ברה"ת, ומה שמבצרים עוה"פ ברה"ת בשעת קרה"ת (בנוסף על מה שכבר ברכו כל העולים באותו בקר), זה כבר תקנה דרבנן, ואילו לפי הירו' משמע דמה שכל יחיד ויחיד מצריך בכ"י ברה"ת - זה רק דרבנן, וברה"ת

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

דא' היינו דוקא בקשר לקרה"ת בצבור, וממילא, אם יקראו בתורה בצבור באיזה ערב, לפי הירו' יהי' חיוב דא' לצרך צרה"ת, ואילו לפי הצבלי, יהיו הזכרות בצחינת צרכה לצטלה, ורק יהי' מותר לקרוא (הפרשיות שחיסרו) בצבור תיקף לאחר קרה"ת צב' והי', וצלי צרכות, דמספיק (לגבי החובה דאורייתא) בצרה"ת שאמרו מקודם בצמוך, אבל לקרוא שלא בצמוך תומ"י לאחר קרה"ת, תהי' צעיא. [וכ"ה בתשובות חתנו הג"ר רפאל שפירא, וזה דלא כמנהג מקצת חסידים שהנהיגו לקרוא מס"ת בצבור צי"צ ימים ראשונים שצחודש ניסן בכל שנה פרשת הנשיאים (מפ' נשא), וכמוצן, צלי צרכה.

וגם נראה להוסיף, דלקרות בצ"ת (הפרשיות שחיסרו) בצבור באיזה ערב שיהי', לא ירויחו בזה כלום, דצקוף מס' מגילה (לא':) נחלקו התנאים, דאליבא דר"מ, מקום שמפסיקים בשבת צמנחה, שם קורים בשני, ומקום שמפסיקים בשני - שם קורים בחמישי, ומקום שמפסיקים בחמישי - שם קורים לשבת הצאה. כלומר, שתקנת חכמים היתה שיגמרו קריאת כהת"כ משך השנה (או משך ג' שנים - כפי מנהג א"י). אך לדינא קיי"ל כר' יהודה, דמקום שמפסיקים בשבת שחרית, שם קורים באותה שבת צמנחה, ובשני, ובחמישי, ולשבת הצאה. כלומר, שתקנת חכמים היתה לגמור קריאת כהת"כ בשבתות משך השנה (או משך ג' שנים), ואם רוצים הצבור להשלים כל הפרשיות שחיסרו, מן הנכון לעשות כל ההשלמות בשבתות, ולא בימות החול.

ובקשר למש"כ שאם יקראו בשבת הראשונה (שלאחר תום המגפה) צ' הפרשיות, זו של השבת שעברה זו של היום, ולחצורם צרבעי, מסמתא עדיף לנהוג כמש"כ חכם עובדיה ז"ל (ציצ"א ח"ט או"ח סי' כ"ח) לקרוא לעולה הראשון את כל הפרשה שמשבת שעברה עד שני שצפ' היום, דלדברי השערי אפרים שהזכרנו לעיל, אין מחוייבים באמת להשלים כלל, ואם יקראו ג' עליות שלמות בפרשה שמשבת שעברה, יוצא שלא קראנו כלום מחוצה היום, ובכל פעם שמוסיפים בקריאה מפרשיות אחרות, תמיד עושים כן לאחר תום הקריאה של חוצה היום. וכן המנהג בהרבה קהילות, בשמיני עזרת שלא חל בשבת, שיש צ' גי' בגמ' קוף מגילה אם להתחיל מעשר תעשר או מכל הצבור, ולכן נהגו להתחיל בעולה הראשון מעשר תעשר ולקרוא עד לאחר כל הצבור, וה"נ הכא.

Due to the Coronavirus crisis we have missed many weeks of Torah reading in shul. There is no requirement to make up the missed parshiyos under these circumstances, but if a shul decides that they would like to make up the missed Torah readings from the previous weeks, there is value in doing so. There are two possible approaches:

If the congregation wishes, they may read all of the missed parshiyos on the Shabbos they return to shul. After finishing the seven aliyos of that week's laining, a second Torah should be used to read all of the missed laining in one session.

If this option is too burdensome for one Shabbos, the congregation can divide the missed parshiyos into multiple weeks. Each week after the return to shul, two Torahs can be taken out. The first Torah will be used for the seven aliyos of that week's parshah and the second Torah will be used to read the entirety of a missed parshah in one single reading. When the "make up" parshah has been completed the Haftarah

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכתר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

should be read from the “make up” parshah because the custom is to read the Haftarah based on the last Torah that was read from.

In the above cases, after the reading from the first Torah is complete the second Torah should be placed on the Shulchan and the Kaddish should be recited. Then the maftir aliyah should then be called up to read the “make up” parshah from the second Torah.

Additionally, if a bar mitzvah boy was unfortunately unable to read the parsha he prepared in advance, the situation can be rectified by allowing him to read the missed parshah and Haftarah on a later Shabbos. When the shul reopens, the congregation should take out two Sifrei Torah, and use the first Sefer Torah for the regular weekly parshah, and the second Sefer Torah for the missed parshah prepared by the bar mitzvah boy. Since the general practice is that the Haftarah follows that which was read in the last Sefer Torah, he will now be able to read the Haftarah that he prepared originally. This procedure is not obligatory and therefore may only be performed with the prior permission of the congregation.

צבי שכתר
ערב שבת קודש פ' שמיני
כ"ג ניסן תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רבי שכתר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלתרן

ברכת האילנות דרך זו"ם

הלשון בשו"ע או"ח (סי' רכ"ו) היא, היוצא בימי ניסן וראה אילנות וכו', [וכ"ה בלשון הגמ' ברכות (מג :) בארמית], ומבואר בפוסקים (עי' משנ"צ שם ס"ק א) שלא דוקא בחודש ניסן אלא בתחילת הזמן שעדיין האילנות מלבלבין. וכה"ג מנינו בנוגע לרואה בית המקדש בחורבנו וכו' שחייב לקרוע.

והנה כשרואים בעינינו מה שנמצא לפנינו ממש, יש התרגשות במדה מקויימת (לפעמים של שמחה, ולפעמים של עצבות), משא"כ ברואה דרך זו"ם, אף שיש יותר התרגשות מאשר מי שרק מסתכל בתמונה, אבל לא באותה מדה כמו במי שמסתכל במה שלפניו ממש, ובתשו' הגאון חכם עוזבדי' ז"ל (יחזה דעת ח"ד סי' י"ז) כתב בזה שיש לדנו כספקא דדינא אם דינו כרואה א"ל. [בזמנו עדיין לא הי' זו"ם, אבל הי' הסתכלות בטלוויזיה בשידור חי.]

וכמדומה לי שעפ"ז מקובל, שהיות וספק קריעה להקל (כמבואר בפ"ת סוף יו"ד, דא', קריעה רק דרבנן, וכו', שספק בל תשחית דאו' הוא), ממילא הרואה את הכותל דרך זו"ם, אע"פ שכבר עברו למ"ד יום, אינו קורע. ואם אח"כ תוך למ"ד יום יבוא ברגליו לבקר אלל מקום המקדש - ג"כ אינו קורע, כי שם נחשבת ראייתו דרך זו"ם כראייה, ועדיין לא עברו למ"ד יום מאז, והולכים להקל לשני הכיוונים. וה"נ בנד"ד, עפ"י פשוטו אותו הספק חל כאן, שההתרגשות דרך זו"ם פחותה מאשר הראייה במו עיניו, ויש לנו לומר שספק ברכות להקל, כלומר, שלא לברך.

A special bracha is recited by one who sees the blossoming of the trees in the month of Nisan. While it is clear that this bracha is recited only upon seeing an actual tree, and not a picture, it is possible that seeing a real tree live through the internet may qualify. However, since this matter is difficult to resolve conclusively, it should be treated as a safek, and in accordance with the general principle of safek brachos l'hakel, a bracha should not be recited when seeing a blooming tree on Zoom.

Similarly, the Gemarah rules that one who sees the Churban Beis Hamikdash for the first time in thirty days, is obligated to tear kriyah. In the area of kriyah, a safek is also treated leniently, and therefore, one would not rend his garments when seeing the Churban via Zoom. However, the policy of leniency would also mean that we acknowledge the possibility that the Zoom viewing was significant, and thus one who visits the churban in person within thirty days of that viewing would not rend his garments.

רבי שכתר
ערב שבת קודש פ' שמיני
כ"ג ניסן תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

לצורך ברכת הגומל דרך זו"ם

המחזר כתב (רי"ט ס"ו) שלכתחילה מן הנכון לצורך תוך ג"י. ובמשנ"צ (סק"ח) הביא מרא"ה שלא נכון להמתין יותר מלמ"ד יום לצורך, ע"כ נראה, שאם כבר הגיע יום כ"ה והמגפה עדיין במקומה עומדת, ואסור לאסוף עשרה ביחד (מפני הסכנה), שיש לצורך דרך זו"ם, חדא, דע"פ פשוטו, אין הצורך לעשרה בתורת דבר שבקדושה (שנלריך שיהיו כולם בחדר אחד), אלא בתורת פרסומי ניסא והודיה ברבים, והיות שכל העשרה מקשיצים לו דרך הזו"ם (או דרך הטלפון בקונפרנס"ס קא"ל), בהכי סגי. ועוד דהמחזר הביא (בס"ג) מח' הראשונים אם העשרה מעבדים א"ל. ועיי"ש בצנה"ל ד"ה וי"א, שהביא מרעק"א שאפילו להסודרים שבפחות מעשרה שלא ינא אפילו צדיעצד, אין ברכתו לבטלה, דלא גרע מאחר (קרוצו או אוהבו, ששמח הוא ברפואתו ובהצלחתו, משנ"צ שם ס"ק י"ח) שראוי לצורך (כמצואר בשו"ע שמה מהגמ') ואין בזה משום ברכה לבטלה (רמ"א שמה), כ"ש איהו גופיה.

Birchas Ha'gamel is meant to be recited in the presence of a minyan. It is best to recite this bracha within three days of recovering from a potentially life threatening situation, and it is improper to delay beyond thirty days. If it becomes clear that due to the danger it will be impossible to be in the presence of a minyan within thirty days, then one should recite the bracha over Zoom or phone conference with ten men watching or listening. This is possible because the requirement for a minyan is not the same as for tefilah b'tzibur or krias haTorah, which are devarim shebikedushah and require a minyan gathered in one place. In the case of Birchas Ha'gamel, the purpose of the minyan is to publicize the miracle, and this can be accomplished even if the ten individuals are listening without being present in one room.

צבי שכטר
ערב שבת קודש פ' תזריע מזורע
ל' ניסן תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רבי שכתר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

פסח שני

ראיתי העתק ממכתב שנשלח לראש הממשלה בא"י, שפנו אליו כמה רבנים שיתמוך ויאשר הקרבת פסח שני ביום י"ד אייר. ועי' מג"ח (מנחה ש"פ אות י"ג) שכתב וז"ל, ואני כותב זה בין שני הפסחים, יה"ר שיצנה צמחה קודם פסח שני וזכה ונעשה הפסח השני אמן ואמן. שוב אח"כ רב ראיתי בירושלמי פ' מי שהיה הל' א' שהוא פלוגתא דתנאי, באם יצנה ציהמ"ק בין פסח ראשון לפסח שני, דחד אמר דיקריבו ישראל פסח שני וחד אמר דלא יקריבו וכו' עכ"ל. ודברי המג"ח תמוהים, שהרי סותר דברי עזמנו צמח"כ שמה באותה המנחה (באות י"ג) עפ"י הרמב"ם (פ"ז מק"פ ה"ד) דלהלכה קיי"ל דפסח שני איננו יום קבוע בלוח (י"ד אייר), אלא גדרו חודש לאחר הקרבת פסח ראשון בטוהרה ע"י רוב הצבור, וכל שלא היתה שמה הקרבת פסח ב"ד ניסן בטוהרה ע"י רוב הצבור, אין שמה בכלל דין פסח שני. ומנהג אשכנז הוא לומר תחנון ביום י"ד אייר (צוה"ז), דמאחר שלא התקיימה הקרבת פסח ראשון בטוהרה וכו', אין יום זה צבחינת פסח שני כל עיקר. ומנהג ספרד שנהגו להשמיט תחנון ביום י"ד אייר (כזכר כל זה בשדי חמד) הוא רק בתורת זכר למקדש, אבל איננו באמת פסח שני כלל, וכאמור. וצ"ב ארחות רבנו (ת"צ עמ' נ"ז) הוצא שהחזו"ח התנגד למנהג אכילת מנחה ב"ד אייר (בזמנו), דאין צו קיום כלל. ונקוה שראש הממשלה לא יתמוך ולא יאשר הקרבת הפסח שני, דהפסח אינו בא בצדקה, ואם יקרבוהו יהיה שלא כדין, ופסח שנשחט לשם פסח בשאר ימות השנה פסול הוא, כמבואר במשנה פסחים (סג.).

וכן תמוה מה שאחרים יעשו, שכל מי שהיה חולה בפסח שנה זו ולא אכל אז מנחה בשעתה, שיאכל המנחה בפסח שני, דאין דין שזוה, ומעולם לא שמענו דבר שזוה, שיהיה תשלומין למנחת מנחה - אפילו בזמן המקדש, אלא רק זה שכל המציא פסח שני, נריך לאכול אתו מנחה ומרור בתורת הכשירא דפסחא, אבל צוה"ז שעדיין אין לנו ק"פ מה שייך לעשות תשלומין על המנחה, אמתהה.

A group of rabbis in Israel recently made a request of the Prime Minister to support their efforts to bring a Korban Pesach on Pesach Sheini, the 14th day of Iyar. There is a disagreement in the Talmud Yerushalmi whether a Korban Pesach is brought on Pesach Sheini if the Beis Hamikdash is rebuilt between Pesach Rishon and Pesach Sheini. The Rambam rules based on the Talmud Bavli that the Korban Pesach is only brought on Pesach Sheini if the majority of the Jewish people already brought the Korban Pesach on Pesach Rishon in a state of purity.

Since, in the absence of a Beis Hamikdash, no Korban Pesach was brought on Pesach Rishon, there is no significance to the "holiday" of Pesach Sheini, and indeed the Minhag Ashkenaz is to say Tachanun on the 14th of Iyar. Minhag Sefard is to omit Tachanun on the 14th of Iyar, but this is only as a remembrance to those periods when the Beis Hamikdash was in existence and the Korban Pesach would have been brought on that day. However, all would agree that there is no possibility of bringing the Korban Pesach on Pesach Sheni when there was no Korban Pesach on Pesach Rishon. Accordingly, while we all pray for

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכתר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

a speedy redemption and the rebuilding of the Beis HaMikdash, my hope is that the government will not allow the bringing of the Pesach Sheini, as it will not be a valid korban.

Similarly, the Chazon Ish was opposed to the practice of eating matzah on the 14th of Iyar. Some have advised those who were ill and unable to eat matzah on Pesach to eat matzah on Pesach Sheni. However, this is incorrect, as the mitzvah of eating matzah is limited to Pesach Rishon and can not be made up on Pesach Sheni. Even in the time of the Beis Hamikdash, matzah was only eaten on Pesach Sheini in conjunction with the Korban Pesach. Certainly nowadays, in the absence of the Beis Hamikdash and Korban Pesach, there is no benefit to eating matzah independently on Pesach Sheni.

צבי שכתר
ד' אייר תש"פ

תוספת שבת

צימים האלו הרבה נסגרים בתוך צמיהם ואין להם צמיהם להחמיק כמה שעות ציום, ואף שמשך כל השנה לא נהגו לקבל תוספת שבת כ"כ מוקדם, בשבועות אלו, בערבי שבתות מקבלים שבת צמיהם (בינה ל.) זמן תוס' שבת הוא לכה"פ חצי שעה לפני הזמן של צמיה"ש, והנהוג אללנו הוא שצמיה"ש מתחיל תיכף בשקיעה; או חצי שעה לפני צמיה"ש דקות שלפני השקיעה, שלדעת היראים מאז מתחיל הזמן של צמיה"ש, וגשאלה השאלה אם האשה הנשואה נגררת אחר בעלה בזה.

ראיתי בס' מסורת משה (ח"א, עמ' ס"א) שאם הבעל מקבל שבת צמיהם מחמת מנהג, אז כמו בשאר מנהגים, האשה מחוייבת לקבל מנהגיו. ובפשוטו הי' נראה דענין זה רק שייך צמיהם הקהילה (כקטניות וגעבראק"ס, או המתנת ג' שעות בין שבת לחלב), דלא שייך לומר שהבעל משתייך לקהילה אחת, ואשתו – לקהילה אחרת. (כאשר בארנו במאמרנו השבוע השביעי בקובץ בית יצחק ל"ט.) אבל צמיהם היחיד, מנהג מחייב מטעם נדר (מדרבנן), וכל יחיד ויחיד בעלים על עצמו לקבל נדרים ושבועות, ולקבל מנהגים, ומהיכ"ת נימא שמנהג הבעל מחייבים את אשתו.

[אכן אם כבר קבל הקהל את השבת צמיהם (ולא רק איזה יחיד), אז מתבאר מתוך הגמ' שבת (לה:) שיש מושג של תוספת שבת של הצבור, וזה ענין השש תקיעות שהי' נהוג בזמן התנאים, שזה מחייב את כל היחידים. (והוצא ענין זה בשו"ע או"ח רס"ג ס"י וסי"ב, ובעוד כ"מ), ואפילו אם זוג זה ספרדים הם, וגרים בקהילה של אשכנזים, ונוהגים צמיהם הי' עדה"ש שלהם בכל שאר דברים, מכ"מ, דין זה אינו מטעם מנהג הצבור, אלא מדין תוס' שבת של הצבור, ואף לאחר השבת ג"כ יש מושג שכזה של תוס' שבת של הצבור, השוה ה"ל ט"ז (תקנ"ז ס"ב ברמ"א), שכשחל ט"ז צמיה"ש, אין הצבור חוללים מנעליהם עד לאחר זכרו, שזה תחילת תפילת ערבית, ועד תחילת תפילת ערבית של מוצ"ש של הצבור יש כנראה דין של תוס' שבת של הצבור, ואסור ליחיד להראות סימני אצלות. ובשאר ימות השנה שצדעתם לומר הבדלה צמיהם"ס, נראה שתוס' שבת של הצבור נמשכת עד אמירת ההבדלה הצבורית, אשר לפיכך המנהג צרוב מקומות להדליק נרות חנוכה צמיהם"ס צמיה"ש לאחר קדיש תתקבל [ובמקומו של רבנו באירופא נהגו להדליק הנ"ס של צמיהם"ס לאחר חצי קדיש, דענין ההדלקה שצמיהם"ס הוא לקיים המצוה שענינה פרסומי ניסא בקשר לצבור של תפילה, ונרף הצבור רק נשאר עד קדיש תתקבל, ותו לא], מפני שעדיין ל"א הבדלה בצבור, ונטרפו יחד בשעת אמירת זכרו (בתחילת ערבית), והנרף נשאר עד לאחר שיגמרו לומר ההבדלה צמיהם"ס. וזה מדין תוס' שבת לפני ולחריה של הצבור. (כן הסביר רבנו ז"ל בשעוריו.)]

ועיינתי באגר"מ (או"ח ח"ג סי' ל"ח) שרצה הגאון ז"ל לחדש שאשתו נשואה בכלל שציתת עצדו (מדאורייתא), ובפשוטו יש מקום לחלק צמיהם [ובאגר"מ שמה הניע חילוק אחר, ודחאן] דיש דין על הבעלים של שציתת בהמתו, שהבהמה אינה בת-חיובא בשמירת השבת, וכן שציתת בניו הקטנים (כמבואר בתשו' משכנ"י), וכן שציתת עצדיו שלא מלו ולא טבלו לשם קדו' ע"כ, שהם בעצמם לא מחוייבים בשמירת השבת, ועושים מלאכת עצמם שצבת אפילו צפרהסיא, אך מה שייך לומר שהבעל (שקבל שבת צמיהם) מוזהר על שציתת אשתו (שלא תעשה שום מלאכה עבורו), דהלא אשתו בת-חיובא היא, ומוזהרת היא על שציתת עצמה שצבת. וכ"כ הראב"ד בהשגות (ספ"כ מהל' שבת), דאין האדון מוזהר על שציתת עצדיו הכנענים שמולו וטבלו לשם קדושת ע"כ, מאחר שהעבד מוזהר על שציתת עצמו.

[ולמה הדבר דומה, להא דתנן סוף מס' ידים, אומרים לדוקים קובלין אנו עליכם פרושים, מה אם שורי וחמורי... הרי אני

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

חייב בנוקן, עבדי ואמת... אינו דיין שאהא חייב בנוקן, אמר להם לא, אם אמרתם צשורי ותמורי שאין זהם דעת, תאמרו בעבד ובאמה שיש בהן דעת וכו'. ובמאירי ריש ב"ק (ד). הבין שזה רק תקנה דרבנן (שמא יקיטנו רבו וילך וידליק גדישו של חברו וכו'), אך רבנו ז"ל הבין שדין זה דאורייתא הוא, דמאחר שהעבד צר דעת וצר חיובה, הוא מחויב בשמירת-עצמו, ולא מסתברא לומר שהאדון מחויב בשמירת נוקיו. וה"נ הכא לענין שציתת עבדיו בשבת.]

ואף שדעת הרמב"ם להדיא אינה כן, שהרי כתב שאפילו על העבד שמל וטבל ג"כ מוזהר האדון, [וכ"ה בשו"ע או"ח ח"א רס"י ד"ש], אכן נראה שאין הצדל בעבד זה בין עושה מלאכה לרצו או עושה לעצמו, שאחריות האדון הוא לראות שלא יחללו עבדיו הכנענים את השבת כלל, ורק בשכירו ולקיטו שהוא גר תושב אנו מחלקים, שהאדון רק מוזהר עליו שלא יעשה מלאכה עבורו, דאילו לעצמו, מותר לו לעשות מלאכה אפילו צפרהסיא, אבל לומר באשתו שהבעל מוזהר שלא תעשה מלאכה עבורו, אבל בעושה לעצמה אין זה באחריותו, מהיכ"ת לחלק בזה.

ואם נקבל חידושו של מרן הגרמ"פ, שכמו שהאדון מוזהר על שציתת עבדיו שמלו וטבלו (לדעת הרמב"ם הנ"ל), כמו"כ הבעל מוזהר לראות שאשתו לא תחלל את השבת, מסתמא ז"ל שיהי' דין זה דומיא דדין עבדיו הכנענים, שמחויב הבעל לראות שהיא לא תחלל את השבת אפילו שלא לזרכו, מאחר שהיא בת-חיובה, וממילא יש לנו לקבוע דין זה מנקודת המבט שלה (ולא שלו), שעליו לראות שתשמור שבת, אבל ע"פ פשוטו אין לחלק בין לזרכו או שלא לזרכו, והיות שרק הוא קיבל את השבת צמוקדם, ולא היא, אין בעשייתה מלאכה שום איסור, ואין הבעל עובר בכלום.

ובתשו' מנחת אלעזר (ח"ד סי' ס"ג) כתב שאסור לז"ד לגייר נכרי כל זמן שאינו יודע לזכר צרכות ולהתפלל ולהניח תפילין וכו', שהרי יעצרו בזה על לפני עור, שהרי כל זמן שלא התגייר איננו מחויב בכל אלה, והם - בגיירם אותו, גורמים שיתחייב בכל המצוות, ואין ציבתו לקיימן, שהרי עדיין לא למד. ולפי"ז יש מקום לחלק ולומר, שאם האדון גייר את הע"כ שלו בזה ששכנעו למול ולטבול, הרי זה אחריותו לראות שישמור על השבת ועל כל שאר המצוות, וכצורת המנח"א הנ"ל, כדי שלא יעבור בלפני"ע. אבל באשתו אין זה האחריות שלו. ולפי"ז יש מקום לומר שבעבד כנעני שלא התגייר בעצמו, אלא שאמו (או הקצתא שלו) התגיירה לשם שפחה כנענית, ג"כ לא יהיה האדון אחראי על שמירת עבדו את השבת, שהרי לא הוא גיירו. ולפי"ז, קרא דוינפש בן אמתך והגר בדוקא לא קאי אעבד כנעני שחייב במצוות כאשה, דבן אמתך הוא, והאדון לא גיירו, אלא קאי דוקא אעבד ערל שרק קיבל עליו ז' מצוות ב"נ (כגר תושב), וזוהי קושייתו של המגיד משנה על הרמב"ם הנ"ל, שדברי הרמב"ם הם כנגד המצואר בגמ'.

In recent weeks, many individuals who are confined to their homes have begun to accept Shabbos much earlier than the standard candle lighting time, even though they rarely did so in the past. In some situations, the husband accepts Shabbos before the wife has completed her Shabbos preparations.

A wife does not have to follow the customs of a husband that are based on individual practices or stringencies. This is in contrast with a custom that is associated with a community (e.g. kitniyos or

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

gebrochts), in which case the wife must follow the custom of the husband. This is because it is not proper for the husband to be considered a member of one community while the wife associates with a different community, as a married couple ought to be part of the same community..

Bringing in Shabbos at a specific early time is a personal acceptance, not a communal custom. Accordingly, if the husband accepts Shabbos before the wife does, then the wife can continue to do melacha until she accepts Shabbos. In addition, she may even do melacha that will benefit the husband during this time.

There is, however, a concept of communal tosefes Shabbos. If the community already accepted Shabbos it would be binding on all the individual members of the community.

צבי שכטר
כ"ו אייר תש"פ

זמן תפילת ערבית ליל צ' דשבעות

בהרבה מקומות נהגו להמתין מלהתחיל להתפלל ערבית ליל שבועות עד צה"כ, מה הדין שנה זו כליל שני של שבועות שהיא שבת.

צ"ק מהרי"ל (סדר התפילות של פסח ארת ו') הזכיר המנהג שעדיין נפוץ אצל יונאי גרמניה – שלא להקדים להתפלל ליל יו"ט שני ש"ג קודם "נאכט" (דהיי"ו צה"כ) מחשש, שמא יבטלו ויכינו הנשים מיו"ט א' ליו"ט צ', מפני שחששו שתיקף יבוא הצעל עם הילדים מצי"ה"ג, ואין מתחילים לומר זכרו (תפילת ערבית) עד לאחר צה"כ. בשאר מקומות לא נהגו כן, ורק כליל יו"ט שני של שבועות נחלק הפרמ"ג (או"ח סי' תצ"ד) על הכנה"ג, שכליל יו"ט ראשון של שבועות ממתינין (ברוב הקהילות) מלהתחיל בערבית עד צה"כ מטעם תמימות, כידוע, וזכנה"ג כתב שכן יש לנהוג אף כליל שני – מטעם ספיקא דיומא. והפרמ"ג נחלק עליו – מפני שאין סופרים ספה"ע כליל א' של שבועות, וממילא אין לחוש – שהרי כבר נגמרה כל הספירה.

[ובצי"אור שיטת הכנה"ג היה נראה לומר עפ"י דברי הגאון ר' שלמה הכהן מוילנא ז"ל צ"ק בנין שלמה (הוספות סי' כ') וכן כתב הנצי"ב בהעמק דבר (לפר' אמור), דקרא דכתיב (לגבי שבועות) וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם וגו', כוונתו לומר, שדוקא בשבועות בעינן שיאמרו קידוש בעצם היום של היו"ט, ולא בזמן התוספת, ולפי"ז שפיר שייך לומר שאף ציו"ט שני של שבועות נמי מן הנכון להחמיר מטעם ספיקא דיומא שלא לומר קידוש (או קידוש על היין, או אפילו קידוש בתפילה, לפי המנהגים השונים) עד צה"כ, ואין המנהג להמתין מטעם תמימות (כדברי המש"ח בנימין, הו"ד צמג"א רס"י תצ"ד) שנאמר (כטענת הפרמ"ג) שאינו שייך ציו"ט שני.]

ובשנה זו היות שיו"ט של שבועות חל ציוס ששי, ועושים ערוז תצטלין ציוס חמישי, פשיטא שמותר להכין ולסדר את השלחן ולבשל וכו' מיו"ט ראשון לשבת. וממילא פשיטא שמנהג המהרי"ל הנ"ל לא שייך בשנה זו, ורק יש לדון מצד תמימות, והיות שכל הנהגה זו רק מנהג הוא (עפ"י פשוטו) ואינו דין ממש, יש מקום להקל עפ"י דברי הפרמ"ג הנ"ל. [ואע"פ שלדברי הנצי"ב דין דאורייתא הוא זה, המקובל הוא שאינו אלא מנהג, והדרשא אך בתורת אסמכתא היא, וכמדומה לי ששמעתי פעם ממו"ר הר"ר העניך פישמן ז"ל שהחפץ חיים לא היה נח"ל בזה שהנצי"ב היה דורש בפסוקים כמו תנא.]

ואדרבה, עי' מג"א (רס"י תקכ"ז) שכל יו"ט שעושים עירוב תצטלין היה המנהג בעירו לקבל שבת צמוקדם, דכל ההיתר (מדאורייתא) לבשל מיו"ט לשבת הוא מטעם הואיל, וצמזשל סמוך לחשכה של סוף היום לא שייך הואיל [וכן יעץ המש"ח צ"ב (צבה"ל לסי' רנ"ו) בשם הפרמ"ג.]

ולדעת המג"א (רע"א ס"ק ה') הרונה לקבל שבת צמוקדם, ראוי לקדש ולאכול תחילה ולהתפלל ערבית אח"כ, כל שזוהר שלא להתחיל סעודתו תוך חצי שעה לפני זמן ק"ש ותפילת ערבית. וצמזשה רב (סי' קי"ז) הביאו שהגר"א לא הי' סבור כן, דלשון הגמ' בצרכות (כו:) היא, דרב ללי של שבת צע"ש... ואומר קדושה על הכוס, ומשמע דאין להקל לומר קדוש מצעו"י (צע"ש) אח"כ התפלל ערבית צמוקדם. ורבנו ז"ל (בשעור היא"ה ז') הסביר ענין זה ע"פ הגמ' פסחים (סח:),

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רב' שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

דאע"פ שנחלקו ר"א ור"י ציו"ט היאך להסתדר עם שני הפסוקים של עזרת לד' א' ועזרת תהיה לכם, מכ"מ הכל מודים שצת דבעינן נמי לכם, מ"ט, וקראת לשצת עונג, ועי' רמז"ס פ"ו מיו"ט ה' י"ט (צהצ"א ש' ר' יהושע דבעינן חציו לד' וחציו לכם) כך הוא הדת, בצקר משכימים כל העם לצתי כנסיות... ומתפללים וקורים בתורה... וחוזרים לצתיהם ואוכלים, והולכים לצתי מדרשות קורים ושונים עד חצי היום, ואחר חצות היום מתפללים תפילת המנחה וחוזרים לצתיהם לאכול ולשתות וכו'. וכדברים האלה כתב גם צפ"ל משצת ה"י, ומשמע דס"ל שכך צריכים לסדר ענין זה של חציו לד' וחציו לכם, בתחילה מתפללים ערבית ליל שויו"ט, ואח"כ אוכלים, מתפללים בצקר, ואח"כ אוכלים, ומתפללים מנחה ואח"כ אוכלים (סעודה שלישית, צדוקא לאחר מנחה, עיין מזה בפוסקים), וזה דלא כדברי המג"א הנ"ל, שאפשר לקדש ולאכול מצעו"י ולהתפלל ערבית לאחר מכן. (ועי' מש"כ בזה בס' נפש הרב)

ושמעתי (כמדומה לי ממו"ר הר"ר ירוחם גארליק ז"ל) שצני הישיבות באירופא היו מדקדקים שלא לומר ק"ש של ערבית עם צרכותיה כשהתפללו בצבור עם הצעה צ"צ ציה"ש, ורק היו אומרים השמו"ע יחד עם הצבור, עי' רא"ש (ריש צרכות), וכך אפשר לעשות אף ברובה לקבל שצת צמוקדם, לומר שמו"ע דערצית אחר הפלג, לקדש ולאכול, ולומר ק"ש עם צרכותיה (וספה"ע) אחר זה"כ, ויזהר שלא להתחיל הסעודה תוך חצי שעה סמוך לתחילת זמן ק"ש. [ולענין טעימה קודם ק"ש של ערבית, עי' תוס' רעק"א על המשניות (פ"ק דצרכות)].

אכן לאלו הנוהגים להתפלל ערבית צמוקדם צליל שצת עם ק"ש וצרכותיה, כתב הצ"י שמותר להם להתחיל סעודת שצת אפילו תוך חצי שעה לפני זמן ק"ש, דלענין האיסור דרצנן שלא לאכול קודם ק"ש, רשאים הם לסמוך על שיטת התוס' (ריש צרכות) שכבר יי"ח ק"ש צמה שקראו לפני צאת, ורק לענין המצוה דאורייתא של ק"ש הוא שמחמירים לחזור ולקרוא עוה"פ אחר צאת, לחוש לדעת החולקים על התוס'. וצמשנ"צ (רס"ז ס"ק ו) כתב, שהנוהג להקל בזה אין למחות צידו, כי יש לו על מי לסמוך, אך לכתחילה מן הנכון לחוש לדעת המחמירים, שלא להתחיל בסעודה תוך חצי שעה. (ועיין שצעה"ש ס"ק י"א).

ועי' תוס' ריש פר' ערצי פסחים (צט: ד"ה עד, שנחלקו בכל שצת ויו"ט אס אפשר לקיים מנחת סעודה מצעו"י או דוקא משתחשך. ועי' שו"ע (סי' רס"ז סע' ב'), שמקדימים להתפלל ערבית (בערב שצת) ... וצפ"ל המנחה יכול ... לקבל שצת בתפילת ערבית ולאכול מיד. וכתב שמה המשנ"צ (ס"ק ה') שלכתחילה נכון לחוש לאותה הדעה שצתוס' שאף בשאר שצתות ויו"ט אין יוצאים ידי חובת סעודה מצעו"י, וממילא צריכים להשאיר מקצת פת (כזית, כצ"נה, או יותר מצצ"נה, כמבואר כל זה בפוסקים, ועי' מזה בתשו' באר יצחק, להג"ר יצחק אלחנן ז"ל, חאה"ע סי' ב') ולאכלה צקוף הסעודה צלילה.

אכן אף לאלו המקילים בכל יו"ט שני להתחיל ערבית צמוקדם, או - לפי הפרמ"ג - אפי' צליל שני של צבועות, צודאי צריכים ליזהר שלא להכין מיו"ט א' ליו"ט שני, (וצשנה זו כאמור פשיטא שאין צעיה צוה, שהרי נעשה עירוב צצשילין). ואופן אחד לפתור צעיה זו יהי' - לקבל יו"ט שני תומ"י צהקדם האפשרי - תיקף לאחר פלג המנחה, כנהוג אצלנו בערבי שצתות צכקין, ולהכין ציום הראשון עבור סוף היום הראשון, כי מנקודת המצב של יו"ט ראשון - אין שמה צכלל יו"ט שני, ונמצא שכל מה שהכינו ציו"ט ראשון אחה"צ הי' עבור מה שיאכלו צקוף אותו היום של יו"ט ראשון. [כלומר, שמותר

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רב' שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

להחם את המרק ציו"ט ראשון אם יאכלו אותו עוד קודם השקיעה.]

והנה לדעת הרמב"ם אין דין תוספת לשום שבת ויו"ט חוץ מיוה"כ (עי' מזה בארוך בשדי חמד), ואעפ"כ הביא להלכה את דין הגמ' דרב גלי של שבת בע"ש, הרי דס"ל דאין זה קשור לדין תוספת שבת. אך כפי המקובל בשו"ע, דין הקדמת ערבית בע"ש לפני השקיעה מיוסד על ענין תוספת שבת (עי' משנ"צ רס"ז סק"צ), וענין זה (של תוס' שבת) גדרו - החלטת האדם לשבות ממלאכה לשם קדושת השבת (וכן ציו"ט), [ולא מדין נדר הוא כדעת מקצת אחרונים, ויש שהצריכו אפילו קבלה צפה מדין לנפלא בשפתיים], וממילא, ציו"ט שחל ציום ראשון, לפי הגמ' בשבת (קיד:), לא שייך להיות תוספת ליו"ט, וממילא לא נהגו להתפלל ערבית של יו"ט צמקדם אחר פלג המנחה בשבת, דאין מתירים להתפלל צמקדם אלא כדי להוסיף מחול על הקודש, ובשבת הכל שובתים ממלאכה מטעם שבת, ואין שציתתו מטעם יו"ט, וממילא א"א לעשות כאן תוספת. ורק להיפוך, ציו"ט שחל בע"ש, שייך ענין תוספת, שלאחר פלג המנחה ציו"ט האדם שובת ממלאכה מטעם שבת, דציו"ט אוכל נפש מותר ובשבת אסור, והרי שציתתו אז, (לאחר הפלג ציו"ט), לשם קדושת שבת היא, שהרי נזהר אפילו ממלאכת אוכל נפש, (כן הבנתי משעורי רבינו ז"ל).

ועפ"ז יש מקום לבע"ד לחלוק ולומר, דאין מקום לעשות תוס' יו"ט ציו"ט ראשון עבור יו"ט שני, דמה ששובתים כל היום ציו"ט ראשון הוא מפני שזה יו"ט היום, ולא שייך לעשות תוספת עבור מחר, דאין שציתתו מחמת יום המחרת אלא מחמת היום. ובפשוטו דבר זה תלוי בדיון התנאים (עירוזין לט.). אם ראשי אדם להתנות על כלכלה של פירות טבולים ציו"ט ראשון, ולומר, אם היום קודש, אין בדצריי כלום, ואם היום חול וכו', וזה תלוי דדין קדושה אחת או שתי קדושות, ולדינא אנו מחלקים בין צ' ימי ר"ה לשאר יו"ט שני ש"ג, דבשאר יו"ט שהם בתורת ספיקא דיומא, אפשר להפריש תרומ"ע על התנאי הנ"ל, דממנ"פ האחד משני הימים הוא חול, משא"כ בר"ה, דשני הימים ודאי קודש הם. וממילא היה נראה לומר, דלהתפלל ערבית של ליל שני דר"ה צמקדם לאחר פלג ציום הראשון, אין להתיר, כי א"א להוסיף לאחר פלג ציום הראשון דר"ה עבור יו"ט שני של ר"ה, כי שציתתו אז ממלאכה זה עבור היום, ולא עבור מחר, ואין מקילים להתפלל ערבית קודם השקיעה אלא צמקדם שמוסיפים מחול על הקודש. אבל בשאר שני יו"ט ש"ג, שיש שמה ממנ"פ שאחד מהם ודאי חול, הרי מה שאנו מתפללים תפילת יו"ט (אתה בחרתנו) לערבית כליל שני, זה על הנד שהיום הראשון הוא חול, ומותר בעשיית מלאכה, וממילא שפיר י"ל שמה שאנו שובתים ממלאכה ציום הראשון של יו"ט לאחר פלג, זהו בתורת מחר, וזהו התוספת יו"ט שלנו, וכמש"כ התוס' (בינה כב. ד"ה אין מכבין), שנהגו העולם להדליק הנר מיו"ט לחצרו, ואין מדקדקים אם הוא לילה... דאע"ג שאינו לילה, מכ"מ הוא סמוך לחשיכה, ואף באותו יום צריך הוא אותה הדלקה [והוצאו דצריהם צטוב"י או"ח סי' תקי"ד], כלומר, היות שיש כבר מקצת חשך צבית, מלאכת ההצעה מותרת, שאני עושה את זה עבור יו"ט ראשון, ואף שאני מדליק עם כ"כ הרבה שמן, שיאחר הנר דלוק אף לערב - ולזה אני מתכוון, שיאחר הנר דולק אף כליל יו"ט שני, דבר זה מותר כדין ממלאכה אשה קדירה צשר וכו', וממלא נחתום חצית של מים (בינה יז.), דמרבא צשיעורים מותר ציו"ט, כידוע, ובפשוטו משמע מדצרי התוס' שאף היו מצרכים על הדלקת הנרות אז, ואין זה נחשב כזילותא דיו"ט ראשון. וכ"ה להדיא צכף החיים (סי' תקי"ד ס"ק פ"צ) צשם השל"ה, ואע"פ שמצרכת לנורך הלילה, אין צכך כלום,

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רב' שכתר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

ואדרבה הוא יותר מנזה ממה שנוהגים אנשים שאינם מדליקים צליל שני עד בואם מביהכ"ס וכו'.

[וכעת מנאחי בם' מסורת משה (ח"ג עמ' קמ"ה) דא"ל לזכך על הנרות מצעו"י, דזה כסתירה, דעדיין הוא יו"ט ראשון, ומזכרים מזד שהוא יו"ט שני. ושמה בהערה הוסיף עוד לומר, דלכאורה לפי"ז לא יוכל לקבל יו"ט שני מוקדם, בזמן שהוא עדיין יו"ט ראשון.

ועי' רז"ה (סוף פסחים) שהצין דה"ט דקיי"ל בשמיני עזרת דמיחז יתצין צרכי לא מצרכין, די ש כאן תרד"ס ("עומד כנגדה") בין ישיבה בסוכה וניהוג קדוה"י דשמיני עזרת, והיות שאין בקייצין בקביעה דירחא, ולדין היו"ט דשמיני עזרת הוא דאורייתא, והישיבה בסוכה (מכח ספיקא דיומא, אולי היום עדיין הושענא רבה) הוא אך מדרבנן, דודאי מן הנכון להעדיף הדאורייתא על הדרבנן, ולכך צרכי לא מצרכין, מפני התרד"ס. ומסתמא מה"ט היה מקום לפרש בתוס' כדברי הגרמ"פ ז"ל, מפני בעיית התרד"ס. אכן פשטות לשון התוס' דודאי לא משמע כן, אלא כהצנת השל"ה. אכן באמת אינו מוכרח, דקיימת אפשרות שכלל לא צרכו בעלי התוס' על הדלקת הנר ציו"ט, כי כנראה היו בזה מנהגים שונים, עי' ס' לקט יושר הל' יו"ט סי' כ"ט.

ובהצנת הדין דצרכי לא מצרכין, עי' שפת אמת למס' שבת (כג.) ד"ה התם כי היכי דלא לזלוזלי ביה, שהביא מתשו' הרמב"ם ומהריטב"א לסוכה (מו.). ביאור אחר לגמרי, שאינו בכלל מטעם תרד"ס.

ועי' צ"ח (ו.) דאם חל יו"ט צימי ה"א ווא"ו, ושכח לערב ערוז תצטילין מערב יו"ט, יכול לעשות על התנאי ציו"ט ראשון ציוס ה"א, (חוץ מר"ה), ומבואר שם בתוס' רצו פרך ובשטמ"ק בשם בעלי התוס', דבכה"ג לא יצרך, אך לא כתבו שזה מטעם זילותא דיו"ט או מטעם תרד"ס, אלא מטעם ספק, שהרי כשהוא עושה הע"ת הוא אומר בפירוש שזה על התנאי, וא"כ פשיטא דזה ספק צרכה, וספק צרכות להקל.

ולפי"ד הגרמ"פ ז"ל שלא נכון לזכך על הדלקת נרות ציו"ט ראשון עבור ליל יו"ט שני, דזה מהווה תרד"ס, או זילותא ליו"ט ראשון, מה נאמר שנה זו, שחל יו"ט ראשון דשבעות ציוס וא"ו, ומדליקין נרות שבת ציו"ט אחרי פלג, ומזכרים להדליק נר של שבת ושל יו"ט, אטו נימא שיש להשמיט תיבות ושל יו"ט, ורק לומר של שבת. ונראה פשוט שמנהג העולם אינו כן. ובפשוטו היה נראה כהצנת השל"ה בתוס' הנ"ל, שאפילו בכל יו"ט שני, אפילו שלא בערב שבת, מותר להדליק ולזכך על הדלקת הנרות כשמתחיל להחשיך צבית, וכאמור.]

ועי' תוס' (צרכות כז : ד"ה ל"ז) שאינו נכון להתפלל ערבית של מוצ"ש בשבת צונס, אא"כ לצורך מנזה, דודאי צריך להוסיף מחול על הקודש. ויש שרצו לומר בכונתם, דגנאי הוא לשבת להתפלל תפילת חול עם אמה חוננתנו, וה"נ גנאי הוא להתפלל אמה צחרתנו בתורת ערבית לאחר פלג ציו"ט ראשון, שמראים כאילו יו"ט ראשון היה חול, אך עפ"י פשוטו אינו נכון, חדא, דהזדל גדול יש צין להתפלל תפילת חול בשבת עם אמה חוננתנו, וצין המתפלל תפילת אמה צחרתנו עוה"פ לאחר מנחה. ושנית, שהרי התוס' התירו לזכך על הנרות כנ"ל. ובפשוטו נראה בכונתם, דאף להתפלל של שבת בע"ש (קודם

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רבי שכתר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

השקיעה) רק מותר מפני ענין תוספת שבת (או תוספת יו"ט), שהוא מקום מנוה, וכאן, צללי של מו"צ"ש בשבת, רק מתירים (לסמוך על שי"ר"י להתפלל ערבית אחר פלג) במקום מנוה, ופשוט.

ונראה שגדר ענין זה (של רצ ללי של שבת בע"ש וכו') הוא דוגמת מאי דקיי"ל בדינים דרבנן, דכדאי הוא רצ פלוני לסמוך עליו בשעה"ד (מאחר שאלו ואלו דא"ת, כמבואר בס' קה"י להגאון בעהמח"ס משכנ"י, ומבואר אללנו בארוכה בס' בעקצי הנאן, סי' ל"ח), וענין זמני התפילה (פלג או לילה) אך דרבנן הוא, וכדי להקדים תוס' שבת, וכן כשיש שעה"ד של צורך מנוה (במתפלל של מו"צ"ש בשבת) סמכינן אשיטת ר"י, אצל לא בחנם. וזוהי כונת הראצ"ד בהשגתו ע"ד הרמב"ם (פ"ג תפילה ה"ז), שהרמב"ם הסביר שטעם הדבר שאפשר להתפלל תפילת ערבית של לילי שבת בע"ש קודם שתשקע החמה, וכן להתפלל ערבית של מו"צ"ש בשבת, לפי שתפילת ערבית רשות, ואין מדקדקין בזמנה, והראצ"ד השיגו (כדעת בעלי התוס'), דאין ראוי לעשות כן אלא לצורך שעה.

[ובציאור ענין זה, מדוע זה נחשב כמקום מנוה להתפלל ערבית במקום כשמוסיפים מחול על הקדוש, היה נ"ל עפ"י דברי הרמב"ם סו"פ כ"ד משבת (בהסבירו מ"ט גזרו חכמים על טלטול מוקצה) מפני שמקצת העם אינם צעלי אומניות אלא בטלים כל ימיהם... שכל ימיהם הם שובתים ממלאכה, ואם יהיה מותר... לטלטל כשאר הימים, נמצא שלא שבת שציתה הניכרת. ולשי"ה הר"ת (דזכור ושמור בדבור אחד נאמרו רק מקיש אמירת קדוש לשציתה ממלאכה, ולא ר"ל שכל מנוות היום קשורות אהדדי, כדעת הר"ן פר' כל כתיבי), נראה דזהו גדר מנוות הקידוש, לגרום שהשציתה ממלאכה תהיה שציתה הניכרת, וכעין ברכת המנוה (דאורייתא) הוא על מנוות השציתה ממלאכה, וזמה שמתפללים ערבית, מקיימים מנוות הקדוש. ונראה שלכך ס"ל לתוס' שמקום מנוה הוא להתפלל ערבית במקום, (כשמוסיפים מחול על הקדוש), דגדר ענין תוספת שבת היינו (כן הסביר רבנו ז"ל) ניהוג האדם באיסור שציתה ממלאכה, ואמירת הקדוש יש לה השפעה על אותה השציתה שתהפך להיות שציתה הניכרת].

ודין המשנה (ערוצין) הנ"ל (דמתנה אדם על ערוצו ומתנה אדם על הכלכלה של טבל) הוצא להלכה בשו"ע (או"ח תט"ז ס"ב). ואף שהרמב"ם כתב (פ"ו מיו"ט הי"ד) שלאחר שהתקינו הלוח הקצוע, יו"ט שני ש"ג דינו כשני ימים של ר"ה, ושני הימים בתורת ודאי הם, ואין לומר עוד ממנו"פ, עיי"ש בראצ"ד ובשטמ"ק לצינה (ו). ובשו"ע או"ח (הנ"ל) שלא נתקבלה דעתו בזה.

ובסיכום: שנה זו שחל שבועות ציום וא"ו וזיי"ן, בודאי אפשר להוסיף תוספת שבת, וכשמדליקים נרות שבת מסתברא שמצרכים להדליק נר של שבת ושל יו"ט, ומסתברא שיש מקום להקל, לסמוך על הפרמ"ג, ולהתפלל ערבית של שבת לאחר הפלג ציו"ט ראשון, ולהתפלל אתה בחרתנו, וא"צ לחוש לזילות דיו"ט ראשון, זמה שאנו מתפללים אתה בחרתנו עבור יו"ט שני. ובשאר שנים, שיו"ט ראשון של שבועות לא חל בע"ש, לאלו הקהילות שלא נהגו צמנהג מהרי"ל (שלא להתחיל מעריב בכל ליל יו"ט שני עד נאח) יש מקום לומר שאפשר להוסיף תוס' יו"ט עבור יו"ט שני, וממילא אם נתפוס כפרמ"ג, להקדים להתפלל ערבית (אתה בחרתנו) במקום לאחר פלג המנוחה ציו"ט ראשון.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכתר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

The Maharil cites the custom of German Jewry in his time to daven Maariv at the start of the second day of Yom Tov only after Tzeis Hakochavim (the halachic evening). The reason for this practice is to avoid a situation where the women would begin preparing for the evening meal while it is still the first day of Yom Tov, anticipating the return of the men from Shul. Should the meal not actually begin until after sunset, this would essentially be preparing on the first day for the second, which is forbidden. Not all communities follow this custom.

For those communities who do not follow the aforementioned custom of the Maharil, one who davens maariv early on the second night of Yom Tov must be careful not to begin preparations for the second day of Yom Tov while it is still the first day of Yom Tov (i.e. before Tzeis HaKochavim). However, if one accepts to begin the second day of Yom Tov early, immediately after the Plag HaMincha (which is 1¼ halachic hours before sunset) as many do in the summer months, it is permitted to prepare in the early afternoon of that day for a meal later in the same day - provided that the food will be eaten before sunset - since it is still technically considered the first day of Yom Tov. Accepting the second day of Yom Tov early does not transform the current day (the first day of Yom Tov) into the second day of Yom Tov.

On the first night of Shavuos, we follow the opinion that Yom Tov should not begin until after Tzeis Hakochavim in order to ensure that all 49 days of Sefiras Ha'Omer are considered "complete" and counted in their entirety. There are differing practices whether this refers to starting maariv after Tzeis HaKochavim or simply reciting kiddush at home after Tzeis HaKochavim. The Knesses HaGedolah contends that on the second night of Shavuos, we should also wait until after Tzeis Hakochavim before beginning Yom Tov, however, the Pri Megadim argues that this is not necessary since the days of Sefiras Ha'Omer have already been completed.

When accepting Shabbos or Yom Tov early, it is recommended to eat a k'zayis of bread after Tzeis HaKochavim, in order to fulfill the mitzvah of eating the Yom Tov meal on the actual day of Shabbos or Yom Tov (see the Mishnah Berurah 267:5).

This year, since we will be making an Eruv Tavshilin on Thursday, one can certainly cook and prepare on Friday for the second day of Yom Tov which is also Shabbos. When accepting Shabbos and Yom Tov early, one should be careful not to begin the meal once it is within a half hour of the time for reciting the evening Shema (i.e. Tzeis Hakochavim). If one davened Maariv already (after Plag HaMincha) according to some opinions it would be permitted to begin the meal even within a half hour of Tzeis

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

Hakochavim. However, since this is a matter of significant dispute it is preferable to avoid this situation and begin the meal earlier.

In order to fulfill saying the Shema together with the blessings in its ideal time (after Tzeis Hakochavim) when making early Shabbos or early Yom Tov, some have the practice to recite only the Shemoneh Esrei of Maariv following Plag HaMincha, and the Shema with its blessings (and Sefiras Ha'Omer) only later, after Tzeis HaKochavim. Since one has already davened the Shemoneh Esrei of Maariv, it is permitted to begin the Shabbos or Yom Tov meal, provided that there is more than a half hour before Tzeis HaKochavim.

[Often, the Shul calendar gives a time for Tzeis HaKochavim which includes extra time for Tosefes Shabbos. With respect to this law of not beginning a meal within half an hour of Tzeis HaKochavim, we should ignore that extra amount of tosefes and only calculate based on the actual time of Tzeis HaKochavim. Regarding the true time of Tzeis HaKochavim, there are varying opinions.]

צבי שכטר
כ"ו אייר תש"פ

מנהג בטעות

פעם אירע בישיבה שנמצאת טעות בס"ת בשצת בקוף עליית השביעי, ועשו כמבואר במג"א (קמ"ג ס"ק ד), שלא לומר הקדיש אחר שביעי, אלא השביעי יאמר ההפטר, דמעיקר הדין קיי"ל דמפטיר עולה למנין הקרואים, ושלל להוסיף ס"ת שני עבור המפטיר, וטעם הדבר שלא לומר הקדיש, דבגמ' איתא, שהמפטיר ננציא לריך שיקרא בתורה תחילה, ומשמעו - בלי הפסק.

המנהג הקדום הי' לומר קדיש אחר שלישי במנחה בת"ל, ורעק"א כתב שבטלו, מפני דברי המג"א האלו שהם עפ"י הד"מ, [עי' מג"א סי' רפ"ב ס"ק ט"ז ומחה"ש שמה]. ובט"ז למנחה המנהג הנפוץ הוא לומר ח"ק לאחר שלישי, בין הקריאה שבס"ת ובין קריאת ההפטר, וז"ע מאי שנא, ורצו ז"ל בשיעוריו טרח ליישב את זה.

והנה בשנים האחרונות נתחדש מנהג מחודש, שבין קריאת המפטיר (שבתורה) לקריאת ההפטר (שננציא) בשצת בבוקר שוהים שהייה ארוכה לומר מי שבירך להרצה חולים ביחד, ועוד ועוד, ועפ"י פשוטו אין זה נכון, דלשון הגמ' - לריך שיקרא בתורה תחילה משמעו תיכף בסמוך בלי הפסק, וכאמור. (נדפס לראשונה בקובץ בית ישראל, לו"ג הגרמ"י בעלסקי ז"ל)

בענין קריאת המפטיר

לעת עתה, שהדבר פוחת והולך, ורופאי הממשלה הקילו להתאסף בקבוצות קטנות להתפלל בחוץ, יעזו כמה רבנים, שמן הנכון שהבעל-קורא יוציא את הס"ת, יקבל את כל העליות [כדין השו"ע קמ"ג ס"ה], וגם לרבות ההפטר, יגזיה ויגלול, ויעשה גם את ההכנסה, למעט בכל מאי דאפשר אפשרות העצרת המחלה מאחד לשני, ומן הנכון לעשות כעיקר הדין, דהמפטיר עולה למנין שבעה (עי' תוס' מגילה כג. ד"ה חד אמר). שהרי הבעל-קורא כבר קיבל כל שבע העליות, וענין המשנה שמותר להוסיף בשצת היינו שיותר נז"א ישתתפו בקריאת הסדרה, אבל לא במקרה שרק אחד קורא את הכל. (עי' רמ"א לאו"ח רפ"ב ס"ה, אבל אם לא אמר קדיש וכו', ובמשנ"ב שמה ס"ק כ"ט.)

וממילא, אין לומר חזי קדיש בין מפטיר לקריאת ההפטר, אלא רק לאחר גמר ברכות ההפטר שאלאחריה (שם במשנ"ב). ובזו"ט של שבעות, מדינא דגמ' רק קורא צפרשת מעה"ס, והגאונים הנהיגו לקרוא פ' המוספים מפ' פנחס בתורת הוספה. [ועי' מג"א לסי' קל"ז סק"ו שקריאת פ' המוספים בסוכות הוא מדינא דגמ', אך קריאת פ' המוספים בשאר יו"ט הוא רק מתקנת הגאונים, כלומר, ובתורת הוספות.]

ולפי דברי הרמ"א (בסי' רפ"ב) שיש למנוע בכל מאי דאפשר מלתת שתי עליות לאדם אחד, ולפיכך (בנד"ד אם הצע"ק יקבל כל ה' העליות), מן הנכון שלא להוסיף עוד עלייה ששית ולקרוא מפנחס, אלא לסיים את קריאת בעלייה החמישית, ושלל לומר אז ח"ק, אלא לקרוא ההפטר מנציא, ורק לומר הח"ק לאחר גמר ברכות ההפטר שאלאחריה.

אכן עיי"ש ברמ"א, דבליית ברירה, שפיר עושים אף הוספה עבור אותו שכבר קיבל עלייה, כגון, אם כבר אמרו הח"ק לאחר העלייה האחרונה, אז מן ההכרח שיקבל עוד עלייה ולברך עליה, כדי שיוכל לקרוא ההפטר מן הנציא. ואולי צניד"ד,

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ' שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

להורות להשמיט קריאת פסוקי המוספים שמפ' פנחס מהווה הוראה התמוהה לרבים, (עי' יו"ד רמ"ב ס"י), ואולי י"ל דבליית ברירה כדאי להניח הכל כנדפס במחזור, לומר הח"ק לאחר העלייה (הקריאה) החמישית, ושיצרך הצע"ק עוה"פ על ההוספה שמפנחס, ומפטירין כדאשתקד.

ואף אם הצעל-קורא איננו כהן, עפ"י פשוטו עדיף שיקבל את כל העליות. ואף שמפני דרכי שלו' תקנו חכמים שלא ימחול הכהן על כבודו להקרא ראשון, (כמבואר צפ' הניזקין), בניור שלנו שהכל מצינים היטב את המנצב, י"ל דמילתא דלא שכיחא כזה ל"ג צו רבנן, ואין מן הנורח שינאחו כל הכהנים מצינהכ"ס.

ואם ירצו הקהל לעשות תשלומין על כל הסדרות שחסרו (מפ' כי תשא ואילך) מן הנכון להמתין עוד כמה שצתות עד שיקצו הרופאים שיהי' מותר לשנים לעמוד תוך ד"א אהדדי, ולהעלות אחר להפטיר צפ' שחסרו (פ' כי תשא) בתורת הוספה (לאחר ז' העליות), דמעיקר הדין מסתמא המקובל הוא שאין מחוייבים לקרוא כל מה שחסרו, ולהוסיף באמצע שציעי של פ' במדבר ולגלול הספר ולקרוא כל פ' כי תשא, קודם ברכת אשר נתן לנו, מסתמא זה שלא כדין, דאין מדגלין בתורה (סי' קמ"ד), ונוסף על הטעם המופיע בשו"ע - שמא תתבלבל דעת השומעים, מסתמא עו"ל דזה נחשב כקריאה שלא ככתבה. ובזמן שצעל-קורא יקבל כל ז' העליות, מסתמא זה לא נכון לעשות הוספה שיקבל כל שמנה עליות [עי' רמ"א לסי' רפ"ב], ומסתמא ג"כ לא מסתבר שיתחיל העלייה הראשונה מפ' כי תשא וימשיך לקרוא עד שני שצפ' במדבר (כמו שנוהגים בשמיני עזרת שחל בחול), דזה מקובל באחרונים - שלא להמשיך לקרוא לעלייה אחת מספר אחד (שמות) לספר שני (ויקרא ובמדבר), דזה ג"כ נחשב כקריאה שלא ככתבה, אבל לאחר שיהי' אפשר (מטעמי הצריאות) לקרוא לאחרים לעלות לתורה, יהי' אפשר לקרוא ז' עליות (למשל) צפ' שלח, ולאחר מכן לומר ח"ק, ולקרוא פ' כי תשא להפטרה. ואח"כ (למשל) בשבת פ' קרח, לקרוא ז' עליות צפ' השבוע, לומר ח"ק, ולקרוא להפטרה את פ' ויקהל, וכו' ולעשות התשלומין קמעה קמעה.

צבי שכטר
כ"ו אייר תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רב' שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

והי' מחנך קדוש

רז"ל הצינו מפסוק זה, דבכל פעם שיש עמנו שכינה, בעיני קדושת המחנה מלד ערוה לואה ומ"ר, דצמחנה החיילים הצטיחה התורה, כי ד' א' מתהלך בקרב מחנך להלילך וגו', והוה"נ בשעת תפילה ות"ת, ששכינה כנגדו. וצמחנה החיילים נחלקו צירושלמי (ע' ר"ח ספ"ק דערוצין) כמה חיילים בעיני צמקום אחד להחשב כמחנה. וצחזו"א (שמה) הציין להלכה דכל צי עשרה שכינתא שריא, כלומר, אם יש עשרה חיילים שראויים להצטרף למנין.

ועיי"ש בילקו"ש לפ' כי תלך דכלול צדין קדושת המחנה לתפילה שלא יהיו נשים וגברים צתערובת [וע' אגר"מ א"ח ח"א סי' ל"ט], אלא בעיני הרחוקת ד"א אלו מאלו, ושמה בצאור הזית רענן (מצעל המג"א) הציין, דשיעור זה של ד"א נלמד מה"א יתירא דכתיב אלל חנה (ריש ס' שופטים), שאמרה לעלי הכהן, אני האשה הנצבת עמכה צוה, והצינו מזה רז"ל [עי' גמ' ותוס' ברכות (לא:)] שלא היו תוך ד"א אחד לשני, אלא תוך האמה החמישית, ועי' משנה ספ"ג דנגעים דמשמע מהר"ש והרע"ב שמה דשיעור ד"א דאורייתא הוא, שזה "מקומו" של המתפלל, וע"פ פשוטו היה נראה שאפילו גבר המתפלל ציחידות צציתו אין לו להתפלל תוך ד"א לאשתו או לאמו ולאחותו, דע"פ פשוטו משמע שחנה התפללה צמשכן שילה ציחידות, ואעפ"כ נוהרה שלא להתפלל תוך ד"א לעלי הכהן.

כשיתחילו לסדר מנינים לתפילה ולקרה"ת מחוץ לצמים, ומסתמא אף הנשים ירצו להשתתף, יש לזהר צוה. וצביהכ"ס נהגו לדקדק שלא מספיק הרחקת ד"א, אלא בעיני נמי מחיצה, אבל אין זה צצחינת מחיצה המתרת, שלפורסו אסור מדרבנן, שדינו כעושה אהל עראי מתחילה צצצת, אלא רק נחשב כמחיצה לנניעות צעלמא, שהפורסו צצצת נחשב כמוסיף על אהל עראי, כי צבר יש צפנים צצית מקצת נניעות, עי' משנ"ב לאו"ח שט"ו ס"ק ה', דצשעת דרשת החכם, דקאמר הוא לאו דוקא, אלא דהוה"נ צשעת התפילה (כן שמעתי מרבנו, ז"ל). ואף דמעיקר הדין קשה להצריך מחיצה כשיתחילו להתאסף להתפלל צצבור צחון, מכ"מ צריכים לזהר שלא יהא נראה כמחקה את המינים, עי' משנה ספ"ב דחולין. ומן הנכון לזהר צוה כשמתפללים צצצע ברכות או צצחונה שירחיקו הגברים ד"א מהנשים.

Davening creates a place of kedushah where the Shechina rests. It is considered a lack of sanctity if men and women daven in the same location. Therefore, when davening outdoors, if the women would like to participate as well, and a mechitzah is not available, there must be a separation of four amos between where the men and the women are standing. Similarly, even when one is davening in their home alone, the men and the women should be four amos apart. This would obviously not be sufficient to satisfy the requirement to have a mechitzah in the shul which demands a bona fide partition.

צבי שכטר
כ"ו אייר תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ' שכתר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

מנהג הנחת פרחים רות ואקדמות

ציו"ט של שבועות זכר למעמד ה"ס [שהי' שמה עשז ופרחים, כדכתיב גם הלאן והצקר אל ירעו וגו'], נהגו להשים פרחים בציהכנ"ס מסביב לצימה, כי קוראים מן התורה מע"ג צימה, זכר לקבלת התורה, שנמסרה מע"ג ההר, וציהמ"ד (מבואר באחרונים) שכולו מיוחד ללמוד תורה, א"צ צימה לקרה"ת, כי כל שטח ציהמ"ד חשיב כע"ג ההר, ושמים הפרחים מסביב לציהמ"ד. [ובחיי"א (כלל קל"א סעי' י"ג) הביא שהגר"א ביטל המנהג, כמוצא במשנ"צ סי' תל"ד ס"ק י.] אבל לשטוח עשזים בציהמ"ג, אף שכן נזכר ברמ"א (לסי' תל"ד ס"ג) וצמג"א שמה, פרט זה לא נזכר לא בהגהות מנהגים ולא במהרי"ל, וכמדומה לי שכעת הרבה לא נהגו כן, ורק כמו שצת ושאר יו"ט מטעם כבוד ועונג ושמחה, ואף שכעת בשעת המגפה מתפללים בציהמ"ג, אין הצית נחשב כע"ג ההר, ואין בזה משום זכר למעשה"ס.

ומסתברא שמנהג קריאת מגילת רות היינו דוקא בצבור, ואין חיוב מטעם מנהג לקרוא כשאין שמה מנין, ופשיטא דאי' ליכא, אבל אף היחיד הקורא מתוך הקלף נראה פשוט שאין לו לצרף.

וגם לומר הפיוט אקדמות, ע"פ פשוטו רק הונהג לאומרו בצבור, ונר' פשוט שאין חיוב מטעם מנהג לאומרו ביחידות, אבל נר' שגם כאן אי' ליכא, דאין זה תפילה שנאמר שאין מלאכי השרת מכירים בלשון ארמית, אלא זה שירה וזמרה, כפיוט קה רבון עלם שמומרים בשבת, שנהגו לאומרו אפילו בלי עשרה.

צבי שכתר
כ"ו אייר תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

הדרכות לחצרה קדישא צמתי קורונה

א. שמענו שבכמה מקומות יש שקוצרים את המתים בשקים של פלסטיק (מפני המגפה) שלא מתפוררים, וד"ז מונע עיכול הצפר, או עכ"פ מאחר עיכול הצפר, וכבר הצאנו מהגרמ"פ ז"ל שאין זה נכון. ומן הנכון, או להוציא לגמרי את המת מן השק, או לכה"פ לקרוע את השק.

ב. שמענו מהר"ר אלחנן זאהן, שיחי', שמשך שני החדשים האחרונים כמה וכמה מאות נפטרו, והח"ק עשו צהם טהרה- לחצאין, באופן ששמרו על זריאותם צוה שהיו מלובשים מעילים מיוחדים כדצעי (PPE), ואף אחד מהם לא נחלה, ע"כ מן הנכון לאלה שעד כאן דקדקו שלא לעשות שום טהרה כלל (מפני הסכנה), שמעתה יתחילו לנהוג עכ"פ צעשיית מקל-טהרה, ובלבד שלא יהיו מפחדים.

ג. ואם אין אנשי החצרה יודעים איך להתלבש צמעילים המיוחדים האלו, אפשר לקדר בקל, שאו רופא, או אחות, יראו להם לאנשי החצרה דרך זו"ם היאך לקדר את זה.

ד. וכשיעשו את הטהרה, ידקדקו להזהר בכל האזהרות שהרר"א זאהן יפרסם, כגון שימת הכותנה באף וצפה של הנפטר בזמן הטהרה למנוע נוזלים מליפול על החיים, וכדומה.

צבי שכטר
כ"ו אייר תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכתר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

י"ז בתמוז

ציום ה' ל' פנחס הצבא, אם עדיין לא ייבנה ציהמ"ק, תתקיים התענית, והיות שהמגפה עדיין נמצאת אצלנו, הרצה חוששים להתפלל בפנים צביהכנ"ס ומעדיפים להתפלל בחוץ, כעצת הרופאים.

אכן צעיר נוא יארק מוג האויר (צדרך כלל) הוא חס מאוד צקיץ, והיות שציום התענית אקור לשתות, קיימת אפשרות לא כ"כ רחוקה של התייצשות (דיהייריש"ן), ואף שצודאי מעלה גדולה היא להתפלל צניצור, אצל זה פשוט שאין מחוייבים למקור את הנפש על כך, ובמקום חשש חולי, עדיף להשאר צצית ולהתפלל ציחידות.

Should the Beis Hamikdash not be rebuilt, we will fast on Shiva Asar B'Tamuz. As a result of the ongoing danger of Coronavirus, there are many who are still uncomfortable davening indoors, and have been following the medical recommendation to convene in outdoor venues.

Although davening with a minyan has great value, it does not take precedence over safety, or over the importance of fasting on Shiva Asar B'Tamuz. As there is a clear concern of dehydration when spending time outdoors in the hot summer months, if one feels that as a result of their davening outdoors they may be required to drink on Shiva Asar B'Tamuz, it would be best to daven at home without a minyan. In areas where the heat is significant, it would be best not to conduct minyanim at all under these conditions, as they would place people in a position of either endangering their health or of compromising the fast.

צבי שכתר
ט"ו תמוז תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

חבלות דבין המנרים

רבנו ייסקד (עפ"י צהגר"א) שצכל מנהג, צעינן שיהי מתאים עם איזה מושג צהלכה, וחבלות דמי"ז צתמוז עד ר"ח אב, גדרו כ"צ חודש, וצט" הימים, גדרו כשליש, וצט"ז - מדינא, דינו כשצעה (חוך מכפיית המטה ועטיפת הראש שהם קיומים ולא איסורים), וממילא, עד ר"ח אב יש להקל צתספורת אס כצר הגיע למצב של עד שיגער צו חצרו, ולפי הצנת האגר"מ צרמ"א גדר ענין זה היינו להמתין כפל הזמן שממתינים (צדרך כלל) צין תספורת לתספורת, ולא לה שמגלחים זקנס פעם צשצוע (או כ"פ צשצוע), יהי זמן זה הרצה פחות מג' חדשים שהזכיר הרמ"א לעינן תספורת (וכמוכר צצר צתשו' מהר"ם ש"ק). ונהגו שלא להקשיצ למוסיק"א צ"צ חודש, ונראה פשוט דהיינו דוקא אס תכלית ההקשצה היא צכדי לשמת, אצל מי שהוא צמנצ של מרה שחורה ועצבות, ורוצה להקשיצ למוסיק"א צכדי לפקח את עצבותו מעליו, אין זה צכלל המנהג. וכעת (תמוז תש"פ) שכל העולם שרוי צצער מחמת המגפה שפשטה צכלל העולם כולו, והרצה שרויים צמרה שחורה, נראה שיש להקל צזה. וצפרט צע"ש כדי שלא יכנס לשצת כשהוא צמנצ שכזה, השוה גמ' ערוצין (מ:). ועי' מה שהרחצנו צזה כ"ה ניסן תש"פ.

The period of mourning beginning on Shiva Asar B'Tamuz (The Three Weeks), is patterned off of the classical laws of Avelius when mourning a deceased parent. When mourning the loss of a parent, we have a custom to abstain from listening to joyful music. However, one would be allowed to listen to music if they felt it was needed to help assuage their personal feelings of anxiety or depression. At the current time due to the ongoing pandemic, the entire world is in a state of uncertainty and concern. One who feels compelled to listen to music in order to help alleviate their tension or pressure would be allowed to do so. This would especially apply to Erev Shabbos, when listening to music would create a positive frame of mind in anticipation of Shabbos.

צבי שכטר
ט"ו תמוז תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רב' שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

חצלות דט' הימים

מנהג האשכנזים הוא, שצט' הימים אין מכבסים בגדים, כמו בשלשים. ונראה פשוט שרופא הנמצא צביה"ח בכל יום, ורואה לכבס את בגדיו מפני חשש הדבקות הקארונא, דבדאי מותר, וכמו שהזכיר הרמ"א (יו"ד סי' שע"ד סע' י"א) מתשו' מהרי"ל די"א דבשעת המגפה אין נוהגים חצלות שצעה, ועיי"ש במהרש"ם, שכונת הי"א האלו הוא לענין זה, לכבוס הבגדים. [ולאו דוקא רופא, דהוה"נ אחר שחושש להדבקות המחלה]. עי' מש"כ מזה כ"ה ניסן תש"פ.

Ashkenazic custom is to refrain from laundering clothing from Rosh Chodesh Av through Tisha B'Av (the Nine Days). A medical professional or anyone else who is concerned about the spread of infection on their clothing, may launder their clothing even during this time period.

לקצר התפילות

צממה בתי כנסיות רוצים למעט בכל מאי דאפשר זמן התפילה ביחד מחשש העצרת המחלה (שעדיין נמצאת חללו), והציעו שציל ט"ז יש לומר קדיש תתקבל לאחר גמר תפילת ערבית, ולומר עלינו, ולאחריו קדיש יתום, ויך כל אחד לביתו, ואח"כ יקראו איכה ויאמרו הקנות צו"ס. [ואף דע"פ פשוטו ליכא מנהג לומר קהלת או שה"ש ביחידות, אבל מצוה צאחרונים שכן נהגו לקרוא איכה ביחידות]. והיא הצעה נכונה, וצריכים לזיזר שלא לומר הקדיש שלאחר גמר קריאת איכה ואמירת הקינות, מאחר דליכא עשרה במקום אחד.

וכן הציעו לגמור תפילת שחרית צט"ז צבקר, ולומר כל הקינות אח"כ ביחד דרך צו"ס, כשכל אחד ואחד יהיה כבר צביתו. ומן הנכון להנהיג כן.

וכן הציעו לקצר התפילות ציום י"ז בתמוז, להשמיט אמירת הסליחות תיכף לאחר חזרת הש"ץ דשחרית ולאומרם לאחר גמר התפילה דרך צו"ס כשכל אחד ואחד כבר יהי' צביתו. ומן הנכון שלא לומר אז י"ג מדות, שכידוע נחלקו האחרונים אם דינס כדבר שבקדושה להצריך עשרה, והמקובל הוא להחמיר בזה.

ואלו שמתפללים בכל יום בעשרה בחוץ, וחוששים צי"ז בתמוז שמא יחלו מחמת גובה החום, ויתפללו כולם צביתם ביחידות, אפשר להם לומר הסליחות דדרך הצו"ס ובהשמטת י"ג המדות, וכנ"ל, וא"נ אפשר לנהוג בהצעת חכם עובדי' ז"ל (יחיה דעת ח"א סי' מ"ו) לומר הסליחות בקשר לתפילת המנחה (שילכו להתפלל בצבור, כי אז מסתמא לא יהי' כ"כ חם), וכמו שנוהגים ציו"כ קטן.

There are many communities who have been curtailing their tefillah b'tzibur in order to limit the amount of potential exposure between participants. On Tisha B'Av, they may daven maariv and shachris b'tzibur and then continue as a community with the recitation of Eicha and Kinnos via zoom in each individual home.

צבי שכטר
י"ז תמוז תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רב' שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

התפילות צביהכ"נ בר"ה

מטעמי בריאות מתרחקים (אחד מן השני) צורך ד' אמות (בשעת המגפה), וצורך כלל ציהכ"נ מלא על כל גדותיו צימים הנוראים, ומסתמא ינטרכו לעשות צ' מנינים, מנין של השכמה בשעה שבע, ומנין רגיל בשעה תשע, וצכדי לגמור המנין הראשון בזמן, ינטרכו להשמיט את כל הפיוטים, ואף שזה כבר כמה וכמה מאות שנים שנהגו לומר כל הפיוטים הנדפסים במחזור, נראה פשוט דצכה"ג (שהמגפה עדיין שוררת בכל העולם), ויש שעה"ד גדול, א"ל אפילו התרת נדרים צכדי להשמיטם, וכדברי הדגמ"ר ליו"ד (ס' רי"ד), ומנהג משפחת רבנו ז"ל הי' להשמיט מלומר את הפיוטים (חוץ מהארוח ציד מדת משפט) בכל שנה שר"ה חל בחול (מפני בעיית ההפסק בין התקיעות). ואם ירצו לומר הפיוט ונתנה תוקף, אף שאיננו הכי - חשוב, הרשות צידם, וכן נראה שאם צכדי לגמור את כל התפילות בשעה תשע ינטרכו לקצר בתקיעות, הרשות צידם שלא לדקדק אחר מאה קולות, דאף זה איננו מדינא, אלא ממנהגא (הוצא בתוס' סוף ר"ה), וא"ל אפילו התרת נדרים צכה"ג, וכנ"ל מהדגמ"ר.

ואולי אף כדאי לקצר צפסד"ז, ויש צזה כללים איך לקצר, ומן הנכון ליזהר צמה שהציא החי"א צשם הגר"א, שצשויו"ט צרכת ישתצח מתחילה מנשמת כל חי, ושמעתי שיש עכשיו צתי כנסיות שמתפללים צהם צצצתות (צריחוק מקום וחלונות פתוחים וכו') שמתחילים כולם להתפלל (ביחידות, צציתם) ורק צאים לציהכ"נ להתחיל להתפלל משוכן עד, וע"פ פשוטו אין זה נכון, דזה ממש צאמצע הצרכה, ומוצא צספרים שהאדמו"ר ר' משה ליב מסאסוב כששימש כש"ץ צשויו"ט הי' מתחיל מתחילת הצרכה - מנשמת כל חי, וכן שמעתי מאצי ז"ל שצצעירותו למד צישיבת ויז'ניץ (צאירופא), והרבי כששימש כש"ץ צצצת הי' מתחיל צנגון מיוחד מתחילת נשמת, שזה תחילת הצרכה, וע"פ פשוטו אינו נכון ללכת מציתו צרחוב לציהכ"נ צאמצע הצרכה.

Due to the need for social distancing during the current pandemic, there is a concern about adequate spacing in shuls for the Yamim Noraim. Minyanim will probably have to abbreviate the davening in order to accommodate the many who will be in need of an indoor space to daven. If need be, all of the Piyutim can be deleted as well as some of the extra shofar blowing that we have the custom to do throughout the davening. (The basic shofar blasts are the ones after maftir and those included in the chazaras Hashatz).

Should there be a need to abbreviate the Pesukei D'zimra as well, one must still make sure that it is done based on the rules of priority that govern the Pesukei D'zimra. Either way, if the congregation will be convening after reciting Pesukei D'zimra on their own, they cannot begin from "Hamelech" or "Shochen Ad" but rather from Nishmas which is considered the beginning of the paragraph.

צבי שכטר
כ' תמוז תש"פ

בעניני תפילה

א.

בברכות (יא.) דרשו מהכ"ף הסופית שצמתי התיבות בצמתך... ובלכתך וגו' (דהו"ל בצמת ובלכת) דדוקא בצמת דידך ובלכת דידך חייב בק"ש, לאפוקי העוסק במצוה שפטור מן המצוה, ולאפוקי חתן הכונס את הבתולה, דטריד טרדא דמצוה. ולא המשכו בגמ' לדרוש הכ"ף הסופית מהתיבות שצמך וצמך. וערמז"ן צמלחמות (צקטע הראשון שצמך ברכות) דצמך כהת"כ תמיד קוצעים את ההלכות עפ"י הרוז, [השוה גמ' פסחים (כג.) על הארץ תשפכו כמים, דר"ל רוצ מים, שמומרים בהנאה; וכן עגמ' בנהדרין (סט.) דכל ימיו של בן סור"מ אינם אלא ג' חדשים, דדרשינן בן ולא הראוי לקרותו אב, ורוז נשים מתעצרות לט' חדשים וכו'], ושאיני ק"ש דכתיב בלשון יחיד – שצמך, שצמעה"ד מי שעדיין לא קרא ק"ש של ערבית עד לאחר עלות השחר, ראוי לקרותה אז, דהכא שאני, דאזלינן בתר מיעוט בנ"א, [דאיכא אנשי דגנו בהיא שעתא, ואע"ג דמיעוטא הוא, כיון דאפקיה רחמנא בלשון יחיד, משמע שצמך דידך, כדרשינן בפ' הי' קורא – בלכתך דידך, וכיון דאיכא אנשי דגנו... עדיין מצי קרי עד הנך החמה... ורוזא דאנשי לא קיימו עד שיכיר אחד את חברו... רש"י שהי' אומר שצמעה"ד או דעצד משעלה עה"ש י"א... דכי היכי דהתם חיישינן למיעוטא דגנו, מדכתיב שצמך (בל' יחיד), אף ה"נ חיישינן למיעוטא דקיימו, מדכתיב צמך (בל' יחיד)].

ועי' משנה ברכות (כג:) ירד לטבול, אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות עד שלא תנך החמה, יעלה ויתכסה ויקרא, ואם לאו, יתכסה במים ויקרא. ועי"ש בגמ' (כה:) לימא תנא קתמא כר' אליעזר דאמר עד שתנך החמה, אפילו תימא ר' יהושע, ודלמא כותיקין וכו'. הרי להדיא שיש דין לכתחילה לקרוא ק"ש כותיקין אפילו אינו מלוכש די-זרכו, ואפילו לא יסמוך עכשיו גאולה לתפילה, רק שהגיע הזמן של משיכר, אשר לדעת הגרמ"פ ז"ל היינו (בנוא יארוק) צין ל"ה למ' דקות לפני הזריחה, עליו לצרך ברה"ת ולקרוא ק"ש. ומסתמא ה"ט, דבכהת"כ תמיד קוצעים את ההלכות עפ"י הרוז, ורוזא דאנשי קמים שצעה וז – שמכיר את חברו וכו', וזהו עיקר הפשט בתיבת צמך – שצעה שרוז בנ"א קמים צמך. א"נ י"ל דה"ט דהך מדת חסידות, דכתיב ייראוך עם שמש (תהלים) ופרש"י (ט:) מתי מחייראין ממך, כשמוראך מקבלים עליהם דהיינו... צמך"ש. והרצה אין מדקדקים צזה.

ב.

מדברי השו"ע או"ח (סי' א ס"ה) טוב לומר פ' העקידה ופ' המן... ופרשת קרבנות וכו', משמע שלומר פ' התמיד בכל יום הוא רק מדת חסידות. אכן ע' גמ' סוף מגילה (לא:) ששאלת אברהם אבינו (צמה אדע וגו') היתה – באיזו זכות יזכו בני להחזיק בא"י, וענהו הקב"ה (קחה לי עגלה וגו') בזכות הקרבנות. ושזו שאלו – תינח בזמן שציהמ"ק קיים, בזמן שאין ציהמ"ק קיים (כגון לאחר שנת תש"ח) – מה תהא עליהם. והשיב הקב"ה – שכל זמן שקוראין פ' הקרבנות, מעלה אני עליהם כאילו מקריבין לפני קרבן וכו'. ובר' יונה פ"ק דברכות הדין גמור דאורייתא. שכבר עמדו הראשונים על כך שאנו קוראים ק"ש צע"פ. (ואפילו קוראים מתוך סידור, דינו כקריאה צע"פ, מאחר שאין שמה ספר שלם שנכתב כהוגן בכתב אשורית על קלף כשר, ואפילו קורא מחומש או מתנ"ך הגדפס על נייר, דינו כקורא צע"פ.) ועי' גר"א לתמורה (יד:) הסובר שהעיקר כאותה דיעה שצמך, שדין זה רק שייך בקורא להוציא אחרים ידי חובתם, כלומר, שאין זה פרט צה"ל לימוד התורה,

אלא פרטו במסירת התורה לאחרים. וע' מזה צס' צנין הלכה (להגר"ח זימערמאן ז"ל) צמש"כ על הקדמת הרמב"ם למשנה תורה (שתמיד כתבו מגילות סתרים כששמעו חידושים מהתושבע"פ). וע' מחבר צאו"ח (סי' מ"ט) שהציא תירוץ אחר. וצרבנו יונה פ"ק דצרכות (י:) הציא צסם הר"ר שלמה מן ההר, שכל פרשה (כגון ארמי אוצד אבי' או ק"ש או פ' הקרבנות) שיש חובה לקרותה, מוצן מאליו שמותר לקרותה בע"פ, והצין שכל מה שאמר הקצ"ה לאצרהס אצינו (שכל זמן שקורין פרשת הקרבנות) – יש לזה תוקף של דין דאורייתא, אע"פ שאין זה מפורש להדיא בתושב"כ. והרבה אין מדקדקים לקרוא פרשת הקרבנות, ואין זה נכון.

ג.

מבואר צמשנה צרכות (ט:) דהקורא מכאן ואילך (לאחר ג' שעות) לא הפסיד כאלס הקורא צתורה, וצגמ' שמה (י:) ציארז צכונת המשנה דר"ל, שלא הפסיד הצרכות. וסיוס לשון המשנה – כאלס הקורא צתורה, צריך ציאור, היאך יש צזה המאמר (כאלס הקורא צתורה) נתינת טעם צמה שאמר התנא מתחילה (שלא הפסיד הצרכות). והצציר צזה רצנו עפ"י דצרי תר"י שמה (דף ה' ע"א צדפי הרי"ף) צסם הר"ר שלמה מן ההר ז"ל דאתא לאשמעינן, דאע"פ שצצרים שצכתצ לא נתנו לאמרן בע"פ, ושאר פסוקים אסור לקרוא בע"פ, אפ"ה ק"ש יכול לקרות בע"פ אפילו אס כבר עבר זמנה, אע"פ שאינו קורא אותה עכשיו לשם חובה, דכיון שנתנה פ' זו לאומרה ע"פ חובה, יכול לאומרה בע"פ אפילו שלא לשם חובה, כל פעם שירצה, דתמיד חשיבא כקריאת פ' שמע. ופרשיות אלו (שלפעמים יש חובה לקרותן) לא נכללו מעולם צכלל האיסור הזה דצצרים שצכתצ א"א רשאי וכו'.

וצאור כונת המשנה הנ"ל, דצרכות ק"ש מהוות (מדצצנן) חלק מקריאת פ' שמע, דג' הצרכות הרי מפרשות את התוכן של כל פרשה מג' הפרשיות של שמע, דפרשה ראשונה ענינה קצלת עומ"ש, וייחוד ד', ולפיכך מוצירים צצרכה ראשונה מדת יוס צלילה, ומדת לילה ציוס (צרכות יא:) להדגיש שיש רק קל אחד שצצרא יוס ולילה ואת הכל, דלא כדעת עוע"ז שהיו סצורים שמי שצצרא יוס לא צרא לילה, ואשר ע"כ מכניסים שירת המלכים (צשחרית) צצרכה ראשונה (קק"ק וצרוך צבוד), שזה כעין קצלת עומ"ש. ותוכן הפרשה השניה הוא קצלת עול תורה ומצוות, ולפיכך צצרכה שני' משמשת צצרכת התורה (אס לא צירך מקודס) וכוללת גם קצלת עול המצוות. ופ' ויאמר ענינה זכירת יצי"מ, וזהו ענין צצרכה שלישית דגאל ישראל, ומוסיפים להזכיר צזה גם מכת צכורות וקריעת י"ם, כמו שהציאו הראשונים מהתוספתא ומהירושלמי.

ואף שמן התורה סגי צקריאת ג' הפרשיות, מדצצנן צעינן שיקרא ק"ש עם צצכותיה, כלומר, על סדר הצרכות [ע' מש"כ צזה

¹ וכמה פעמים העיר רצנו על כך (צשיעוריו על ההגדה סמוך לחג הפסח), שחכמים תקנו לקיים מצות סיפור יצי"מ צליל הפסח צאופן מיוחד של תלמוד תורה, צצירוף של לימוד תושב"כ ציחד עם דרשות מהתושבע"פ על אותה פרשה, ומ"ט צחרו צדוקא צפ' ארמי אוצד אבי, ולא צפרשיות שצחומש שמות – שמות וארא צא צשלת. והי' רגיל להזכיר פרש"י עה"פ (ר"פ כי צצוא) הגדתי היום לד' א', שאינך כפוי טובה, וי"ל דזהו כל עיקרה של מצות סיפור יצי"מ – להכיר טובה להקצ"ה על ענין זה של יצי"מ, ואשר על כן צחרו צדוקא לדרוש פרשה זו של ארמי אוצד אבי, אשר זהו תוכן הפרשה.

אכן עפ"י דצרי הר' שלמה מן ההר הנ"ל יש לומר עוד, שלפיכך צחרו צפ' ארמי אוצד אבי, דפרשה זו מותר לקרותה בע"פ אפילו שלא צשעת הצאת ציכורים, ואס ירצו לדרוש פ' שמות וארא צא או צשלת, יצטרכו להציא ספר שמות כתוב על הקלף, ואפילו לדעת הגר"א, שכל הדין הזה של דצרים שצכתצ א"א רשאי וכו' לא נאמר אלא לענין להוציא אחרים י"ת, נמי היתה צעיא, דצגמ' סוף פסחים (קטז:): מבואר שצומן האמוראים היו נוהגים שהאחד הי' אומר את ההגדה וכל השאר יי"ת ע"י שומע כעונה. [וכ"ה צרי"ף וצרמב"ם וצשו"ע]. וממילא, כשצחרו לומר פ' ארמי אוצד אבי, לפי"ד הר' שלמה מן ההר ליתא לצעיא זו.

צס' ארץ הנצי עמ' כ"ו], שכל זרכה וזרכה זאה לפרש ולהצהיר את ענין כל פרשה ופרשה, וזלא קרא ק"ש זומנה וזא לזרך זרכות ק"ש לזחר זמנה, לא סגי זאמירת הזרכות, אלא זעינן שיקרא הזרכות זצירוף ג' הפרשיות, ושחשז קריאתו הפרשיות כחפזא של ק"ש, דזחרת לא יתכן לזרך הזרכות, שזאות רק זצירוף קריאת הפרשיות של שמע, ולוה זאה המשנה וחדשה, שאף הקורא ק"ש זאופן שאינו יי"ח שמע, (כגון לזחר זמנו), מכ"מ חשיזא קריאתו כחפזא של קריאת פרשיות של שמע, (וזשר על כן מותר לו לקרותן אפילו על פה, וכזמור), וזה ר"ל המשנה – כזדס הקורא זתורה. [כן שמעתי מרבנו, ז"ל, וכזר הזזאו הדזרים אללנו צס' ארץ הנצי עמ' כ"ו-כ"ז].

[וכעי"ז שמעתי מרבנו, ז"ל, לא לענין קריאת פרשה, אלא לענין כתיבת פרשה, שזחשו' הריטז"א (סי' קמ"ז) כתז דזעינן כתיבה כסדרן לד' הפרשיות של תפילין אף צס"ת. והדזר היה תמוה זעיני, דרק זתפילין ומזוה זעינן כתיבה כסדרן ולא צס"ת. וכשהזעתי הדזרים לפני רבנו, העיר תומ"י מכח הגמ' פ"ק דעירובין (ג.) דזס מוזחקין לה מן התורה, אזי פ' סוטה זצס"ת יש לה חלות-שס של פרשת סוטה, ואין מטילין זה קנקנתוס, דזעינן כתז שיכול להמחות. וה"ל אית לי' לריטז"א, דד' הפרשיות של קדש והי' זיזאך וכו' הכתובות צס"ת יש להן חלות-שס של פרשיות של תפילין (לענין כתיבה), ודין כסדרן לא נזמר רק בקשר להכשר התפילין, אלא דין הזז זה זכתיבת הפרשיות של תפילין. (והזזאו הדזרים אללנו צס' זעקזי הזאן עמ' ת.).]

7.

זגמ' שזת (ק"ח): א"ר יוסי יהא חלקי עם גומרי ההלל זכל יוס. איני. והזמר מר, הקורא הלל זכל יוס הר"ז מחרף ומגדף. כי קזמרינן זפסד"ז. וזגדר פסד"ז נחלקו חכמי הזרפתים עם הגזונים. לדעת הגזונים ענין פסד"ז הזז זכדי לקיים דין (זרכות זז). לעולם יסדר זדס שזחו של הקז"ה וזח"כ יתפלל, ומעיקר הדין, מספיק זס יקדים ג' זרכות ראשונות לזרכות הזמנעיות שהס הזז קשת זרכיו, וזח"כ לסיים זג' הזחרונות זהודי'. אלא שזמסימים גזולה לתפילה, וזרכות ק"ש הזז תוספת הדור זעינן זה של יסדר זדס שזחו וכו', ולתוספת הידור תקנ"ח את ענין פסד"ז – זתורת רשות,² זשר לפיכך זמר התנז ר' יוסי יהא חלקי וכו', שמקוה שיוכל תמיד לומר פסד"ז לפני זרכות ק"ש.

ומי שזכנס לזיהכנ"ס זזיחור, והש"ך זזר הגיע לזרכו, מזוזזר זשו"ע (סי' נ"ז, ועיי"ש על הגליון זהערות זשל זזרהס) שתיפלה זזזור זשלמותה היינו לענות זרכו עם הזזור ולהמשיך עמהס עד שיתפלל תפילה זלזש עמהס, וזכה ג' – שזזר גמר להתפלל, לדעת הגזונים – שזז אין משמעות לזמירת פסד"ז. ולזחכמי הזרפתים, נוסף על ענין הג"ל יש עוד ענין זאמירת פסד"ז, שיש זו קיום של הלל,³ וכלשונו של ר' יוסי – יהא חלקי וכו', וזמן הלל כזזוזר זמשנה זמגילה (כ): הזז כל

² עי' משנה מגילה (כא). ר"פ הקורא עומד, שמקום שנהגו לזרך יזרך, ושלא לזרך, לא יזרך. ועיי"ש זגמ' (כא): זמר זזיי לא שנו אלא לזחריה, אזל לפנייה, מזוה לזרך וכו'. וע"פ פשוטו הי' נראה שאף זרכה הרז את ריזנו וכו' ג"כ נתקנה ע"י זנשי כנה"ג, אלא שנתקנה זתורת רשות, ולפיכך תלוי זמנהג המקום. וכן מזינו כה"ג זזרכה יהללון שזמרים זסוף ההלל, שזזוזר זמשנה פסחים (ק"ז): זציעי גומר עליו את ההלל וזומר עליו זרכה השיר, ומזוזר שמה זגמ' (ק"ח). מאי זרכה השיר, ר' יהודה זומר יהללון, ועמדו על כך זתוס' – איזו חידוש יש זזה, הלל תמיד זמרים יהללון זסוף ההלל, וזיזרו, דכל השנה כולה תקנו זנשי כנה"ג זרכה יהללון זתורת רשות, וזשר לפיכך תלוי זמנהג המקום, [כזזוזר זמשנה סוכה (לת.) וזגמ' שמה (לט.)], וזליל פסח תקנוהו זתורת חובה. וכן הי' נראה לומר זנוגע לתקנת פסד"ז עם זרכות זרוך זזמר וישתזת, שנתקנו זתורת רשות, להדר זעינן זה של יסדר זדס שזחו של הקז"ה וכו', זכן עתשו' משכנ"י (זחז"ח סי' ס"ז) שלא כתז כן.

³ אלא שהזדל יש זין הלל המזרי (זזזזת ישראל ממזרים הנזמר זג' רגלים) לזין ההלל של פסד"ז, דזפסד"ז מהללים להקז"ה על חוקי הטבע, ואילו זהלל המזרי – מודים להקז"ה על הנסים, וזשר לפיכך הזמרו זכל יוס הר"ז מחרף ומגדף, שמקרא דחוק נתן ולא יעזור יש לנו ללמוד שאין הקז"ה רזוה לשנות חוקי הטבע, וזשעת יזי"מ כתוז וירד ד', שזו הייתה ירידה עזורו, שהזרך לעשות נסים. [עמש"כ מזוה צס' מפניני הרז, פ' שמות, אות ז'.

היום, וכמו שמן הנכון לומר הלל בשלש רגלים תיכף לאחר חזרת הש"ץ דשחרית, אבל אם מאזיזה טעם לא אמרו אז, במקומו הנכון, קיי"ל לדינא שזמנו כל היום, אזי כמו כן בפסד"ז שהוא ג"כ צחינה של הלל, וזמנו כל היום. וקיי"ל לדינא צוה כהכרעת הרמב"ן בתשובה, להחמיר לשתי הדעות, ובלא אמר פסד"ז לפני השמו"ע דשחרית, יש לו לאמר אחר גמר התפילה, לחוש לש"י חכמי הרפתחים, אך יש לו להשמיט את שתי הצרכות (של צרוך שאמר וישתבח) לחוש לש"י הגאונים.

ה.

במשנ"ב (סי' נ"ב סק"ו) הביא מתשו' משכנ"י שהדין הנ"ל, שמי שנכנס לביה"כ באיחור, והש"ץ כבר הגיע לצרכו, שימשיך להתפלל עמהם, היינו דוקא לפי שיטת חכמי הרפתחים, שאינו מפסיד כלום, דיכול לומר כל הפסד"ז עם הצרכות גם לאחר התפילה. אבל לפי מה שמקובל אצלנו כהכרעת הרמב"ן, לומר אח"כ הפסד"ז בהשמטת הצרכות, נמצא שאם ינהוג כן, להמשיך עם הצבור מצרכו, יפסיד את שתי הצרכות של צרוך שאמר וישתבח, טפי עדיף שלא לנהוג כפסק השו"ע.

ואני הצנתי מרבנו ז"ל שלא הי' סבור כן לדינא, שאמר לדינא, שאפילו יודע שהחזן עם המקלה יזמרו קל אדון שבצרכת יזר על עשרים דקות (בשבת), ובאותו הזמן יספיק הוא (זה שנכנס לביה"כ באיחור) לגמור את כל הפסד"ז, ולהגיע לעמידה בשעה שהצבור יתפללו אותה, שאין זה נכון, ודלא כמשנ"ב הנ"ל, דעדיף שלא להפסיק בין צרכו לצרכות ק"ש, דזהו עיקר דין תפילה בצבור, וכמזכיר הרמב"ם ריש פ"ט מהל' תפילה, סדר תפילת הצבור כך הוא, בשחר... ש"ז יורד לפני התיבה... ואומר קדיש... ואח"כ אומר צרכו... ומתחיל ופורס על השמע וכו'.

ו.

ובמשנ"ב (בבה"ל סוף סי' נ"ד) דן צוה, אם בין צרכו לתחילת צרכה ראשונה דצרכות ק"ש יש לזה הדין של בין הפרקים או דין של אמצע הפרק, אבל פחות מזה בודאי לא, ואינו נכון להפסיק אז באמירת פסד"ז.

[ודכירנא כד הוינא טליא, כשלתדתי צבימ"ד גבוה, שהי' שמה תלמיד אחד ספרדי שלא הי' מנהגו לומר צרוך ד' לעולם, וכשהתפללו ערבית, הי' ממשיך ללמוד עד שהגיעו לסוף פרשה ראשונה שבק"ש, ורק אז התחיל בצרכת אשר דצברו מעריב ערבים, וכשגמר לומר שומר עמו ישראל לעד, סיים הש"ץ המלך בצכודו וכו' וכל הצבור התחילו - לאחר גמר הקדיש - את התפילה בלחש ביחד, ובאמת אין זה נכון, וכמתבאר מדברי הרמב"ם הנ"ל, שתפילה בצבור בשלמותה היינו להתחיל ביחד בצרכו ולהמשיך ביחד, ולא להפסיק בלמוד בין עניית צרכו לתחילת צרכות ק"ש.]

ז.

ובהרבה מקומות אומרים פסד"ז במהירות, ומי שמתפלל לאט טוב לו⁴ להתחיל במוקדם חמש או עשר דקות לפני שמתחיל הש"ץ, כדי שיוכל לומר את כל הפסד"ז.⁵

⁴ ועי' ס' על התפילה (גראדנר, עמ' כ"ו, כ"ט, ול"א), בשם רבנו, שחסידי הראשונים היו שוהים שעה אחת קודם לתפילה... דבלא הכנה א"א ליכנס אל הקודש. ורעיון זה לומדים ממתן תורה בהר סיני... שלשת ימי הגבלה... וקדשתם היום ומחר... ומשום כך צריכים לצוה לביה"כ לפני שמתחילים את התפילה, כי אם יבוא בזמן שמתחילים, משמע שאין הוא מייחל ומתגעגע לתפילה, אין הכנה, ואם אין הכנה אין קדושה.

⁵ וכשמגיע לויצרך דוד ולצרכת ישתבח, מסתברא לומר, שאע"פ שהביא הרמ"א (סי' נ"א ס"ו) שנהגו לעמוד כשאומרים ויצרך דוד וישתבח, בכה"ג שכל הקהל עדיין יושבים, כי הם עדיין בתחילת פסד"ז, גם הוא ישר ציטיבה, כי אם יעמוד, הרי הוא מורה לרבים שהוא מקדים להתפלל לפניהם, ומשום לא תתגודדו עדיף לישב, מאחר שאין זו הלכה אלא רק מנהגא. אבל כשיגיע לשמו"ע (בשעה שהש"ץ מגיע לק"ש) מסתברא שיעמוד, כי זו

וזה שהקדים להחיל פסד"ז קודם לזכור, ויהי באמצע פסד"ז זשעה שהש"ך אומר בקול רם כל זרכות השחר, מן הנכון שיענה אמן, כמבואר בשו"ע (סי' נ"א ס"ג), אם סיים ברוך שאמר קודם שסיים החזן, עונה אחריו אמן, וכתב שמה במשנ"ז (סק"ד) ולא היו הפסק בין הזרכה להדבר, דפסד"ז שזח הוא, ואמן שזח הוא, וכעין זמרה, ולא היו הפסק. כלומר, דבתוך פסד"ז מצינו השזח ד' מלך וכו', אע"פ שאין זה פסוק, הרי דאף דנקרא פסוקי דזמרה, לאו דוקא הוא דבעינן פסוקים, ואף עניית אמן מהווה חלק-עצמי משבחי פסד"ז.

ועי' שו"ע (סי' מ"ו ס"ג) שחייב אדם לזכור בכל יום מאה זרכות, ובמשנ"ז שמה (ס"ק י"ד) שזשעה"ד אפשר לזאת (חובת מאה זרכות) בעניית אמן על זרכות התורה וההפטרה וחזרת הש"ך, והנחת המשנ"ז שבעניית אמן לזרכה שלא נחייב בה וגם אינו יולא בה, לא מהני להשלים חובת מאה הזרכות, [וכ"ה במצ"ט (ח"א סי' קי"ז) וצפרי מגדים (ח"א, סי' מ"ו סק"ח) (י"ש)], אכן בתשו' מהרשד"ם (סי' א') הביא המנהג לענות על זרכות השחר של הש"ך והם עולים לו להשלים מאה הזרכות [וכ"ה בחי' הגרעק"א לשו"ע (או"ח סי' רפ"ד ס"ג) (י"ש)]. אלא שצריכים לזהר לזכור בעצמו כל אלו הזרכות קודם שישמעם מהש"ך, דאל"כ, הרי קיי"ל דזמנוות דרבנן דא"ל כונה, ולפי פשטות הגמ' בר"ה (כט.), אף לשומע כעונה א"ל כונה – אם נתפוס שמנוות א"ל כונה, וממילא, אם יקשיב תחילה לזרכות הש"ך ויענה אמן, כבר י"ח זרכות אלו, ושוב אסור לו לזכרם עוה"פ. וזה שעומד באמצע פסד"ז יש לו לענות אמן על כל זרכות השחר של הש"ך, ולפי המנהג שהביא מהרשד"ם, זה מועיל אף לענין לזאת י"ח מאה זרכות.

ואם לא הקדים, מוטב לקצר בפסד"ז, וכמבואר בשו"ע (סי' א' ס"ד) שטוב מעט זכונה מהרבה שלא זכונה, אבל אינו רשאי לזכור ז"ש וישתבח א"כ יאמר כל מה שמעכב בפסד"ז, ולדינא קיי"ל דהיינו אשרי⁷. ואם לאחר שגמר אשרי הוא רואה שיש לו עוד פנאי, יאמר לאט את שני הפרקים קמ"ח וק"ט, שמופיע בכל פסוק הללו הללו, הללוהו הללוהו, שמשמע מדברי רש"י, (שמה זפי' למס' שבת) שזה עיקר הפסד"ז, לומר אשרי וז' פרקים אלו. ואם יראה שיש לו עוד פנאי, יוכל להשלים ולומר גם הפרקים קמ"ו וקמ"ט, דמבואר בתשו' אגר"מ (או"ח ח"ד סי' ט"ז) שקדר הפרקים אינו מעכב, דרק נזכר בגמ' מגילה (יז.) שקדר הפרקים מעכב בהלל, אבל לא מצינו כן בנוגע לפסד"ז. וזאת שיראה א"כ שיש עוד פנאי, מן הנכון להעדיף ולומר ויצרך דוד עד לשם תפארתך, שהמג"א (רס"י נ"ז) הביא דעת הסמ"ג הסובר שאמירת ויצרך דוד מעכבת בהלל זה דפסד"ז, דבצרוך שאמר הרי אמרנו – וצירי דוד עבדך נהלך וכו', וס"ל דזה קאי אויצרך דוד.⁸

זכר הלכה ששמו"ע צריך להאמר בעמידה.

⁶ ולפי הסבר רבנו (ע"פ השלט"ג סוף ר"ה) שענין חזרת הש"ך היא בחינת תפילת הזכור [דוגמת קרבן זכור], הי' נראה שזודאי יש לסמוך על עניית אמן לזרכות הש"ך להשלים מאה הזרכות, ולא רק בשעת הדחק, שהרי כל אחד ואחד מהזכור יולא זרכות אלו חובתו להתפלל תפילת הזכור, שהרי מה"ט הסבירו תלמידי הגר"א שאינו נכון לענות ז"ה וז"ש על זרכות אלו, כמו שאין לענות ז"ה וז"ש על זרכות קדוש והזדלה כשרואה לזאת בהם. וכן נראה נמי לענין זרכות התורה של כל העולים לתורה, שהמנהג בליטא הי' שרק מצרכים יישר כח לעולה לתורה אם אמר מי שצרך עצורו, שמודים לו על הזרכה. וכשהגיע רבנו לברלין נפגש לראשונה בזמנה שתימית אומרים יישר כח לזה שעלה לתורה, וכתב על כך לאציו. והשיבו, שכמו שאומרים יישר כח לש"ך שהולא את כל הזכור בחזרת הש"ך, כמו"כ לעולה לתורה, שמשמש כעין ש"ך להולא לזכור זרכות שלו שצקש לקרה"ת, שכן תקנ"ח (מפני הגנבים ומפני היוצאים) לזכור על כל עליי ועלייה. [צפ"ע על התפילה (גרודור), עמ' קכ"ח]. ולפי"ז עפ"י פשוטו הי' נראה שאפילו שלא זשעה"ד יש לסמוך על עניית אמן על זרכות העולים לתורה להשלים מאה הזרכות, כמו על הזרכות שבחזרת הש"ך.

⁷ ומי שקי"ר בפסד"ז יאל צדיעבד, כל שאמר ברוך שאמר אשרי וישתבח, ושוב אין ענין להשלים שאר מזמורי התהלים שדילג אחר גמר תפילתו, שהרי אפילו לדעת הצרפתים שיש באמירת פסד"ז משום הלל, הרי כבר יאל י"ח ההלל שלו בנוסח המקור.

⁸ ובתשו' משנה שכיר חאו"ח (מצעה"מ ס' א' ח' הצנים שמחה) הביא מדברי השע"ת שאם צריך לקצר בפסד"ז זשבת, מעדיפים לומר מאשרי עד

ואם יראה שיש לו עוד זמן, אזי יאמר הפסוקים שמס' דברי הימים – הודו לד' קראו בשמו עד כי קדוש ד' אלקינו.

ואם כבר גמר לומר פסד"ז בקצרה וגם צריך ישתבח, ומנא שיש לו עוד פנאי עד שיגיע החזן לומר הקדיש שלאחר ישתבח, מסתברא שרשאי לומר שמה מה שהשמיט מפסד"ז – צין ישתבח ליוצר, דברמנצ"ם מבוחר שנהגו לומר אז ישיר צין ישתבח לקדיש, דזה המשך מענין סידור שצחיו של הקצ"ה קודם שיתפלל, ומה של"א אז ישיר לפני ישתבח, הסביר רבנו, שצנוסח צרוך שאמר אומרים – וצשירי דוד עבדך נהללך ונשבחך וכו', שרק אומרים פסוקים מס' תהלים, ואז ישיר איננו מתהלים, [הוצא צס' נפה"ר, עמ' ק"י, אות ד'], וטענת המג"א נגד מנהג האר"ל (לומר אז שיר המעלות צין ישתבח ליוצר), למרות מה שהוא מס' תהלים, [וכבר עמד על כך בדגמ"ר], כבר הסביר צס' עמק ברכה, ששיר המעלות אין בו שבח אלא תחינות, ואין כאן מקומו. [ענפה"ר, עמ' ר"ג, אות ו']. אבל זה שמוסיף פרקי התהלים של שבח שהשמיט בפסד"ז, דינו כאומר אז אז ישיר, ושרי.

ת.

ובמשנ"צ הביא (סי' נ"ב סק"ה) מהס' חיי"א בשם הגר"א, שצשויו"ט א"א לקצר בפסד"ז כמו בחול ולומר צרוך שאמר אשרי וישתבח, דצשויו"ט נשמת כל חי היא תחילת הברכה של ישתבח, והוכיח כן מהמשנה (סוף פסחים), שצליל פסח לאחר גמר החלק השני של ההלל – שלאחר שלחן עורך, מצרכים ברכת השיר, ומבוחר בגמ' שהכוונה על נשמת כל חי.⁹

[וצס' אעלה בתמר (צריסק) הוצא דבר פלא, שהגר"ס הי' תמיד משמיט נשמת כל חי, כי הי' סבור שאינו נכון להזכיר יצי"מ קודם שמגיעים לפ' ויאמר, וכמו שמוצא בשם ר"ח מוואלאז'ין, (ס' כתר ראש, סי' ז"ד), שאינו נכון לומר הפזמון נור משלו אכלנו קודם צרהמ"ו, שחז"ל תקנו שנלא י"ח צרהמ"ו דאורייתא צנוסח שלהם, ולא שנאמר הנוסח שלנו, ושאל"כ נאמר הנוסח שתקנו הם, וה"נ צמנות זכירת יצי"מ, שתקנו שנלא י"ח המנוה צאמירת פרשת ויאמר בצרוף לשתי הפרשיות של שמע והי' אם שמוע. והנהגה זו קותרת היא לגמרי את דעת הגר"א הנ"ל, שצשויו"ט, נשמת כל חי היא תחילת הברכה של ישתבח.

ומשך כמה שנים נהג רבנו לומר שיר המעלות (בעשי"ת) לקיים מנהג האר"ל, לפני ישתבח, לחוש לטענת המג"א, שאינו נכון להפסיק צין ישתבח ליוצר אור. ואף צשויו"ט ג"כ הנהיג לומר שיר המעלות אחר גמר נשמת כל חי לפני ישתבח. וכנראה שהצין, כהנחת הגר"ת, שנשמת כל חי זה כעין פיוט. ולאחר שהעירו לו מדברי הגר"א הנ"ל, שנשמת כל חי היא תחילת הברכה, שינה את מנהגו לאומרו לשיר המעלות לאחר אז ישיר קודם תחילת נשמת כל חי. [עי' כל זה צס' נפש הרב, ענייני ר"ה, אותיות ו' וז'].

סיום ס' תהלים וגם ויצרך דוד תחת לקצר צאמירת הפרקים הנוספים בשבת, ולא הסכים לדבריו. וצפשוטו נראה שדק השע"ת, שהרי אשרי, ופרקים קמ"ח וק"ג, ופרקי קמ"ו קמ"ז וקמ"ט וצאמירת ויצרך דוד, לכמה ראשונים – כל זה מעבד בפסד"ז, וא"א לצרך צ"ש וישתבח אם השמיטם, והיאך אפשר להעדיף ולומר השמים מספרים כבוד קל וגו' הטפל, ולהשמיט את העיקר, הפרקים המעבדים, אתמהה. ומן הנכון להעיר עוד שאינו נכון להוסיף ולומר הפרקים הנוספים צשויו"ט ציום העצמות או ציום ירושלים, דכל מה שנוהגים לדון ימים אלו כיו"ט, היינו כיו"ט של מגילת תענית, וצחנוכה ופורים הרי אין מוסיפים בפסד"ז, והאחרונים הביאו מס' הזוהר שאין להוסיף הפרקים אלו צימות החול. וכששמע רבנו שצ"י מוסיפים הרבה צתפילות, שאומרים לפני ערבית ליל יוה"ע חלקים מקבלת שבת, ומוסיפים בפסד"ז, ואומרים הפטרה וכו', התלוץ מזה בהסבירו שענין קבלת שבת היינו מדין כבוד שבת, שהגר"א צצאורו להל' יו"ט (עי' ס' נפה"ר, עמ' ע"ו) כצד שצבד היינו כל ההכנות שעושים צע"ש, ומה שיושב ומנחל לבוא השבת, וזה לא מצינו צחנוכה ופורים, וכן הפטרה, לא תקנו צחנוכה ופורים, וצכל המנהגים צריכים להנהיג ענינים שיש בהם אזהה קיום, ולא סתם טכסים וצמוניות צעלמא. [עמ"ש"כ מזה צס' מפני הרב צענין חופה תחת כיפת הרקיע]. אבל לאחר שהדפיסו צעיתונים (ציידישע צייטונגען) דברים כאלה צשם הרבנות, נמנע רבנו מלהתקף הדברים צרבים, מפני כבוד הרבנות הראשית. ⁹ ועי' עוד מזה צס' מפני הרב, צליקוטי הנהגות ערך נשמת.

ומוצא בפרטים שהלדיק ר' משה ליב מסאסוב כששימש כש"ץ בשווי"ט הי' מתחיל מנשמת. וכן שמעתי מאצ"ל, שצנעירותו למד בישיבת וויז'ניץ, ושצנעת הי' הרבי משמש כש"ץ, ומתחיל מנשמת כל חי ואומר כל מלה ומלה בנגון וצנעימה. [וכמה מהנהגות הגר"ח המופיעות בס' הנ"ל שמענו מרצנו צ"ח הגר"ח, אך ההנהגות הזרות של ר"ח שנזכרו שמה, אף פעם לא הזכירו רצנו].

ט.

ובכמה מקומות מתפללים כ"כ צמירות, עד כדי כך שאם יענה היחיד צרכו עם הצבור וימשיך להתפלל עמהם, לא יוכל להגיע לגמור תפילה בלחש קודם שיתחיל הש"ץ חזרת הש"ץ, ואלו לא קודם אמירת קדושה. ועי' תשו' יציע אומר (ח"צ או"ח סי' ז') שהסיק שמן הנכון להקדים ולהתפלל תפילה בלחש צמוקדם (כשהש"ץ מגיע לשמע) כדי שיגמור תפילתו בשעה שהצבור גומרים תפילתם בלחש, כדי שיוכל לשמוע כל חזרת הש"ץ ולענות קדושה עמהם. [וכן הי' נוהג אצ"ל, כשעבר לגור בצורו פרק].

ואף דקיי"ל להלכה שאף היחיד רשאי לומר הקדושה שבאמצע ברכת יוצר אור, שאין דנים אותה כדבר שבקדושה, מכ"מ נראה, שהיחיד הזה שאמר ישתבח בשעה שהש"ץ הגיע לאשרי, [והתחיל תפילתו שבלחש בשעה שהש"ץ מגיע לק"ש], כשהוא באמצע אמת ויציב, והוא במקום שרשאי לענות קדיש קדושה או צרכו, (עי' סי' ס"ו ס"ג, ובמשנ"צ שמה), ושומע שהש"ץ אומר בקול רם – וקרא זה אל זה (שבאמצע ברכת יוצר אור), נראה שמן הנכון שיענה עם הצבור ק"ק, וכן כשממשיך הש"ץ ואומר והאופנים וחיות הק'... לעומתם משצחים ואומרים, ג"כ נראה שמן הנכון שיענה ברוך כבוד וגו', דמאחר שיש שמה עשרה, והש"ץ אומר בקול רם וקרא זה אל זה, הרי צמה שסידר הש"ץ שיאמרו הפסוקים האלו באמירה וענייה, הרי עשאים לדבר שבקדושה,¹⁰ וממילא מן הנכון לענות.

¹⁰ ובס' מעשה רב (אות מ"ג) הביאו שהגר"א לא הי' עונה צ"ה וצ"ש על הברכות שבחזרת הש"ץ, ותלמידי הגר"א הסבירו בהנהגה זו, שכמו שכתב דגמ"ר, שמי שרוצה ללכת בקדוש או בהדלה של צבור מכה דין שומע כעונה, שאין לו לענות צ"ה וצ"ש, דזה יחשב כהפסק בצרכה שהוא רוצה ללכת בה, ה"נ בחזרת הש"ץ, שכמו שיש מושג של קרבן יחיד ושל קרבן צבור, כמו"כ יש מושג של תפילת היחיד ויש תפילת הצבור, [כמוכר בשלטי"ג שעל הרי"ף סוף מס' ר"ה], ושמעתי מאצ"ל, שענין זה הי' נושא השעור הראשון שהעביר רצנו בישיבה כשהגיע מאירופא, שאצ"ל, הגרמ"ס, הביא את כל תלמידיו לנמל ציוס שהגיעה האניה שעלי' נסע רצנו עם משפחתו, וציוס המתרחת כדור ר' משה לרצנו שיעביר שיעור בישיבה, וענין זה הי' נושא השיעור ההוא, שיש תפילה בצבור ויש תפילת הצבור. [ועי' עוד בס' עמק ברכה (נשיאת כפים, אות א')] מש"כ צ"ח הגר"י הלוי בענין החילוק בין תפילה בצבור לתפילת הצבור. ועי' עוד מש"כ בזה בס' נפש הרב (ענין חזרת הש"ץ, עמ' קכ"ד-קכ"ו). [ועי' גם] וכמו דקיי"ל בתפילת היחיד שכל הברכות מעכבות, ואם היחיד אינו יודע לומר אחת מהברכות, מוטב שלא יאמר את שאר הברכות, כי יהי' לבטלה, כמו"כ ביחיד המקשיב לחזרת הש"ץ, שצדדי ללכת בעניינתו אמן לברכות הש"ץ בעינין שישמע את כל הברכות, ושלא יענה צ"ה וצ"ש. [ועי' עוד ס' נפש הרב, עמ' קכ"ז-קכ"ח מש"כ לבאר בשי' הגר"א הנ"ל].

וכן הי' אומר רצנו שצ"ה, שיש דין מיוחד (לשי' רש"י משמע שהיא דאורייתא) דבעינן שישמע התקיעות על סדר הברכות, דצדדי להחשב ע"ס הברכות בעינין שיקשיב לכל חזרת הש"ץ מהחל ועד גמירא, ולענות אמן על כל ברכה וברכה. [ובחזון"א חאו"ח סי' קל"ז דיבר מזה].

¹¹ פעם בשבת הלכתי להתפלל מנחה בישיבת רמז"ם שבצוקטון (בשנים הראשונות, שלא היו כ"כ הרבה יהודים באותה השכונה), ולא הי' מנין בזמן הקצוע לתפילה, והחליטו להתחיל ולומר אשרי וגם וצא לציון קודם שיגיע העשירי, כדי שיוכלו להספיק לקרוא תומ"י קריאת ולהתפלל קודם השקיעה, ואז רצנו לזה שהי' עומד לשמש כש"ץ שלא יאמר וקרא זה אל זה ואמר בקול רם, דאף דקיי"ל להלכה שקדושה דוצא לציון אין לה דין דבר שבקדושה, ואף היחיד רשאי לאומרה בלי מנין, מכ"מ, אם יסדר הש"ץ לאומרה באופן של ענייה ואמירה, הרי הוא עושה אותה לדבר שבקדושה, ואז אסור לאומרה בלא עשרה.

[ובזה שהסדר דאמירה וענייה עושה את הפיוטים לדברים שבקדושה, עי' מש"כ בס' נפש הרב (עמ' קכ"ז ועמ' קפ"ח), ובס' מפניני הרב (עמ' 104)]

י.

ועמשנ"ב (ק"י"ג ס"ק י"ב) בשם דה"ת, שהדל"ש צ"ג א' הכריעות לצ"ן הכריעה דמודים, דבג' הכריעות שהם בשעה שאומר ברוך אתה ד', כשאומר ברוך – יכרע בצרכיו, וכשאומר אתה ישחה עד שיתפקקו וכו', אבל בתחילת מודים, שאינו אומר אז תיבת ברוך, יכרע תיכף ראשו וגופו כאגמון וישחה, ולא יכרע בצרכיו כלל. והרבה משוים את הכריעה של מודים לג' הכריעות האחרות.

יא.

בהרבה צחי כנסת מתפללים כ"כ במהירות, שהמתפללים שמה לאט א"א להם בשום פנים לגמור אמירת והוא רחום צו"ה. ונראה, שהלבוש (לפי קל"ד) הביא, שתחינה זו (הארוכה) נתיסדה ע"י ג' חכמים, וכל חלק יש י"ח אזכרות, והחלק הראשון, וגם החלק השני מסתיימים במלים כי קל מלך חנון ורחום אתה. וכבר הזכרנו מה שמופיע בשו"ע, שטוב מעט בזונה מהרבה שלא בזונה, ע"כ הי' נראה דביום השני טפי עדיף שיאמר לאט חלק אחד במתינות, ואם רואה שיש לו עוד פנאי, ימשיך עוד לומר אף החלק השני לאט, ואם יל"ח לגמור רק החלק הראשון (מהשלשה חלקים), ביום חמישי הבא יתחיל מהחלק השני. ואם ביום ז' יספיק לגמור אף את החלק השני, אזי יתחיל ביום החמישי הבא מהחלק השלישי. ובאם רואה שיש לו עוד פנאי (ביום החמישי) קודם שיתחיל הש"ץ תחנון, ימשיך ויאמר אף את החלק הראשון, וחוזר חלילה. כן הי' נראה.

יב.

ולפעמים יארע שהש"ץ ממנהר להתפלל, וכבר מגיע (באמצע צרכת יוצר אור) לקדושה כולם כאחד עונים ואומרים ציראה, והמתפלל לאט עדיין לא הגיע לשם אלא עומד בקטע תמצ"ח וכו' ואומר ואשר משרתיו כולם עומדים... ומשמיעים ציראה... דברי א' חיים ומלך עולם, ונראה דבכה"ג ראשי היחיד לקצר קצת ולענות כבר תיכף קק"ק. ואם יש לו קצת שהות לומר עוד קצת, נראה שדאי להשמיע כולם אהובים כולם צרורים... רצון קונם, ולהמשיך ולומר וכולם פותחים את פיהם בקדושה. ואם יש לו עוד קצת שהות, כדאי שימשיך לומר עוד עד הסוף ומקדישים וממליכים, ואח"כ לענות קק"ק. ואם יש לו עוד שהות, יוכל להמשיך ולומר את שם הקל המלך... קדוש הוא, קודם שיענה קק"ק עם הצבור.

יג.

הרמ"א כתב (או"ח סי' קכ"ה ס"א) שצעת חזרת הש"ץ כשעונים הקהל קדושה נהגו לנענע גופם ונושאים אותם מן הארץ. ובש"ה הביא דיעה שרק מגביהים גופם מן הארץ בעניית קדוש קדוש קדוש. וצפשוטו נראה דהיינו ע"פ מה שהביא ב"ק החיים שמה (אות יו"ד) מהס' שבלי הלקט, שטעם המנהג הוא ע"פ הפסוק צס' ישעי', ויועו אמות הסיפים מקול הקורא, ואם העלים והאזנים היו מתענעעים ומודעזעים מאימת המלך, כ"ש אנחנו, שאנו מכירים שיש לנו להזדעזע מאימתו. ופסוק זה (וינועו אמות הסיפים) מופיע שמה צס' ישעיה בקשר לקריאת השרפים קק"ק, דאילו קרא דברוך כבוד לא מופיע שמה. ושל"ה חולק על אותה הדיעה הראשונה וסובר שמן הנכון להתענע ולהגביה את הגוף גם בצרוך וגם צימלוך. (ועיי"ש עוד ב"ק החיים מש"כ בזה באות י"א).

ע"ז-ע"ח, וצ"ב דברי הרב (עמ' ח-קס"ט, ועמ' רס"ו). (י"ע)

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

וצפשוטו הי' נראה עפ"י מה שהציא שמה צדק החיים מהמדרש תנחומא לפ' נו, וצשחים יעופף, שמכאן תקנו חכמים לעוף אדם על רגליו בשעה שאומר ש"ך קק"ק, וכתב עוד שמה מהס' עולת תמיד - הטעם, כדי להדמות למלאכים. ולפי"ז הי' נראה לחלק, דצרוך כבוד ד' ממקומו המופיע צס' יחזקאל, מופיע בתורת שירת המלאכים, דכתיב ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול וגו', וקול כנפי החיות משיקות אשה אל אחותה וקול האופנים לעומתם וקול רעש גדול, ואילו קרא דימלוך, לא מנינו שהוא משירת המלאכים, ולפיכך הי' נראה שלמלאכים כנפים, והם מעופפים בשעה שאומרים השירה, ולפיכך יש להגזיה העקביים ולנענע הגוף בשעת אמירת קק"ק וצרוך כבוד, דוגמת המלאכים. אבל לא דימלוך, דאין זה משירת המלאכים.

י.ד.

פעם אירע בישיבה שנמנחת טעות צס"ת צצצת צסוף עליית השביעי, ועשו כמבואר צמג"א (קמ"ג סק"ד), שלא לומר הקדיש אחר שביעי, אלא השביעי יאמר ההפטרה, דמעיקר הדין קיי"ל דמפטיר עולה למנין הקרואים, ושלא להוסיף ס"ת שני עבור המפטיר, וטעם הדבר שלא לומר הקדיש, דצגמ' איתא, שהמפטיר צנציא צריך שיקרא בתורה תחילה, ומשמעו - בלי הפסק.

מנהג הקדום הי' לומר קדיש אחר שלישי צמנחה צת"ז, ורעק"א כתב שצטלו, מפני דברי המג"א האלו שהם עפ"י הד"מ, [עי' מג"א סי' רפ"ב ס"ק ט"ז וצמחה"ש שמה.]. וצט"ז צ למנחה המנהג הנפוץ הוא לומר קדיש לאחר שלישי צין הקריאה שצס"ת וצין קריאת ההפטרה, וצ"ע מאי שנא, ורצנו ז"ל צשיעוריו טרח ליישב את זה.

והנה צשנים האחרונות נתחדש מנהג מחודש, שצין קריאת המפטיר (צצתורה) לקריאת ההפטרה (צצנציא) צצצת צצוקר שוהים שהייה ארוכה לומר מי שצירך להרצה חולים ציחד, ועוד ועוד, ועפ"י פשוטו אין זה נכון, דלשון הגמ' - צריך שיקרא בתורה תחילה, משמעו תיכף צסמוך מצלי הפסק, וכאמור.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

רחיצה בט"ו

קיי"ל לדינא (תקנ"ד ס"ז) שאפילו להושיט אצבעו במים חסור, צין בחמין וצין בצונן, אה"כ ידיו מלוכלכות בטיט וצואה (שם ס"ט) שאז אין להתיר כל ידיו, אלא רק לפי הצורך, וליטול ידיו שחרית משום רוח רעה כתצו התוס' שזה נחשב כידיו מלוכלכות (עיי"ש ס"י ומשנ"צ ס"ק כ"א). ובשעת המגפה השוררת עדיין אל לנו, כבר הבחנו מהרמ"א בשם תשו' מהרי"ל שצודאי יש להתיר (עמש"כ בזה כ"ה ניסן בצללות דימי הספירה, וצ"ו תמוז בצללות דט' הימים) כפי הצורך, לאלו שחוששים ולוששים סביב לפה ולחוטם מסכה, דלדידהו זה נחשב כספק סכנה, אבל לאלו שלא חוששים, ומקילים בכל ההרחקות שזוהי הממשלה מדין שומר פתאים ד', הוה"נ דלדידהו מסתמא אין להם לחוש לשטיפת ידיהם, ולהם ישאר הדבר באיסורו. והוה"נ לנקות את הידים ע"י דיסאינפעקטיני"ט (חומר לחיטוי ידיים), לאלו שחוששים הר"ז ספק סכנה, וחשוב כידיו מלוכלכות בטיט, ומותר, ולאלה שאין חוששים ולא מזהרים בכל ההרחקות וכל שאר עניני הזהירות, שלדעתם שייך לומר כאן שומר פתאים ד', מסתברא שגם אין להם לנקות את ידיהם זדיסאינפעקטיני"ט (חומר לחיטוי ידיים).

It is Rabbinically forbidden to wash oneself with either hot or cold water on Tisha B'Av, unless it is for the purpose of removing dirt from one's body (which includes washing hands when waking up in the morning). Individuals who have been vigilant in following the updated CDC recommendations would be allowed to wash or sanitize their hands on Tisha B'Av as they otherwise would. There is no allowance for those who have disregarded the CDC recommendations as this would be categorized as rechitzah which is Rabbinically prohibited on Tisha B'av.

צבי שכטר
כ"ט תמוז תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רב' שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

צדין שומר פתאים ד' - הוספה צענין רחילה צת"צ

רש"י צפי' עה"פ (צפר' וזאת הצרכה) וצרייתך ינאורו, הציא את דברי הגמ', שכל מ' שנה שהיו ישראל צמדצרה, שאר השצטים לא מלו את צניהם, כי מוג האויר היה כזה שהיה קצת ספק סכנה צמילה, ורק שצט לוי קיימו מילה, וכצר עמד כזה הח"ס צתשו', מה היה דעתו של משה רצנו כזה, דאס צאמת היה ספק סכנה, היה לו לאסור ללויים שלא ימולו את צניהם, ואס לא היה ספק סכנה, היה לו להכריח את שאר השצטים למול, כמו שצט לוי.

וע"פ פשוטו היה נראה לצאר שחשש הסכנה היה אחוז קטן מאוד, רחוק מאוד ממחנה על מחנה, וצכל כה"ג הדין תלוי צכל חולה צפני"ע, דלא לו שחוששים לסכנה - דינו כספק סכנה, ולא להלך שלא חוששים אמרינן דשומר פתאים ד', ואינו נחשב כספק סכנה, וכמבואר צתשו' אחיעזור צשם כמה אחרונים [ועיינן צס' צעקצי האלן סימן ל"ד], ודלא כאגר"מ, ושניהם נהגו כדין, לשצט לוי שהיו יותר צעלי צטחון - ולא חששו לספק סכנה - לא היה נחשב כספק סכנה, ואילו לשאר שצטים שכן היו חוששים, כן היה נחשב כספק סכנה. ואף שאין שום אדם נחשב צבעלים על החיים שלו, וכדכתיב אך את דמכם וגו', ולדינא קיי"ל (פ' החובל) דאסור לאדם לחובל בעצמו, אך כנראה האדם כן נחשב צבעה"צ על חייו צכה"ג, לקצוע אס נחשב כספק סכנה. [אך אס אחוז הסכנה הוא רק אחד מאלף אלפי אלפים, כתצ הח"ס דאז אמרינן דחונצא הוא דניקט (יומא פג.), ואין זה נחשב כלל וכלל כספק סכנה.]

וענין זה דשומר פתאים ד' תלוי צכל אדם צמיוחד, למי שחושש לספק הסכנה - כדינו כספק סכנה, אצל ראובן איננו צעה"צ לקצוע עבור שמעון שאין שם ספק סכנה, וממילא דצר פשוט הוא, שאס ניקוי הידים צדיסענפעקטני"ט רק נוגע לצריאות של ראובן, הרי הוא צעה"צ על עצמו לומר שומר פתאים ד', וא"צ לחשוש, וממילא יהיה אסור לו לנקות את ידיו צט"ב. אצל אס הדצר נוגע לאחרים ג"כ, והאחרים כן חוששים, פשיטא דמחוייב הוא לנקות את ידיו, דאף שהאס צריאה לגמרי, וא"צ לאכול ציו"כ, אצל צנה התינוק יהיה מסוכן אס לא יינק מאמו, וצאס לא תאכל ציו"כ לא יהיה לה די חלב עבור התינוק, אז מחוייבת האמא לחכול - אע"פ שהיא צריאה ואיננה כלל צסכנה, וכמבואר צשו"ת הח"ס.

ואף שצמדצרה החלטת הענין לא נעשתה ע"י החולה אלא ע"י ההורים, מסתמא מן ההכרח צ"ל, שכל שהחולה איננו צר הכי לעשות החלטה (מחמת קטנותו, כמו כאן לגצי המילה, אז מחמת זקנותו, והוא מוטל צקומ"א), אז הדצר מוצן מאליו שמי שאחראי על צריאותו (ההורים צתינוק, או אשתו או צניו צזקן המוטל צקומ"א) הוא הוא האחראי ג"כ לעשות החלטה זו.

וכן נראה לומר ע"פ פשטות צדין הגמ' דמותר לחולה להכניס א"ע למצב של ספק סכנה לגצי חיי שעה צמקום שקיימת אפשרות לזכות לחיי עולם, וצתשו' מלמד להועיל כתצ שאין להורים לעשות החלטה כזו עבור צתס התינוקת, שרק החולה בעצמו רשאי להחליט, וע"פ באורנו צהך גמ' דפ' הערל לענין מילה צמדצרה, אינו כן.

וכן דצר פשוט הוא, שמי שעובד צציה"ח כרופא (או אחות), והוא אינו חושש וסומך על ענין שומר פתאים ד', אך לפי כללי ציה"ח מחוייב הוא לנקות את ידיו צדיסענפעקטני"ט מחמת ספק סכנה לכל שאר האנשים הנמצאים שמה, וכמה מהם חוששים לספק הסכנה, צודאי מותר הוא, ומחוייב הוא, לנקות את ידיו מפני סכנת האחרים, וכתשו' ח"ס הנ"ל לגצי אכילת המינקת ציו"כ מפני סכנת התינוק.

צבי שכטר
ח' אצ תש"פ

לשמש כש"ך פעמיים

אחד שכבר התפלל תפילה בלחש צמנין השכמה, ושימש שמה כש"ך לחזור ולהתפלל בקול רם, והיות שקולו נעים מאוד, בקשו ממנו שימש כש"ך צמנין השני שבאותו ביהכ"ס, נראה לדינא דשרי, דאף שלא התפלל בלחש עם הצמנין השני אין צדק בעינא, כמבואר בשו"ע או"ח (סי' קכ"ד ס"ג) ש"ך שנכנס לביהכ"ס וכו', ועיי"ש במשנ"צ סק"ד, דזה שעדיין לא התפלל תפילה בלחש ראשי לשמש כש"ך, היינו דוקא כשאין צניבור שהתפללו אחד שיוכל להתפלל לפני העמוד, דאל"ה אינו נכון שיתפלל להם בקול רם, ובנד"ד כבר התפלל צמנין ההשכמה בלחש, אבל מה שהוא לא התפלל עם האחרים בלחש ולא הי' חלק מהצניבור שנתחייבו בחזרת הש"ך, בזה לא איכפת לן. (כן מתבאר מדברייו). ואף שש"ך זה כבר יי"ח חזרת הש"ך צמנין ההשכמה, קיי"ל לדינא דינא מוציא (גמ' סוף פ"ג דר"ה) דכל ישראל ערביין זב"ו, ועיי"ש בצה"ל ד"ה ש"ך שנכנס, דאף דזה הש"ך יפסיד קמיכת גאולה לתפילה, מוטל עליו להוציאן י"ח, דכל ישראל ערביים זב"ו וכו', וה"נ בנד"ד מאחר שזה הש"ך קולו נעים והוא הכי מוכשר לשמש כש"ך צמנין המנינים, עליו מוטל לעשות כן. כן נראה לדינא. ומן הנכון לעיין בפק' החיים ובס' אורחות חיים (ספינקא) שמה לסי' קכ"ד אם דברו מזה. ואני כעת בהרים ואין אחי כ"כ ספרים.

בשלט"ג (סוף ר"ה) כתב, שכמו שיש קרבן יחיד וקרבן ציבור, כמו"כ יש תפילת היחיד ומושאג של תפילת הצבור, ואף שהמניע לתקנ"ח של חזרת הש"ך הי' כדי להוציא את שאינו בקי (ע"י שומע כעונה, דמדאורייתא קיי"ל דשומע כעונה אפילו באתם ג' הדברים שהציא הר"ן (סוף ר"ה) מהירושלמי שא"ל בזה שומע כעונה, אינו אלא חומרא מדרבנן), מכ"מ לאחר שתקנו חזרת הש"ך, מבואר בשו"ע (סי' קכ"ד ס"ג) שאפילו אם כולם בקיאים ירד הש"ך וחזור ומתפלל כדי לנאת תקנ"ח, וכידוע מתשובת הרמב"ם (הוצאה שמה בצרכ"י), ואשר מה"ט (כן הסבירו תלמידי הגר"א - עי' נפש הרב עמ' קכ"ז) מן הנכון שלא לענות ב"ה וב"ש בשעת חזרת הש"ך, כמו שאין לענות ב"ה וב"ש כשרוצים לנאת בקידוש של חברו, דחשוב כהפסק באמצע הברכה, וכמשנה ממטבע שטבעו חכמים בנוסח הברכה (ועי' מזה יחיה דעת ח"ד סי' ט'). וענין זה הי' השיעור הראשון שהעביר רבנו כשהגיע לאמריקא, שאצו הגרמ"ס הציא את התלמידים לנמל לקבל פניו בנו כשהגיע בספינה מאירופא עם משפחתו, וביקש ממנו שיעביר שיעור בישיבה ציוס המחרת, וענין זה הי' נושא השיעור (כן שמעתי מאצו ז"ל), ומשך השנים כפל רבנו על דברים אלו כמה פעמים, שיש ענין של תפילה בצבור (כשמתפללים בלחש) ויש ענין של תפילת הציבור (דהיינו חזרת הש"ך). [ועי' מש"כ בזה בס' נפש הרב עמ' קכ"ג - קכ"ז, ובס' ארץ הצבי סי' ה' אות י"ג]

ונראה פשוט שכהן העוזב צביהמ"ק שהקריב קרבן עזב ראובן, ולאח"כ בא שמעון וביקש ממנו שיקריב קרבנו עזבו, שאע"פ שכבר בירך ברכת המנוחה כשהקריב קרבנותיו של ראובן, חזר ומברך כשמקריב קרבנותיו של שמעון (אל"כ לא הי' היסח הדעת צינתיים), והו"נ בש"ך שמתפלל פעם שניה חזרת הש"ך עזבו עזבו אחר, דהש"ך גדרו ככהן המקריב קרבנות עזבו הצבור, שהוא מתפלל תפילת הצבור עזבו הצבור. אלא שאין לו לחזור ולומר עוה"פ התפילה בלחש [ודלא כתשו"י יעב"ך, הו"ד בצרכ"י, שדחה לגמרי את דבריו], וכן אם מתפלל חזרת הש"ך דשחרית פעם שניה, שאין לו לומר הברכות דק"ש פעם שניה, ובכה"ג שאתו ש"ך יחזור על שחרית צב' המנינים, יהיו צריכים לש"ך אחר לברכות ק"ש (מי שעדיין לא אמרם), וזה הש"ך שכבר התפלל שחרית צמנין ההשכמה רק יחזור על תפילת העמידה בקול רם.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

This year presents a unique problem for many communities, as there will be many more minyanim on the Yamim Noraim than usual, due to the need for social distancing. This presents a challenge in finding enough baalei tefillah to service the minyanim. A melodious Chazan who is uniquely qualified to represent the tzibur may serve in this role for multiple minyanim in one day. Even though he has already served as a chazan at a prior minyan, he may represent the tzibur for an additional chazaras hashatz at a later minyan as well. In such a situation, the Chazan would not repeat the silent shemoneh esrei a second time. Should the Chazan be needed for multiple Shachris minyanim, he would not repeat the Birchos Kriyas Shema or recite the silent shemoneh esrei.

צבי שכטר
עש"ק פ' עקב
י"ז אב תש"פ

עניני סוכות

א. באחד באדר משמיעים על השקלים, דבאחד בניסן צריכים לקנות כל קרבנות הנצור מתרומה החדשה (של מחצית השקל), ובגמ' מגילה (כט:) ביארו, דשלשים יום קודם הפסח שואלים ודורשים, ואע"פ שענין השקלים איננו שייך לשום יו"ט, דין זה של שלשים יום וכו' דין כללי הוא (ולא מנומנס לימים טובים), ששלשים יום לפני חזיה חיוז מחודש שאינו נוהג משך כל השנה, כל אחד ואחד מחוייב לעשות חשבון – איפה ואיך יקיים מצות שופר ומצות מלכיות זכרונות ושופרות, ואם בעירו אין שופר ואין מחזור, צריך לעשות חשבונות – לאיזו עיר אפשר לו לנסוע – בכדי שיוכל לקיים מצוות אלו, ואין זה נכון שימתין עד שיגיע ר"ה ואין צידו שופר ומחזור, ויאמר שפטור הוא – דאונס רחמנא פטריה, שהי' לו לנסוע לעיר אחרת, כמבואר כל זה בגמ', שאם יש לפניו שתי אפשרויות – או לנסוע לעיר שיש בה שופר או לעיר שיש שמה מחזור, מה יש לו לעשות. וה"נ אם גר בעיר שאין שם סוכה, מחוייב הוא להתחיל לחשוב (ציוס ט"ו אלול), לאיזו עיר לנסוע שיוכל לקיים מצות סוכה.

ב. מבואר בגמ' פסחים (פה:) שגגין ועליות לא נתקדשו והכל היו צריכים לאכול את קרבן הפסח צירושלים על הקרקע, והיו עושים הגרלה לקבוע מי יאכל בקבוצה ראשונה, ומי בקבוצה שני' וכו', כי היו גומרים אכילת הק"פ קודם חלות, והיו מצרכים שם צרהמ"ו במקום שאכלו, ואח"כ היו עולים לגגין לגמור את ההלל על הכוס הרביעי, (כזיתא פסחא והלילה פקע איגרא), והתוס' ר"פ ערבי פסחים כתבו שא"ל לאכול ק"פ בזמן תוס' יו"ט, דבעינן ואכלו את הבשר בלילה, וכן בערב תאכלו מצות, ועפ"י דצריהם נפקא בשו"ע שלא נכון להתחיל אפילו את הקידוש בזמן תוספת (אמנם מבואר בחת"ס (פסחים נט:)) שאף קידוש וטיבול ראשון ומגיד יכול להיות קודם זה"כ ורק אכילת המנה ושאר הסעודה צריכים להיות לאחר שתחשך, ומדייק כן מהסוגיא בפסחים. וכבר קדמו בזה הרשב"ץ בספר יצין שמועה (מאמר חמץ אות קלג) וכו', וגראה שצריך ג"כ בצרכת לאכול מנה שתהיה אחר צאת הכוכבים וזוהי אין ספק. וגם שתיית ארבעה כוסות שצריך שיהיו כלם אחר צאת הכוכבים. ואין מנהג לדקדק בכוס של קדוש לפי שמוסיפין מחול על הקודש. ובתורא"ש לצרכות (כו) חולק על דצריהם וסובר דשפיר אפשר לקיים מצוות מנה וק"פ בזמן תוספת. ובשעה"ד גדול (כגון במושב זקנים, שאם לא יקדימו לאכול יישנו, ולא יקיימו שום דבר) מסתמא כדאי לסמוך על דברי התורא"ש. וזהל' סוכה (תרלט ס"ג) הביא הרמ"א החומרא, דילפי' לילה הראשון של סוכה מלילה הראשון של פסח (בג"ש דט"ו ט"ו) גם לענין זה שא"ל לקיים מצות אכילה בסוכה עד לילה, ואף אינו נכון אפילו לומר את הקידוש בלילה הראשון של סוכות קודם זה"כ (מפני צרכת לישב בסוכה), ובס' דברי יחזקאל (בורשטיין) הביא קו' הגרמ"ס בזה, דלכאוף מספיק אם ידקדקו לאכול את הכזית של פת לאחר צאת, ועיי"ש מש"כ בזה. ומסתמא יש מקום להקל בזה במקום שיצטרכו לאכול בסירוגין – בקבוצה אחר קבוצה (בשעה"ד הנוכחי), דמסתמא יש להקל שהקבוצה הראשונה יאמרו הקידוש מצעו"י וידקדקו לאכול כזית פת לאחר צאת.

ועוד יש מקום להקל אפילו יאכלו הכזית פת בזמן תוס' יו"ט דלא לכל דבר ילפינן בג"ש ט"ו ט"ו מפסח לסוכות, דזה פשיטא דהכזית פת שאוכל בלילה הראשון א"ל שיהי' בדוקא של מנה, ועי' פרמ"ג (משבצ"ו סו"ס תרמ"ג) שחידש דבעינן שהכזית לא יהי' פת עשירה, ובפשוטו נר' ששאר פוסקים לא הכימו לזה (ועי' נל"ח למס' פסחים פח. שחולק על דצרי' – וכ"ה בעוד אח'), וכן לענין מה שהביא הרמ"א בשם מהרי"ל ומהרי"ו שצריכים לגמור אכילת הכזית פת בלילה הראשון של סוכות קודם חלות, חידוש גדול הוא, וע"פ פשוטו נראה שמסתמא יש פוסקים שלא ס"ל הכי, דענין חלות רק שייך בליל פסח אליבא

דראצ"ע הקוצר שמדאורייתא הוא שאין הפסח נאכל אחר חלות (כמצואר בגמ' סוף פ' ערבי פסחים) אבל אינו שייך לסוכות, (וכבר תמה על זה הנוצ"י בצל"ח לפסחים קח: - ועי' שד"ח מער' חו"מ סי' י"ד אות י"א. ועי' מטה אפרים תרכה: ח שכ' דענין אכילה קודם חלות שהזכיר הרמ"א אינו אלא משום חיבוב המצוה), וכן לענין חומרת התוס' שא"א לקיים מצוות ק"פ ומנה קודם הלילה, יש מקום גדול לומר שזה לא שייך לסוכות, (אם לא שנאמר כמש"כ הדברי יחזקאל, שדין תוספת שויו"ט רק נאמר לענין אי' מלאכה ואמירת קידוש ולא לענין שאר מצוות, וכאותה הדיעה שבתוס' [ר"פ ע"פ], שאף סעודת שבת א"א לקיים בזמן תוס').

וכבר ביארנו (בעניני שבעות - כ"ו אייר תש"פ) דע"פ פשוטו אפשר להתפלל מנחה לפני פלג ציו"ט ראשון של סוכות (שחל שנה זו בשבת), ולהתפלל ערבית של יו"ט (במוקדם) לאחר פלג (עם ותודיענו, דבשעה"ד מותר אפילו להתפלל ערבית של חול עם אתה חוננתנו לאחר הפלג בשבת, וכאן בודאי היא שעת הדחק אם רק אפשר להם לאכול בסוכת ציהכנ"ס בסירוגין). אכן פשיטא שצריכים לזוהר בכל דיני שבת עד צאה"כ. ועל הרב מרא דאתרא לקבוע אולי תנא מזה תקלה שיעשו מלאכה ויחללו את השבת קודם צאה"כ, ואין מן הנכון לנהוג כזה אלא ברשות הרב מרא דאתרא המקומי.

אלא שיש לערער על זה, דאי' מלאכה של שבת הלא חמורים הם מאי' מלאכה של יו"ט, ואם נתפוס (כהנחת רבנו, עמש"כ בעניני שבעות) שאפילו קבלת תוס' שבת (או תוס' יו"ט) היינו ע"י שזיתה ממלאכה לשם כך, וכאן, שעד תנא מוזהרים לנו שלא לעשות מלאכה מחמת שבת, לכאורה א"א להוסיף תוס' יו"ט (של יו"ט שני) מצעו"י - בשבת, שהרי שזיתתו בשבת לאחר הפלג היא מחמת השבת ולא מחמת היו"ט. [דומיא דקושיית האבנ"ז (בתשו') על הלי' תפילין] והג"ר יוסף ענגיל (אוצרות יוסף חי' יו"ד אות י') בקשר למושג של גר תושב, דמה שייך לומר שמקבל על עצמו (בפני ג') לזוהר בשבע מצוות צ"ג, הלא מחוייב ועומד הוא צוה אפילו לא יקבל, ואיך זה נחשב כהתחייבות במה שקיבל על עצמו דבר שהוא מחוייב ועומד בו מכבר. [וכל מה שביארנו (בעניני שבעות) שאפשר לקבל יו"ט שני (במוקדם) לאחר פלג ציו"ט ראשון, היינו דוקא בחל יו"ט ראשון בחול, אבל לא כשחל בשבת.

אכן נראה שא"א להחמיר אכו"ע ולחייבם לזוהר בכל חומרות רבנו, בדודאי יש מקום לומר שאף בשבת אפשר לקבל תוס' יו"ט (החל ציום ראשון), דיש ענין נוסף ציו"ט מה שלא נמצא בשבת, דהיינו מצוות שמחה, ובסוכות יש חיוב סוכה, וע"ז שפיר שייכא תוספת, שמקבל על עצמו בסוף יום השבת את קדושת היו"ט, ומחייב א"ע במצוות שמחה ובמצוות סוכה, מה שעד כאן (בשבת) לא היה מחוייב בה, ושפיר שייכא צוה ענין של קבלה.

ג. במקום שלא מרשים לכל אחד לצנות סוכה לעצמו, וכולם צריכים לאכול בסוכת ציהכנ"ס, וצריכים לאכול בסירוגין, וצריכים כולם לקצר בסעודתם (צדדי לאפשר לצאים אחריהם לאכול בזמן נורמלי), צריכים לאכול הפת בסוכה ולצרך צרהמ"ז לסיים את הסעודה, ואח"כ יאכלו צזיתם דגים וצשר וירקות וכו', דכל שאר מיני מאכל דינם כפירות, דהכל חשיב כאכילת עראי (עי' משנ"צ תרלט ס"ק י"ג), אבל כל זמן שלא צרכו צרהמ"ז יש סבא לומר שאפילו מים אסור לשמות מחוץ לסוכה, עי' משנ"צ (תרל"ט בשעה"ל ס"ק כ"ט).

ד. במקום שצריכים לאכול בסירוגין - חצורה אחר חצורה - ויצטרכו להמתין זמן מרובה עד שיגיע התור שלהם לאכול, אולי

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

אפשר להחשיב את זה כמנטער שפטור מן הסוכה. אכן, אם זה בשני לילות הראשונים של סוכות, אנו מחמירים כאותה הדעה שאפילו המנטער חייב בסוכה.

ועמי' רעק"א (לאו"ח סי' תר"מ), ששני אופני מנטער יש, הא', זיורדים גשמים, שמנטער בשעת ישיבתו בסוכה, ואפילו יושב בה, נקרא הדיוט, דאין צידו קיום כלל, וב', שמנטער ללכת לסוכת חדרו, או שצריך להמתין זמן מרובה עד שיגיע התור שלו (כשאוכלים בסירוגין בסוכת בית הכנסת) אכל בשעת ישיבתו בסוכה איננו מנטער, וצכה"ג אם למעשה ילך לסוכת חדרו, שפיר דמי שיצרך. (כן הסביר רבנו).

ובשני לילות ראשונים, אם יושב בסוכה בשעת ירידת גשמים, המקובל לדינא הוא שלא לצרך, לחוש לדעת הסוברים שאף בליל ראשון מנטער פטור מן הסוכה, וספק ברכות להקל.

It is expected that an individual begin to plan and prepare the necessary arrangements for performance of any mitzvah thirty days in advance. If one has no shofar, machzor or sukkah locally, one must plan accordingly to ensure that they have the opportunity to fulfill these mitzvos.

Due to the important consideration of social distancing, there are many communal sukkos that will be arranging multiple shifts for their membership to have a chance to eat in the sukkah. On the first two nights of Sukkos, we generally do not make kiddush or eat the meal before tzais hakochavim. However, this year there is room to be lenient to allow the first shift to accept Yom Tov early and make kiddush following davening. Ideally, the first shift should be sure to eat a kzayis of bread in the sukkah after tzais hakochavim. However, if it is necessary to begin the second shift before tzais hakochavim, one may be lenient to complete the meal entirely before tzais hakochavim.

If there are many who need to use a communal sukkah and the shifts must be very short, each shift may make kiddush, eat bread and bentch, leaving the rest of the meal (fish, meat, vegetables, etc.) to be eaten inside at home (without bread).

If one shift must wait a very long time for its turn, the delay may cause a situation of mitzta'er, and members of that shift are potentially exempt from sukkah. However, this **would not apply** on the first two nights of Sukkos, when even a mitzta'er must eat in the sukkah.

Should there be rain, or a similar uncomfortable situation (on the first two nights of Sukkos) that affects the experience while sitting **in the sukkah itself**, the bracha of Leishev B'Sukkah should not be recited.

צבי שכטר
ד' אלול תש"פ

עניני ראש השנה ויום הכיפורים

א. לאלה שחוששים (בשעת המגפה) לקצר בכל מאי דאפשר בתפילות שמתפללים ביחד, מסתמא יש להקל להם שלא יצטרכו לתקוע מאה קולות, שזה רק מנהג, אך מדינא דגמ' נראה שתקנו לתקוע (שלשים קולות) תקיעות דמיושב, ועוד (ל' קולות) תקיעות דמעומד.

ויש להם להשמיט אמירת למנצח ז"פ, ויש להקל ולאומרו פעם אחת, (א"נ להשמיטו לגמרי), ויש להשמיט כל הפיוטים שבחזרת הש"ץ זר"ה וציו"כ (מנהג הגר"ח שלא לומר פיוטים זר"ה שחל בחול מפני הפסק בתקיעות - עי' נפש הרב עמ' ר"ז). ולשנה הבאה נחזור למנהג הרגיל, וא"ל ליה התרת נדרים (עמש"כ בזה כ' תמוז תש"פ).

אך אמירת הוידוי בחזרת הש"ץ ציו"כ היא מדינא דגמ' (בענין וידוי בחזרת הש"ץ - עי' מש"כ בשם רבינו צ' נפש הרב עמ' ר"ג), וכן אמירת סדר העבודה במוסף, וזה אין להשמיט.

ותפילת הנני בודאי ראשי הש"ץ לאומרה בלחש, ואין מן הנורך לאומרה בקול רם.

ב. מצואר בגמ' ר"ה (לד:): דהמתפלל מוסף ביחידות זר"ה אינו תוקע ע"ס הזכרות (במח' הראשונים אם יש לתקוע בתפילת לחש ציצור - עי' פניני הרב עמ' קס"א), ונחלקו הראשונים אם יש צידו הזכרה, אם עדיף שיתקע סמוך לתפילת מוסף לפנייה או לאחריה, והרמ"א בשו"ע (תקל"ב ס"ב) הביא, שהמקובל (אם אפשר) לתקוע (ליחיד) סמוך לפני תפילת מוסף.

ג. באמירת י"ג מדות בסליחות נחלקו האחרונים אם דינה כדבר שבקדושה, והמקובל הוא להחמיר ולדונה כדבש"ק, להצריך עמידה, עטיפה, ועשרה (עי' מה שהאריך בזה הגרע"י בתשו' יחיה דעת יחיה דעת ח"א סי' מ"ז). אם פיוטים נמי חשיבי כדבר שבקדושה - עי' פניני הרב עמ' קס"ח).

ואם יש עשרה ביחד שאומרים דשצק"ד נחלקו הגדולים אם ראשי היחיד לענות בציתו על קדיש קדושה וזרכו, הגרשו"א הי' סבור שאינו ראשי, אך אמרו לפני ששה חדשים בשם הג"ר חיים קניבסקי ובשם הג"ר יחזקאל רוט להקל. ולפי דצריהם ראשי לשדר את הסליחות דרך הזו"ם כשיש מנין במקום אחד שאומרים ביחד את הסליחות, ואלה האומרים בצתייהם ראשי לענות י"ג המדות.

ד. מתקנת עזרא, בע"ק אסור בתורה ובתפילה, ומצואר בגמ' זכרות (כב.), שע"פ הפסוק הלא דברי כאש, מה אש אינו מק"ט וכו' בטלו תקנת עזרא לענין תלמוד תורה, ונחלקו הראשונים לענין תקנת עזרא לענין תפילה, והמקובל לדינא כדעת הרמב"ם להקל (כמצואר זפ"ד מהל' ק"ש ה"ח, ופ"ד מהל' תפלה ה"ה, ובטושו"ע סי' פ"ח), אלא שכמו שמחמירים בפת פלטר בעש"ת, כמו"כ נהגו לטבול בער"ה ובעיו"כ לתפילה. ואף שכמה גדולים הבינו בשי' רס"ג (שהובאה זרא"ש סוף יומא) דחובת טבילה בעיו"כ דאורייתא היא, מכח קרא דלפני ד' טטהרו, ע"פ פשוט לא קיי"ל הכי מדינא, ואף בעיו"כ ענין הטבילה תלוי במנהג.

ומסתברא, שבשעת המגפה, שאם הרבה אנשים יטבלו באותו המקוה, וחוששים שמא יעצירו את המחלה מאחד לשני, שי

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רב' שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

לסמוך על מקלחת בתורת ט' קצין, כמבואר ברמ"א סי' תר"ו ס"ד דבשעת הדחק יש לסמוך על ט' קצין (ודנו הפוסקים אם פתיחת הברז במקלחת נחשב ככח גזרה. ונראה דיש להקל בענין). ולשנה הצאה יחזרו למנהג הרגיל, וא"ל לזה התרת נדרים, מדברי הדגמ"ר.

ודבר פשוט הוא שקולא זו רק נוהגת לגבי תקנת עזרא כמבואר בגמ' ברכות, ולא שייך לטבילת נשים שהוא דין דאורייתא. ה. לענין מנהג התרת נדרים בערב ר"ה נראה שאם יש שלשה שיושבים ביחד במקום אחד ואחרים מתקשרים עמהם דרך זו"ס דשפיר אפשר להשלשה להחיר נדריהם דמבואר בגמ' פ"ק דנדרים שאין מן הלכך שיהיה צעל הנדר עומד בפני הצ"ד. אכן אע"פ שא"ל שיהי' צעל הנדר בפני הצ"ד, מכ"מ צעין שידעו הצ"ד מי ומי הם אשר נדריהם הם מתירים, ואף שא"ל שחירו אותם אישית, מכ"מ, כל שהם עומדים לפנייהם והצ"ד מתכוונים להחיר נדריהם של אלו, שפיר חשיב שידועים אותם. ולפיכך נראה, שאם הצ"ד יחירו נדריהם של כמה שלמה של תלמידים ציטצה דרך זו"ס, אם אי אפשר להצ"ד לראות את כל התלמידים, מן הנכון שיגיד הרצי מראש להצ"ד שצחדר שלו יש כו"כ תלמידים המבקשים התרה, וכולם יגידו ביחד את הנוסח הנדפס בקדור, שמעו נא רבותי וכו', ואז, אף שאין הצ"ד רואים את כולם ולא שומעים את כולם, אצל מכ"מ יודעים הם שכל התלמידים של אותה הכחה מבקשים התרה, ושפיר דמי, שהרי יודעים הם מי ומי הם המבקשים התרתם. [ודוגמא לדבר מעוצרת שנתגיירה בנה א"ל טבילה (גמ' יצמות עה). וכתב בזה הדגמ"ר ליו"ד הל' גרות דהיינו דוקא אם הצ"ד המפקח על טבילת המעוצרת יודעים שהיא מעוצרת. אצל אם אינם יודעים, הר"ז נחשב כאילו טבילת העובר לא נעשתה תחת פקוח צ"ד. אצל בהכי סגי שתאמר להם המתגיירת שמעוצרת היא. וה"נ בנד"ד, הרצי יגיד מראש להצ"ד כמה תלמידים יש בכחה, ובהכי סגי.]

ו. בשעה"ד מותר להתפלל מנחה של שבת לפני הפלג ותפילת ערבית של חול (עם אמה חוננתנו) בשבת לאחר פלג, והרבה עדיין חוששים (מחמת המגפה) שלא להתפלל בפנים צביהכ"ס, אלא מקפידים בדוקא להתפלל בחוץ ואין שמה אור זלילה, ולהם מסתמא יחשב כשעה"ד להחיר להם לעשות כן (כעת) בכל שבוע בשבת, ואף זליל שני של ר"ה, דאף דקיי"ל דצ' ימים של ר"ה דינם כקדושה אחת (יוםא אריכתא), להל' קיי"ל דזהו רק לחומר, ולא לקולא, ואשר לפיכך אומרים קידוש זליל שני עם שהיינו (אפילו אין לו פרי חדש), וממילא אפשר להם לקבל יו"ט (שני) צמוקדם, דמה שנוהגים יום שני של ר"ה הוא, מפני האפשרות שהיום הראשון הי' חול, ולפי אותו הנד שיו"ט ראשון הוא צאמת ערב יו"ט, שפיר שייך שיקבל על עצמו קדו' יו"ט צמוקדם. ואף שאל לנו שנה זו יו"ט ראשון של ר"ה הוא בשבת, ויש מקום לומר שא"ל לקבל תוס' יו"ט (שחל ציום ראשון) לאחר פלג בשבת. ועל הרב מרא דאתרא לקבוע אולי תנא מזה תקלה שיעשו מלאכה ויחללו את השבת קודם צאה"כ, ואין מן הנכון לנהוג כזה אלא ברשות הרב מרא דאתרא המקומי. עמש"כ בזה בעניני סוכות (סוף אות ב' - ד' אלול תש"פ).

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

1. Shuls that must abridge Davening due to Covid-19 may suffice with the primary requirement to blow only 60 shofar blasts and not the final 40 at the end of Mussaf. La'Menatzeach can be said once before shofar and all Piyutim in Chazaras HaShatz on Rosh HaShanah and Yom Kippur may be omitted; Viduy and the Avoda on Yom Kippur may not be omitted. Hineni may be said by the chazan quietly.
2. Without a Minyan, shofar is not blown at all during one's private Shemona Esrei. When possible, it is preferable for Shofar to be blown before beginning Musaf, rather than afterwards.
3. One who cannot attend Selichos with a Minyan may recite the 13 Midos Rachamim with a Minyan via Zoom.
4. Due to Covid-19 and a potential overcrowding, the minhag for men to use the mikvah before Rosh Hashanah and Yom Kippur may also be fulfilled by taking a shower at home (this leniency would not apply to women who have to use the mikvah).
5. Hataras Nedarim may be done via Zoom, as long as the three members of the Beis Din who are matir neder are in the same location. The Beis Din members should be able to see who is requesting hatara, or at least be aware of how many people have approached them and are on Zoom requesting Hatara before they begin.
6. In a pressing situation (such as due to Covid-19), a minyan be be convened on Shabbos afternoon to Daven Mincha immediately before Plag HaMincha and Maariv immediately after Plag, although Melacha is still forbidden until the actual conclusion of Shabbos regardless. This can be done if it will be difficult for a Maariv Minyan to be convened outside in the dark. The local rabbi must determine if this is an appropriate practice for his community as it may mislead participants to believe that Shabbos has already concluded and melacha is permitted.

צבי שכטר
ז' אלול תש"פ

לא חני תחילת הקדושה

רש"י צפי' עה"פ (צפ' בשלח) זה קלי ואנוהו וגו' כתב, לא חני תחילת הקדושה, אלא מוחזקת ועומדת לי הקדושה, ואלוקותו עלי מימי אבותי. המחייב לקיים מצוות הוא קדושת ישראל של האדם, וקדושת ישראל באה לנו מאבותינו וגם מזה שאנו ג"כ מאמינים בו ית', ומה דמבואר בגמ' נדרים (טו) שיש כל יחל דרבנן על מנהגים, (כאשר הביא הר"ן לנדרים פא': מחוס', וכן הוצא להלכה בשו"ע יו"ד סי' רי"ד, ודלא כהצנת הרמב"ם צוה, עמש"כ צוה צם' נפש הרב עמ' רל"ה, וצם' צעקצי הנאן סי' ה' אות ז' בשם הגרמ"ס ז"ל), קאי גם על מנהגים טובים שקיבל היחיד על עצמו, וגם על מנהגי הקהילה מדורות הקודמים, וכנראה שכמו שיש שבועת היחיד, כמו"כ יש מושג של שבועת הציבור, שהקהילה נחשבת כחטיבה אחת שיכולה לקבל על עצמה שבועות המחייבות אפילו על הדורות הבאים (עי' תשו' לפנת פענח ח"א סי' קמ"ג, ועי' מש"כ במאמר השבע השביע בית יצחק חוברת ל"ט עמ' תקי"ג, תשס"ז).

וענין חמור הוא לזיהר במנהגים, ועי' מהרי"ל (הלכות יום כיפור אות יא), שמתה צחו הנעירה, ותלה הדבר בעונש מן השמים על ששינה צפרטי המנהג של אחד פיוטים (וע"ע צוה צם' שדי חמד מערכת מ"ם כלל ל"ח), ואולי כונתו צוה, שאם איננו ממשיך במנהגי הדורות הקודמים, א"כ אינו כדאי ליתן לו ילדים, כי לא יהא כאן שום המשך הדורות להבא, דענין ברכת בניס גדרו – בכדי שיוכלו להמשיך המסורה, ואכל מי שאיננו ממשיך המסורה, ל"ל בניס.

ורבינו הגרי"ד ז"ל היה מאד מקפיד בכל המנהגים שזכרו בשו"ע אפילו במקום שכבר כתב המשנ"צ שמנהגים אלו כבר נתבטלו (ועי' מש"כ צם' נפש הרב עמ' כ"ד "מנהג ישראל תורה היא", ושם עמ' רפג, וצם' מפני הרב עמ' רעז).

ובמקום שיש סתירה בין דין ומנהג, פשיטא שאין לנהוג במנהג, דעיין גמ' ברכות (ו): כל הרגיל לבוא לביהכ"ס ולא בא יום אחד, הקצ"ה משאיל צו...אם לדבר מצוה הלך, נוגה לו וכו'. ובתשו' משיב דבר להנצי"צ (ח"צ סי' מ"ח, ושם ח"ד סי' ו') ביאר דרגיל לבוא, הכונה, שכן נהג ג"פ רזופים, וממילא מנהג זה מחייב מטעם נדר (מדרבנן), כגמ' נדרים (טו), ואם לדבר מצוה הלך, ר"ל, שהיתה סתירה בין מנהגו (להתפלל בצבור צביהכנ"ס) ואיזו מצוה, אז מחוייבים לקיים את המצוה, ולוותר על המנהג. וכן הסביר הגר"י גוסטמן ז"ל (קונטרסי שיעורים סוף מס' קידושין, בענין ספיקא דרבנן לקולא ודיני מנהג אות טז) בכונת הרמב"ם (פ"י מק"פ הי"א), שיש מצוה לללות את כל הק"פ ביחד, ומטעם מנהג אין לאכול את שומן הגיד, וכל השנה כולה נוהגים במנהג ההוא חוץ מליל פסח, שעומדת לפנינו הסתירה שבין הלכה גמורה ומנהג, ומן הצורך לוותר על המנהג צכה"ג. וכן עדגמ"ר ליו"ד (רס"י רי"ד), שרק נריכים התרת נדרים כשרוצים לבטל מכל וכל מנהג טוב שנתקבל, אבל במקום שעה"ד שקשה מאוד לשמור על המנהג, הדבר מובן מאליה שמפעם לפעם במקרים צודדים יהי' צורך גדול לוותר על המנהג, וצכה"ג א"ל להתרת נדרים. וצם' פסקים ותקנות של רעק"א (הו"ל הג"ר נתן געשטטר, ז"ל) הוצא, שבשעת מגפת החולי הנוראה (בשנת תקצ"א) הורה רעק"א להשמיט כל הפיוטים מתוך התפילות של ר"ה ויה"כ, בכדי למעט כל מאי דאפשר את הזמן שכל הצבור ביחד סמוכים ז"ל, (כדי למעט כל מאי דאפשר בצכנה), וכנר' שלא היו נריכים לשום התרת נדרים, כמו

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

דקיי"ל דפ"נ דוחה כהת"כ, וא"צ להתרת נדרים. ועל כגון דא כתב צחי' הגרי"ז הל' שציתת עשור (צקשר להוראת אציו הגר"ח"ס, להאכיל לחולה שכבר יצ"ס כל צרכיו, אשר כן הי' הפסק המקובל בוואלאז'ין עוד מימי מייסד הישיבה הגר"ח מוואלאז'ין, כאשר כן הביא הנז"צ בצאורו לשאילתות בשם הנחלת דוד - צס' העמק שאלה שאילתא קס"ז אות י"ו. וכן הביא הגרש"י ז"ל, צס' מועדים בהלכה עמ' פ"צ) שאין הענין שאציו (הג"ר חיים) הי' מיקל בהל' שבת, חלילה, אלא שהי' מחמיר בהל' פקו"נ.

ועלינו ללמוד ולנהוג בעקבות רבותינו הגרעק"א ור"ח מוואלאז'ין והגר"ח"ס ועוד, להחמיר בעניני פקו"נ, וזלית ברירה לוותר פה ושם על איזה מנהגים קדושים כדי למעט צומן שהכל מתאספים יחד לתפילה צביהכנ"ס, צכדי למעט צסכנה.

ונקוה שלשנה הצאה ישצו הענינים לכמות שהיו, ויהיה העולם כמנהגו נוהג, ונשוב לקיים את כל ההלכות והמנהגים כדבעי.

צבי שכטר
עש"ק פר' כי תצוא
ט"ו אלול תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רב' שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

מנהג השתחו' צר"ה ויה"כ

בשנה רגילה מתפללים מוסף של יה"כ בציהכנ"ס ונוהגים (זכר למקדש) שכל הקהל משתחוים על רצפת ציהכנ"ס בשעה שהחזן אומר והכהנים והעם העומדים בעזרה וכו', אבל אם מאיזו סיבה מתפללים בחוץ בשטח שאין בו קדושת ציהכנ"ס, נראה שאין בזה מנהג של השתחו', דחלקי ציהכנ"ס השונים מכוונים כנגד החלקים השונים שציהמ"ק [כמבואר בפוסקים], ועזרת הגזרים הוא מכוון כנגד העזרה, ורק אלו שבעזרה היו משתחוים ומודים ונפלים ע"פ וכו'.

אכן המנהג להשתחוות בעלינו איננו זכר למקדש. וזה חלק ממלכות, וזה שייך אפילו בזמנין שמתפללים מחוץ למקום המקודש בקדושת ציהכנ"ס. [אלא שאף בזה יש לדון, שידוע שסג"ה הגר"א, שמש"כ צריש פר' כי תבא והשתחוית לפני ה' א בקשר להצאת ציבורים, איננו דין מיוחד בציבורים אלא דין כללי הוא, שכל הנכנסים לעזרה מחוייבים להשתחוות קודם שיצאו. והשתחויה רק מהווה קיום דאורייתא בעזרה, וממילא יש מקום לדון שאף מנהג ההשתחויה בעלינו לא הונהג אלא בציהכנ"ס בחלק עזרת הגזרים שהוא מכוון כנגד העזרה שציהמ"ק].

ומנהג רבנו הי' שהש"ך רק כורע בשעה שאומרים והכהנים והעם (ד' פעמים, גם לרבות אחר לד' חטאת) ולא בעלינו, דשני מנהגים נפרדים המה. וכן הי' מחלק ביניהם לענין אופן ההשתחויה, דרק בשעה שאומרים והכהנים והעם הי' מדקדק לעשות "ונפלים על פניהם", משא"כ בעלינו, שרק נהג לעשות "כורעים ומשתחוים", להטות קצת על צרכיים, ומוסיפים להטות קצת עד שפניו מכוונים כלפי קרקע (פאראלעל). (וכן הי' מנהג נפוץ בזמן הגר"א לחלק כן, ובמעשה רב הוצא שהגר"א לא הי' ניח"ל מחילוק זה). ראה מש"כ צס' ארץ הצבי סי' יב אות י' (עמ' נד) וצס' נפש הרב (עמ' ריג) בכל זה.

ועי' רמ"א (סוף סי' קל"א) שציו"כ כשנפלים על פניהם יש להציע עשבים כדי להפסיק בין פניו לקרקע [ויש שמשמיים דבר המפסיק במקום הצרכיים, וזה טעות], כלומר, מטעם איסור אבן משכית, דחיישינן שמא היתה שמה רצפת אבנים ונצנה עליה (כמבואר בצ"י שמה מהריצ"ש צס"ר שרירא גאון), ונראה פשוט, דאם מתפללים בחוץ ציו"כ ע"ג העשב, דלא שייכא דך חששא, ואין מן הצורך להציע שום דבר המפסיק (כשמשתחוים באמירת עלינו).

This Rosh Hashanah and Yom Kippur, there will be many minyanim convening outside of the Beis Haknesses due to numerous government regulations. Those davening outside of a Beis Haknesses, would not be obligated to bow to the ground when reciting the Seder Ha'avodah on Yom Kippur, as there was never a custom to do so. However, when reciting Aleinu L'shabeich on Rosh Hashanah and Yom Kippur, perhaps the standard minhag to kneel would apply even when davening outside of the Beis Haknesses.

צבי שכטר
כ"ח אלול תש"פ

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

יציאת הצעירים מציהכנ"ס בשעת הזכרת נשמות

המנהג הנפוץ הוא שבשעה שמזכירים נשמות צציהכנ"ס, הצעירים שיש להם הורים יוצאים מקודם, ובתש"ו ניץ אליעזר (חי"צ ס"י ל"ט) ליקט כמה טעמים בזה, ואף רבינו ז"ל נתן בזה טעם לשבח (עמש"כ צס' נפש הרב, עמ' קנ"ג), אכן שנה זו שעדיין שורת אלנו המגפה המסכנת, ומטעמי צריאות מן הנכון להקפיד להתרחק אחד מהשני ד"א, ואם יצאו כל הצעירים מציהכנ"ס, יש לחוש שיתאספו כולם ביחד במקום אחד בצרוודור צציהכנ"ס, ולא ישמרו על ההרחקות, ואם הרב מרא דאתרא חושש לסכנה, ואין לך דבר העומד בפני פיקו"ג, מן הנכון להכריז מראש שכולם יישארו במקומם שנה זו, (דלא כנהוג בשאר שנים, כשהשנים כתיקונם), ולא ישוחחו שיחת חולין בשעה שהמבוגרים אומרים את היזכור, אלא יתפללו תפילות אחרות, או שישתתפו לומר תפילת היזכור עבור קדושי השואה, ועבור חיילי הפלמ"ח וחיילי צה"ל.

It is customary that one who need not recite Yizkor exit the room while others are reciting this Tefillah. If the Rabbi is concerned of overcrowding in the hallwalls and a lack of social distancing, everyone may remain in the shul for Yizkor. However, those who will not be reciting Yizkor must be respectful of those who are, and they must make sure to use the time either to recite additional Tefillos or to recite Yizkor for the many martyrs of recent Jewish history.

צבי שכטר
ד' תשרי תשפ"א

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכתר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

הושענות והקפות בזמן הדבר

מעיקר הדין קיי"ל שסומא עולה לתורה אע"פ שאינו יכול לקרוא מן הספר. אבל כמדומה לי שרצנו שאל, אם צין כה וכה אינו קורא מתוך הס"ת, מדוע אינו אומר הזכרה ממקום מושבו צביהכנ"ס, ומדוע הולך לשלחן. וכמדומה לי שענה, שמפני כבוד התורה יש לו ללכת למקום הספר. אבל בזמן המגפה שיש צוה סכנה לעמוד בסמוך לבעל קורא, הצנתי שעדיף שהבעל-קורא יקבל כל העליות (אם לא שיש שם מחינה המזדלת צין העולה לתורה והבעל קורא). וזכה"ג לא מסתבר שיעשו הוספות. דציו"ט שיש חמש עליות, ובע"ק יקבל כל החמש, לא מסתבר שנוסיף ויקבל עוד ועוד (עמש"כ מזה כ"ו אייר תש"פ). ומעיקר הדין קיי"ל (כדעת ר"ת נגד ר' משולם) שמפטיר עולה למנין הקרואים (עמש"כ צוה צם' נפש הרב עמ' קי"ז צס רצנו), ומה שעולה מפטיר לאחר שכבר קראנו כל חמש העליות (של יו"ט) - זה בתורת הוספה, וכן מה שקורא מצראשית, וכן מה שקורא מפ' פנחס - זה הכל הוספות, ואם רואים לנהוג כן - לקרוא מפ' צראשית וגם מספר שלישי - מפ' פנחס, מן הנכון שיקראו ג' עליות מפ' וזאת הזכרה, עליי' רביעית תהי' מצראשית, והחמישית - מפ' פנחס, ורק הבע"ק יצרך על כל חמש העליות ואז לא יאמר ה"ק עד לאחר גמר כל צרכות ההפטרה שלאחר ההפטרה (עמש"כ מזה שמה).

מפני הסכנה, אולי עדיף שרק הש"ך (או הרצ) יקיף לצדו בהושענות (זכר למקדש), וכן צשמחת תורה, רק הש"ך (או הרצ) יקיף פעם אחת לכל הקפה, ועדיף שלא ירקדו כלל, פן יצואו לידי מכשול צעניני ההרחקות, וכשיקיף - לא יניחו הספר על השולחן אלא יקיף עם הס"ת צידו. ועי' מה שצארנו צם' נפש הרב (עמ' ר"כ) כונת המשך מנהג הקפה צד' מיניס כל ז"י הקורות, והקפה צם"ת מסציב לשכינה - צשמחת תורה.

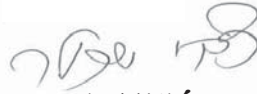
ואם חוששים מחמת סכנת הדבר (או סכנת החוס לאלו שמחוייבים להתפלל בחוץ מטעמי הצריאות) שהתפילה תאריך ציותר מחמת קהלת, מסתבר שכמו שתיקן רעק"א להשמיט כל הפיוטים צשעת סכנת הדבר, מפני שאינם אלא מנהג, הכי נמי אפשר להשמיט קריאת קהלת כי זה ג"כ מנהג כמבואר צמס' סופרים. ואם ירצו לקיים מנהג קריאת קהלת צמנחה, צודאי שפיר דמי, ולפי מה שהסביר רצנו (חוצרת מסורה ח"ד עמ' כ"א) שצומן התנאים הי' איסור קריאת כתובים צכל צצת - החל מקרה"ת דשחרית ועד לקרה"ת דמנחה, ואשר על כן הנהיגו לקרוא קהלת לפני קרה"ת דשחרית (אף דתדיר ושאינו תדיר וכו'), ומן הנכון הי' לקרוא תחילה צתורה), דאי' קריאת כתובים רק מתחיל צצצת צצקר לאחר קרה"ת, ולפ"ז - אם יקראו צמנחה (צצצת - שמיני עזרת) מסתמא מן הנכון לקרוא תחילה צם"ת ורק אח"כ צקהלת, דרק לאחר קרה"ת דמנחה דצצת הותר לקרוא צכתובים, ואם יהי' חשש שלא יגמרו את העמידה קודם השקיעה, יש לאחר קריאת קהלת עד לאחר תפילת מנחה.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

Regarding Hoshanos, because of social distancing, it may be preferable for the Chazzan or Rabbi to circle around the shul by himself. The same could apply for Simchas Torah where we should minimize the number of people carrying Sifrei Torah. Dancing should be avoided lest people become lax about social distancing.

If there is a concern regarding the length of davening on the day when Koheles is being read, then Koheles may be omitted this year or read later in the day at Mincha, after laining.

צבי שכטר
י"ד תשרי תשפ"א
ערב חג סוכות

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

צעניני שמחת תורה

בדרך כלל נהגו האשכנזים שצחו"ל לישא כפיהם רק ציו"ט צמוסק, ובשמחת תורה - בשחרית, מפני שנהגו הכל לקדש ולטעום קצת תיקף לאחר העלייה. ושנה זו בהרבה צתי כנסת לא יקדשו (מפני המגיפה המתהלכת), ומסתברא שינהגו כמנהג הרגיל בכל שאר ציו"ט לישא כפיהם רק צמוסק. (ובמקום שנהגו לישא כפיהם ציו"ט גם בשחרית וגם צמוסק [כדין המשנה], ובשמחת תורה - רק בשחרית מהטעם הנ"ל, אז מסתברא שינהגו בשמחת"ת של שנה זו כמו בכל שאר ציו"ט, לישא כפיהם גם בשחרית וגם צמוסק.)

מטעמי הבריאות עדיף לאכול בחוץ כשאוכלים עם אחרים (ולא מצפנים), ולכן בשנה זו יש שרוצים לאכול בסוכה עם אחרים ציום שמחת"ת. והנה מצואר בגמ' סוכה (מת.). שיש לפסול את הסוכה, כדי להוכיח שאינו מוסיף על המצוה (כפרש"י שמה), ומן הנכון לכסות את הסכך עם השלח"ק, (דצוה תפסל הסוכה), א"נ לבקש מנכרי להוריד את הסכך, דשבות דשבות צמוסק מנחה מותר, וסותר שלא ע"מ לצנות אינו אלא שבות, וממילא יש להתיר ע"י נכרי, דלאכול עם אחרים נראה פשוט שזה חלק ממנחת שמחת ציו"ט, כידוע מהזוהר.

(ואינו כדאי לסמוך על מה שזכר בגמ' שם (וצשו"ע סי' תרס"ו) להכניס כלי צישול אל תוך הסוכה, דלדעת כמה פוסקים דין זה היה נוהג רק בזמן הגמרא, שהיו מצטלן בקדירות של חרס, וכשהיו מניחין אותן על גבי האש היו משחירות, אבל קדירות שלנו שאינן מחרס ואינן מאוסות בדרך כלל, מותר להכניסן לסוכה, ואינה נפסלת בכך.)

The custom of many communities is to recite Birchas Kohanim during Shacharis of Simchas Torah instead of during Mussaf. If the shul is not having a kiddush before Mussaf on Simchas Torah, then the Kohanim should recite Birchas Kohanim during Mussaf rather than at Shacharis.

One may not eat in a Sukkah on Simchas Torah because doing so would be a violation of Bal Tosif, inappropriately adding on to the mitzvos. If for health reasons a family would like to eat outside on Simchas Torah but the only available area is in the Sukkah, they should either place a covering over the Sukkah or have a non-Jew remove the Sechach so that the Sukkah is no longer kosher.

צבי שכטר
י"ט תשרי תשפ"א
תוה"מ סכות

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רב' שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

בענין הדלקת נ"ח צביהכנ"ס

ערמ"א (תרע"א ס"ז) שנוהגים להדליק צביהכנ"ס בין מנחה למעריב, ויש נוהגים להדליק בע"ש קודם מנחה. וזמור וקציעה כתב דעכ"פ בענין שיהיו שם עשרה צענת הדלקה. ורצנו אמר בזה בשם אביו הגרמ"ס, שאפילו יש שם עשרה, זה לא מספיק, ובענין דוקא להדליק בין מנחה למעריב, ואפילו בע"ש, דצשעה שהתפללו מנחה בעשרה, נטרפו יחד ליזור צבור, והצרוף לא התבטל, כי צדעתם להתפלל מעריב תומ"י בעשרה, ונמלא שעושים אז הדלקה בצבור. (דסתם עשרה שיש צבים וקוראים ביחד את המארגען דזשארנאל, אין זה נקרא צבור, ובענין דדוקא שנטרפו יחד לאיזה דבר שבקדושה, הצריך עפ"י דין עשרה.) וזמור"ש, שא"א להדליק בין מנחה למעריב, דעדיין שבת הוא עד ז"ה"כ, מנהג רבנו הי' להדליק צביהכנ"ס קודם קדיש מתקבל שהוא גמר התפילה בצבור, כלומר שעדיין קיים צירוף הצבור שהתחיל בצרכו עד גמר הקדיש מתקבל, אכן, ברוב המקומות לא נהגו כן, אלא מדליקין צביהכנ"ס לאחר קדיש מתקבל, אבל קודם הצדלה צביהכנ"ס, והסביר רבנו, שיש תוס' שבת של היחיד ותוס' שבת של הצבור, ואולי י"ל שאמירת הצדלה צביהכנ"ס היא צחורת גמר תוס' השבת של הצבור. וממילא י"ל שעדיין נשאר צירוף הצבור עד לאחר ההצדלה, ושפיר חשיבא ההדלקה אז כהדלקה צביבור. והעירו כמה רבנים, שבכמה צתי כנסת הנהיגו להשמיט עכשיו קדוש והצדלה (צביהכנ"ס) מחמת חשש סכנה, וא"כ, לאלה המדקדקים לנהוג כדברי הגרמ"ס, יש להם להדליק נ"ח צביהכנ"ס קודם קדיש מתקבל. א"ג, אם דרכם תמיד כל השנה לדקדק שמישהו יאמר קדיש אחר עלינו (אפי' אם אין שם אצל), וכדברי הרמ"א (קל"ב ס"ב), ואשר מה"ט כתב הרמ"א (כ"ה ס"ג) לשיטתו שלא לחלוץ התפילין בשחרית עד לאחר הקדיש שלאחר עלינו, דתפילה בצבור דשחרית מתחיל מהקדיש שלאחר פסד"ז שלפני צרכו (כמבואר ברמב"ם) ונגמרת בקדיש שלאחר עלינו, ומן הנכון להשאיר התפילין עליו עד גמר התפילה בצבור, וא"כ, נמלא שאף במעריב (זמור"ש) עדיין נשאר צירוף הצבור עד לאחר גמר הקדיש שלאחר עלינו, וממילא שפיר דמי להדליק נ"ח אפילו לאחר קדיש מתקבל, כל עוד שלא אמרו את הקדיש שלאחר עלינו, כי ההדלקה שפיר תקיים ע"י הצבור, והכל מיוסד על צהגר"א שהסביר, שהדלקת נ"ח בצרכה צביכה"ג, מקורה באמירת הלל צביהכ"ג ליל פסח בצרכה, כלומר, שכל מצוה (שהיא חובת היחיד) שבאה לפרסומי ניסא, מן הנכון לקיימה בצבור, כדי שיהי' יותר פרסומי ניסא, וגדר הצבור היינו - צבור של עשרה שנטרפו יחד לתפילה, ועדיין הצרוף במקומו, כמבואר כל זה בס' נפש הרב (עמ' רכב).

אכן נראה להוסיף, שבכמה מקומות עדיין מתפללין מחוץ לצביהכנ"ס, לפעמים מבחוץ ממש, ולפעמים בחדרים אחרים בצנין צביהכנ"ס, וצ"י הביא שיש דיעה בראשונים, דהמנהג להדליק צביהכנ"ס בצרכה מיוסד על כך שצביהכנ"ס דינו כמקדש מעט, והוא זכר למקדש, ולדיעות אלו הי' נראה, דכל שלא תקיים ההדלקה מצפנים במקום המקודש בקדושת צביהכנ"ס, שאין מן הנכון לצרך עליו, דספק ברכות להקל, אע"פ שזה כבר כמה חדשים שמתפללים במקום זה בקביעות.

צבי שכטר
י"ז כסלו תשפ"א

עניני פורים

א. לכתחילה בודאי מן הנכון לשמוע פרשת זכור מתוך הכתב בעשרה בשבת שלפני פורים כמבואר בשו"ע. אכן אם א"א לעשות כן (כגון לאלו שנמצאים בצידוד), מן הנכון (אם אפשר) שיקראו ביחידות מתוך ס"ת כשר (בלי ברכות). ואם גם את זה א"א, המג"א כתב שאפשר לנאת ידי חובת זכירת עמלק בשמיעת הקריאה דשחרית צפורים. ולדעת החולקים על המג"א וסוברים שאין יוצאים בקריאת פרשת ויבא עמלק (דסוף פר' בשלח), אלא דווקא צפר' זכור (דסוף פר' כי תצא) יש להם לכוון באמצע הקיץ בשמיעת פר' כי תצא לנאת י"ח מנחה זו. ויש שהציעו שאולי כדאי לסדר לחזור ולקרות עוה"פ קריאת פר' זכור בא' מימי החול קודם פורים בציה"כ"ג בעשרה (בלי ברכות) שיוכלו האחרים לשמוע דרך זו"ס (ועי' מה שהרחצנו בזה להלן בראות ח').

ב. כשהנהיגו גאוני א"י את המנהג ליתן מחנה"ש בתענית אסתר, עמדו כנגדם כמה מגאוני צבל, שאולי אין זה נכון, די"ש לחוש שאולי יתכוונו התורמים להקדיש את המטבעות וא"כ יהיה צוה אסור מעילה אם יעצירו את הכספים לאיזו נדקה שתייה (ע' עיונים ומחקרים ח"א עמ' מ"א להרש"ח קוק). ומבואר בגמ' בצבורות (נא) שמחצית השקל הוא אחד מג' ההלכות דשוה כסף לאו ככסף. ויש מדקדקים שכשנותנים דולר של נייר לקערת מחנה"ש, שמוציאים מטבעות מן הקערה, ומחזירים את המטבעות להחמיר לדעת החת"ס שכסף של נייר אין דינו ככסף. וע"פ פשוטו היה נראה שאין זה נכון לדקדק בזה. דכל הענין הזה אינו אלא **זכר** למחנה"ש, ואם יקפידו בדווקא ליתן מטבעות ולא כסף של נייר יש יותר חשש שנראה כאילו הקדיש ממש את המטבעות.

ג. צפורים יש חובת סעודה, ובמג"א (תרכ"ה סק"ט) הביא דיון, אם יוצאים י"ח סעודה זו בלי פת (ובשע"ת סק"א הביא מה שדן בזה בצרכ"י, וכן דן בזה בפרמ"ג תרכ"ה א"א סק"א, ובסי' תרכ"ו א"א סקט"ו), ובערוה"ש סעי' ז, כתב דבודאי צעין פת, וצפורים שחל בע"ש אפשר לקיים מנחת סעודה בצקר, (עיי"ש במג"א סק"ה מ"ט לא נהגו תמיד לאוכלה בצקר), ורצו הזכיר פעם, שלפי השו"ע אפשר לנאת י"ח סעודת פורים בטונ"א סנדוויץ', כי לא מזכר בשו"ע דצעין בשר. { אכן עי' רמב"ם שהנריך בשר ויין עד ללא ידע. ובשו"ע (סי' תרכ"ו ס"ז) כתב בשם יש מי שאומר שאונן מותר בשר ויין דלא אתי עשה דיחיד ודחי עשה דרבים. ובפמ"ג שם העיר דלכאף נראה מדברי השו"ע, דשפיר איכא חיוב לאכול בשר בסעודת פורים. ואולי מה"ט כתב המחבר יש מי שאומר, דדבר זה שנוי במחלוקת. }

ד. ושמענו שיש שנהגו בירושלים כשחל פורים בע"ש שפורס מפה ומקדש, ודבר זה הוצא במג"א (שמה סק"ט) בשם המרדכי, אך מנהג קשה הוא, דלפי פשוטו כל ענין זה דפורס מפה ומקדש (פסחים ק). ענין של דיעבד הוא - אם כן אירע, אצל אינו נכון לסדר כן לכתחילה. ועי' בשו"א בשו"ת מהרי"ל (סי' נ"ו), שהוא רק דיעבד, אלא שיש נד לומר דפורים שחל בע"ש חשיב כמנצב של דיעבד, דבכמה מקומות קיי"ל דשעת הדחק כדיעבד דמי.

ה. ובכל ע"ש ועי"ט אסור לאכול סעודה רגילה סמוך למנחה, כלומר (עמשנ"ב סי' תע"א סק"ט) שצריכים לגמור מלאכול קודם חצי שעה לפני מנחה, ולדינא קיי"ל (שו"ע רע"א ס"א) דהיינו סמוך למנחה קטנה, ומש"כ הרמ"א בהל' סוכה (תרכ"ט ס"ג) ממנהי"ל, שלא לאכול בערב סוכות אפילו סמוך למנחה גדולה, נע"ג, (עי' שער הניזון רס"י תע"א), וכן צפורים שחל

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רב' שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

זע"ש, נריכים לגמור סעודת פורים קודם שעה עשירית, ומש"כ במשנ"צ (תרל"ה סק"י) קודם חלות, היא היא החומר
שהזכיר הרמ"א בהל' סוכה (תרל"ט), אשר ע"ז כתב המשנ"צ בשעה"ל הנ"ל שהאחרונים דחה. והיא חומרא בעלמא.

ו. ומפני המגפה שהרבה חוששים מלאכול מאכלים שנגעו בו אחרים, מסתמא מן הנכון למעט במשלות מנות, דקיימת אפשרות
חזקה שרק יזרקוה לאשפה. ועי' רמב"ם (פ"ג מהל' מגילה וחנוכה הי"ז), דמוטב לאדם להרבות במתנות לאציונים מלהרבות
בסעודתו או בשלות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים.

ז. ושפיר אפשר לקיים משלות מנות ע"י שליח (ובמשנ"צ תרל"ה ס"ק י"ח הביא דעת הסוצרים שרק יוצאים ע"י שליח, וזכורני
ששמעתי ממו"ר הר"ר ירוחם גורליק ז"ל שבישיבות באירופא היו להם לתלמידים טענות על המשנ"צ על שהזכיר דיעה זו),
ושפיר אפשר למסור כספים לממונה על כך (שצביהכ"ג) לפני פורים (או להצטיח לפני פורים שימסרו הכספים על כך לאחר
הפורים), והממונה ימסור את המנות בפורים (כמבואר בערוה"ש תרל"ה ס"ז). ואם עשרה אנשים מצקשים מהממונה
שישלח מנות לאותו בן אדם, מסתבר לומר שכולם יוצאים אם יש שעור מנות לכל אחד ואחד, ולא מספיק בשעור אחד.

ח. בכמה עיירות הממשלה רק מרשה שיהיו עשרה צביהכ"ג צבת אחת, מפני סכנת המגפה, ולא יותר, ויצטרכו לסדר קריאת
המגילה כמה וכמה פעמים במינים שונים. בשעה"ד גדול מבואר בשו"ע (סוף"י תרל"ג) ובמשנ"צ שאפשר לסמוך ולהקל
לקרוא המגילה בערב פורים מצעו"י לאחר פלג המנחה, ואפילו בצבור.

ואם אין כ"כ שעה"ד (שמוכרחים להתחיל הקריאה הראשונה בפלג המנחה), לענין לקרוא ציה"ש אשר הוא ספק יום וספק
לילה (עמש"כ בזה בס' גינת אגוז סי' ז'), בשעה"ד יש מקום להקל, לדעת הסוצרים שמקרא מגילה איננה מדברי קבלה אלא
רק מדרבנן. (בחי' רעק"א הביא מהטורי אבן שסובר שמקרא מגילה דינה כדברי קבלה, ודברי קבלה כדברי תורה דמיינן,
וספקו להחמיר. וכ"ה במשנ"צ תרל"ג: טו בשם הפמ"ג. ובמנחת אלעזר ועוד אחרונים לא הסכימו לזה. ואף לדעת הסוצרים
שמקרא מגילה ציוס דינה כדברי קבלה יש סברא חזקה בפוסקים לומר שקריאת הלילה אינו אלא דרבנן. וכן היה רגיל רבנו
לומר.) אבל שלא בשעה"ד גדול אינו נכון להקל בספק, חדא, דאסור להכניס א"ע לספקא דרבנן לכתחילה (ער"ן על הרי"ף
סוף פסחים לענין ספיה"ע בזה"י זמן ציה"ש), ושנית, דבשפת אמת לכריתות (יז.) הניע דיש מקום לומר שציה"ש הוא
בצחינת איקצע איסורא, אשר היא חלות - שם שונה של ספק, שלא ניתן להכרעה, והראיה מדין אשם תלוי, ולא שייך לומר בספק
שזה סד"ר לקולא.

ומן הנכון (היכא דאפשר) שלא להתחיל מקרא מגילה עד ז"ה"כ (משנ"צ סוף סי' תרל"ג).

ובדלית ברירה ממש, יש להקל ולסמוך על ה"ד שהניע הגרמ"פ בתשובה, להסתפק בדיון שמע קול הצרה לא ילא, אי ר"ל מפני
שאנינו הקול הראשון, או מפני שאנינו כ"כ ברור, דע"י הטלפון (או ע"י המיקרופון) אינו הקול הראשון אבל הקול ברור. (וכזה
נסתפקו גם החזו"א וגם רבנו הגרי"ד סולוביצ'יק), והגרשו"א הי' סבור שאין כאן מקום ספק כלל, וזודאי לא ילא.

וקולא זו לשמוע דרך מיקרופון יסודה בכלל המופיע בגמ' דכדאי הוא ר' פלוני לסמוך עליו בשעה"ד. וציארו רוב האחרונים,

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה"צ רב' שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

שכלל זה לא נאמר אלא צדיקים דרבנן (עי' נקוה"כ לשו"ע יו"ד סי' רצ"ג), אשר צדק כלל לא נקרא ספק (לומר ספק דרבנן לקולא) אלא בספק השקול, וצשעה"ד יש להקל ולומר שאף שיטת היחיד ג"כ חשוב כספק לומר צה דספיקא דרבנן לקולא.

ואם אין שם אלא שתי אפשרויות אלו, או לשמוע דרך מיקרפון (או ז"ו"ס) או לשמוע ציה"ש, היה נראה דטפי עדיף לשמוע ציה"ש.

אכן אם יש לאחד מגילה כשרה צידו, וישמע (דרך האינטרנט) קריאת המגילה (לאט), ויוכל לקרוא לעצמו צניקוד וצטעמים צמגילה צצידו עפ"י מה שהוא שומע (צאינטרנט), זה צודאי עדיף, ומן הנכון שישמיע לאזניו ג"כ צמצואר צצ"י (סי' תרפ"ט) ועיי"ש צשעה"ל סק"ז.

ולדינא, צודאי לכתחילה יש להחמיר לקרוא המגילה (אפילו צזמנה) צעשרה, אך זה לא מעכב, אלא שנהגו שלא לצרך הרב את ריבנו כשקורים שלא צעשרה. וצפרט זה נחלקו צטור אם עשר נשים נחשבות כקריאה צעשרה, והרמ"א כתב להחמיר צזה, שלא לצרך צרכת הרב את ריבנו אלא"כ היו שם עשרה גברים (עי' מש"כ צזה צס' צעקצי הנאן עמ' כ"ג).

ט. ואלו שישתתפו צמנין המאחר שצציהכ"נ צליל פורים למקרא מגילה, עי' משנ"צ סי' תרצ"ב ס"ק י"ד שמעיקר הדין טעימה מותרת קודם המגילה, רק שלא יאכלו סעודה שלימה. וכן נהגו צכמה ישיבות צר"ה לקדש ולטעום קודם תקיעת שופר.

י. גם ציום יצטרכו לקדש כמה וכמה מנינים לקריאת המגילה. לכתחילה מן הנכון שלא להתחיל צקריאת המגילה עד לאחר הנץ (משנה מגילה כ.). לדעת הגאון האדר"ת הך גזרה לא נוהגת עוד צזמנו, אך עי' שדי חמד (ח"ג עמ' שמ"ז) שדעתו לא התקבלה (וצביאור הענין עמש"כ צס' ארץ הצבי סי' י"ט). אבל צשעה"ד קיי"ל דמותר לכתחילה לעשות דבר צצדך כלל רק כשר צדעצד, וממילא צאותם מקומות שיצטרכו לקרות כל היום כולו קריאה אחר קריאה, יש להתחיל מעלות השחר (עי' מג"א סי' תרצב צצאונס קצת יש להקל).

והשעה"ד הוא (מסתמא) רק על קריאת המגילה, אבל לגבי טלית ותפילין ותפילת שחרית, מסתמא עדיף להתפלל ציחידות לאחר שהגיע הזמן של משיכה, שיוכלו לצרך על הטו"ת ולהניחם קודם שיתפללו, וצספרו של פרופ. יהודה לוי (זמני היום צהלכה עמ' ל"ח) הוצאו שני זמנים לגבי עלות, ומן הנכון להמתין צקריאה הראשונה עד הזמן המאוחר.

יא. עמשנ"צ שיש דעה שאינו נכון כלל לחלק את קריאת המגילה לשני אנשים - שחציו הראשון יקרא ראובן וחציו השני יקרא שמעון, ואף דקיי"ל צדעצד כן יא, אך לכתחילה מן הנכון להחמיר צזה. { והרב יוסף לוקשטיין ז"ל הנהיג צרמ"ז לחלק את פרקי המגילה צין כמה וכמה מצוגרי הישיבה, כדי לחזקם צשמירת המצוות ולהמשיך הקשר צינס וצין הישיבה, וצודאי אם יש צורך לזה, שעה"ד צדעצד דמי, ומותר לכתחילה. }

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

1. The custom is to read Parshas Zachor with a minyan from a kosher Sefer Torah on the Shabbos before Purim. If one is unable to do so, they may read from a kosher Sefer Torah without a minyan (without reciting the brachos). If that is not an option, one should have in mind on to fulfill this obligation with the Kriyas HaTorah on Purim morning. If that too is impossible, one should have it in mind when reading Parshas Ki Seitzei (in the summer months). If a person feels that they will not remember to have this in mind during the summer months, then an additional reading of Parshas Zachor can be added this year. This should be done on a weeknight (without brachos), so anyone who is unable to leave their homes may participate via Zoom.
2. When giving Machatzis Hashekel there is no need to raise the actual coins. One may fulfill the minhag of Machatzis HaShekel by placing paper money in the collection bin. We should keep in mind that this minhag is merely a “zecher l’Machatzis Hashekel” and not the actual mitzvah of Machatzis HaShekel that was performed in the days of the Beis Hamikdash.
3. There is some debate among the poskim whether one must eat bread in order to fulfill the obligation of seudas Purim. While the Shulchan Aruch never explicitly requires that meat be eaten for seudas Purim (indeed, Rav Soloveitchik once remarked that according to the Shulchan Aruch a tuna sandwich would suffice), the Rambam writes that the seuda must consist of meat and wine. When Purim falls on Friday, one can fulfill the mitzvah of seudas Purim starting in the morning.
4. When Purim falls on Friday, the practice in Yerushalayim is to stop the meal in the middle, cover the bread, and to recite kiddush so that the meal may continue as a seudas Shabbos. However, this practice is not recommended.
5. One must complete any meal on erev Shabbos or erev Yom Tov by the beginning of the tenth halachic hour of the day. Therefore, the Purim seudah should be completed on erev Shabbos by that time as well.
6. Due to Coronavirus concerns there are those who may be uneasy with receiving food prepared in other people’s homes. Consequently, this year in particular, it is worthwhile to heed the Rambam’s exhortation to spend more on Matanos L’vyonim than on Mishloach Manos.

Rabbi Hershel Schachter
24 Bennett Avenue
New York, New York 10033
(212) 795-0630

הרה צבי שכטר
ראש ישיבה וראש כולל
ישיבת רבינו יצחק אלחנן

7. One can fulfill the mitzvah of Mishloach Manos by sending the food through a third party. Alternatively, money may be given to a trustworthy person in advance of Purim to be distributed to individuals on Purim.
8. There are places with severe restrictions on gatherings of more than ten people, requiring multiple shifts for Megillah reading. It is best to avoid reading the Megillah at night before tzeis hakoachavim, unless there are extenuating circumstances. In a case of great need, one may read the Megillah during Bein Hashmashos. If there is an even greater need, one would be allowed to read the Megillah on Erev Purim after plag hamincha.

If one has no option to hear the Megillah with a minyan due to these circumstances, if they have a kosher Megillah in their possession and know how to read it correctly, they may do so on their own. If they do not know the reading but would be able to read it correctly while listening to a recording or livestream of a slow reading from one who does know, that would also be effective. If this is not possible, one may rely on the opinions that the mitzvah can be fulfilled over the telephone or via Zoom.

9. Eating light snacks after nightfall would be permissible for those who will be attending a later shift for Megillah reading. A full meal should not be eaten until after one hears the reading of the Megillah.
10. In those places where gatherings are restricted, they will likely arrange a number of consecutive readings throughout the day. Normally we should wait until sunrise to read the Megillah, but in this situation one may even read the Megillah as early as alos ha'shachar.
11. The Megillah should be read in its entirety by one individual. However, in places with many readings, where it will be difficult to find enough people who can learn to read the entire Megillah, it is permissible to divide the Megillah reading among several readers.

צבי שכטר
י"ח שבט תשפ"א